

OSLOMET

Ellen Jeanette Laaengh

og

Jannike Loland

SSB5900

BÆREKRAFT

Hvordan er samarbeidet i omsorgssystem rundt fosterbarn sett fra fosterforeldres ståsted?

Masteroppgave i Familiebehandling

OsloMet – storbyuniversitetet

Fakultet for samfunnsvitenskap

Innhold

SAMMENDRAG	6
SUMMARY	7
1 INNLEDNING	8
1.1 Det norske fosterhjemsarrangement	8
1.2 Omsorgssystem	9
1.3 Norsk lovverk	11
1.4 Tema til utforsking	12
1.5 Forskningsspørsmål	13
2 TEORETISK UTGANGSPUNKT	14
2.1 Innledning	14
2.2 Systemisk teori	14
2.3 Narrativ teori	15
3 METODE	16
3.1 Innledning	16
3.2 Vitenskapsteoretisk ståsted	17
3.3 Forskningsdesign: kvalitativ tilnærming	17
3.4 Utvalgsriterier og rekrutteringsprosess	18
3.5 Utarbeidelse av intervjuguide	19
3.6 Gjennomføring av intervjuene	20
3.7 Transkribering	22
3.8 Analysemetode:	23
3.8.1 Inspirert av tematisk-narrativ analyse	23
3.8.2 Fosterforeldrenes fortellinger	24
3.8.3 Meningskonstruksjon, kontekst og fortolkninger	25

3.8.4	Forståelse av tematikk	25
3.8.5	Analytiske spørsmål til materialet, meningsbærende nøkkelord	26
3.8.6	Kategorisering	26
3.8.7	Presentasjon av resultater	27
3.9	Forskningsetikk	27
3.10	Validitet, reliabilitet og overførbarhet.....	29
4	RESULTATKAPITTEL	31
4.1	Innledning.....	31
4.2	Hvordan kom de fram til at de ville bli fosterforeldre?.....	31
4.3	PRIDE opplæringsprogram og forberedelsesprosess	33
4.3.1	Hvilke erfaringer har fosterforeldrene med å bli forberedt	33
4.3.2	En fortelling om opplæring og godkjenning av slektsfosterforeldre	35
4.3.3	Slektsfosterhjem - juridisk og sosial krenking	36
4.4	Opplæring og godkjenningsprosessen, mellom anerkjennelse og krenkelse	36
4.5	Prosessen med å finne barn og familier som matcher hverandre	37
4.5.1	Matching og forberedelse, sett fra fosterforeldrenes ståsted	38
4.6	Mellom matching og tilfeldighet	42
4.7	Å ha felles ansvar for et barn.....	43
4.7.1	Oppfølgingens omfang og betydning, den første tiden	44
4.8	Stor variasjon i oppfølging den første tiden	48
4.9	Foreldrevern og «barnets beste»	49
4.9.1	En fortelling hvor samarbeidet endrer seg	49
	Tiril sier om overføring til omsorgsteam:.....	50
4.9.2	En fortelling hvor fostermor blir hørt når det gjelder	51
4.9.3	Slektsfosterhjem- alene, avvist og ekskludert	53
4.9.4	En fostermors fortelling om ønsker og arbeid med barnets familie.....	54

4.9.5	Barn og foreldre, og det lyttende omsorgssystemet	55
4.9.6	Når barnevernets arbeid med barn og foreldre blir livstruende, fra en fostermors ståsted	55
4.10	Manglende foreldreoppfølging eller foreldrevern, samme sak?.....	57
4.11	Fosterforeldrenes erfaringer med å ha felles ansvar for fosterbarnet	59
4.11.1	En fortelling hvor fostermor opplever at alle jobber sammen, bortsett fra barnevernstjenesten	61
4.11.2	En fortelling hvor fostermor bruker omsorgssystemet	65
4.11.3	En fortelling om et fungerende omsorgssystem	67
4.11.4	En fortelling fra en fostermor, om et omsorgssystem hvor ting tar tid.....	68
4.11.5	Renate har to fortellinger om to helt ulike omsorgssystemer.....	71
4.12	Omsorgssystem og oppfølging.....	76
4.13	Fosterforeldre og utdanning	76
4.14	Fosterhjemsoppdraget generer utdanning.....	76
4.15	Fosterforeldre med utdanning.....	80
5	DRØFTING.....	82
5.1	Innledning	82
5.2	Verdien av omsorgssystem som systemisk begrep	82
5.3	Samskaping	83
5.4	Forberedelse og godkjenningssprosess	84
5.5	Betydningen av den ene allierte støttepersonen	84
5.6	Utdanningens kraft	85
5.7	Kunnskap er makt	87
5.8	Samvær	87
5.9	Oppsummering	88

Litteraturliste

Vedlegg 1 Meldt prosjekt NSD - godkjenning

Vedlegg 2 Informasjonsskriv

Vedlegg 3 Intervjuguide

TAKK!

Takk til våre seks informanter for tiden dere har gitt, og fort tilliten dere har vist oss, igjennom fortellinger om egne opplevelser rundt det å være en del av et større omsorgssystem rundt fosterbarn!

Takk til våre familier for tålmodighet, oppmuntring og støtte igjennom snart tre år med studier!

Takk til Jeanette sin arbeidsgiver, fosterhjemsenheten Frelsesarmeens barne- og familievern, for god tilrettelegging, støtte og fleksibilitet i år med kombinerings av jobb og studier!

Takk til vår veileder Oddbjørg Skjær Ulvik for engasjement, raske og gode tilbakemeldinger, og ikke minst fleksibilitet i innspurten!

SAMMENDRAG

I denne studien har vi hatt et ønske om å belyse hva det er som gjør et omsorgssystem rundt fosterbarn bærekraftig. Vårt hovedfokus har vært på fosterforeldre som sentrale aktører i et omsorgssystem slik vi beskriver det. Forskningsspørsmålet vårt har vært: «*Hvordan er samarbeidet i omsorgssystem rundt fosterbarn sett fra fosterforeldres ståsted?*».

For å få svar på forskningsspørsmålet vårt har vi brukt kvalitativ metode som utgangspunkt og foretatt seks semistrukturerte intervju av fosterforeldre med minimum 3-årig sosial faglig eller pedagogisk utdanning. Igjenom deres fortellinger har vi forsøkt å få frem deres subjektive opplevelser av samarbeid i omsorgssystemet. I analyseringen av materialet har vi vært inspirert av tematisk-narrativ analyse.

Vi har diskutert det empiriske materialet i lys av annen forskning. Videre har vi vært inspirert av teori som vi anvender for å belyse empirien utover våre og informantenes betraktninger. Dette inkluderer systemisk teori, herunder sosialkonstruksjonismen og narrativ teori.

Som familieterapeuter er vi vant med å tenke systemisk. Igjenom vår forskning har vi et ønske om å heve blikket i systemisk retning og få frem verdien av å anvende en systemisk forståelse i fosterhjemsomsorgen.

Våre funn gir noen implikasjoner i forhold til noe av det er som gjør et omsorgssystem bærekraftig. Det som fremkommer er viktigheten av gode forberedelsesprosesser, både på rollen som fosterforeldre og på det enkelte barn før innflytting. Videre høy grad av kompetanse hos de profesjonelle aktørene i omsorgssystemet når det kommer til veiledning og annen oppfølging av fosterforeldrene i fosterforeldreskapet. Deretter gode samværsordninger i forhold til arbeidet med biologiske foreldre. En annen sentral faktor er at alle fosterforeldre i vår studie har minst en i omsorgssystemet å alliere seg med. Til slutt viser fosterforeldrenes utdanningsbakgrunn seg å være en viktig faktor.

SUMMARY

In this study, we wanted to shed light on what it is that makes a care system around foster children sustainable. Our main focus has been on foster parents as central actors in a care system as we describe it. Our research question has been: *“How is the cooperation in the care system around foster children seen from the foster parent’s point of view?”*.

In order to get an answer to our research question, we have used qualitative method as a starting point, and conducted six semi-structured interviews with fosterparents that has a minimum of 3-year social work or pedagogical education. Through their stories, we have tried to convey their subjective experiences of cooperation in the care system. In analyzing the material, we have been inspired by thematic-narrative analysis.

We have discussed the empirical material in light of other research. Furthermore, we have been inspired by theory which we use to shed light on the empirical evidence beyond our own and the informant’s considerations. This includes systemic theory, including social constructionism and narrative theory.

As family therapists, we are used to think systemically. Through our research we have had a desire to raise the gaze in a systemic direction and reveal the value of applying a systemic understanding in foster home care.

Our findings provide some implications in relation to some of the things that makes a care system sustainable. What emerges is the importance of solid preparation processes when it comes to the role as a foster parent and to the needs of the specific child. Furthermore, a high degree of competence among the professional actors in the care system when it comes to guidance and other follow-up of the foster parents in foster parenthood. Then good contact arrangements in relation to working with biological parents. Another key factor is that all foster parents in our study have at least one person in the care system to ally with. Finally foster parents educational background turns out to be an important factor.

1 INNLEDNING

1.1 Det norske fosterhjemsarrangement

Det finnes mange ulike definisjoner av familier og i forskjellige kulturer vil man se at ideologisk sett er det ulike familieperspektiver som har forrang. I Norge i dag finnes det mange forskjellige former for familie eller omsorgsarrangementer, men det er fortsatt slik at kjernefamilien har ideologisk forrang, og man kan se på kjernefamilien som hegemonisk modell. Fosterfamilie blir i denne sammenheng gjerne omtalt som et avviksarrangement. Begrepet fosterfamilie har ulike utforminger og betydninger historisk og i forskjellige kulturer. I noen kulturer vil løsninger for unntakssituasjoner være utarbeidet i samsvar med de hegemoniske modellene for organisering av omsorg. Slik tilfellet er innenfor norsk barnevern. Selv om fosterforeldreskap som oppvekstarrangement kan ligne på kjernefamilien så er det også helt sentrale forskjeller. Det med mulig midlertidighet i relasjonen mellom fosterforeldre og fosterbarn er en av dem. Et annet er at fosterfamilien er underlagt langt sterkere offentlig kontroll (Ulvik, 2007).

Det finnes ulike typer fosterhjem, men fellesbetegnelsen er at de alle er private hjem som tar vare på barn som ikke kan bo hos foreldrene sine. Videre har fosterforeldrene den daglige omsorgen på vegne av barneverntjenesten, eller foreldrene hvis det er iverksatt som frivillig tiltak. Flertallet fosterhjem er ordinære, kommunale fosterhjem. Andre er fosterhjem hos slekt eller venner, beredskapshjem og det som tidligere kaltes familiehjem, men som nå kalles spesialiserte fosterhjem. I forhold til spesialiserte fosterhjem så er Barne-ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) tydelige på at en av fosterforeldrene bør ha relevant utdanningsbakgrunn, yrkesmessig erfaring eller tidligere erfaring som fosterhjem. Vi har tatt utgangspunkt i ordinære kommunale fosterhjem, og fosterhjem hos slekt og venner. De utfører et oppdrag på vegne av barnets omsorgskommune, og får godtgjøring gjennom dem (Bufdir, 2023b). Når det kommer til disse hjemme vurderer vi at Ulvik (2007) sin definisjon av fosterarrangement beskriver dette på en god måte:

Betalt, kontinuerlig omsorg for barn, i offentlig regi, utført av lekfolk. Det foregår i private hjem, under profesjonelt tilsyn og bistand. I de fleste tilfeller er arrangementet et tofamiliesystem, ved at barnet jevnlig har kontakt med sin opprinnelsesfamilie. Mulig midlertidighet er premiss for relasjonen mellom voksne og barn, og det er et arrangement innenfor familieinstitusjonens rammer. (s. 22)

Når det kommer til våre informanter så kan man argumentere for at de faller noe utenfor denne definisjonen fordi de, som vi vil komme tilbake til, har relevant utdanning og erfaring og dermed også kan defineres som profesjonelle. Samtidig så har ikke deres utdanning og erfaring ligget som et premiss i forhold til det å bli godkjent som fosterforeldre.

1.2 Omsorgssystem

I vår studie er omsorgssystem et viktig begrep og det er derfor naturlig å si noe om vår definisjon av dette og hva vi baserer det på. Ulvik (2007) definerer i sin bok «Seinmoderne fosterfamilier» omsorgsarrangement i hennes arbeid som en betegnelse på modellnivå. Eksempler på et slik arrangement kan være kjernefamilie, fosterfamilie, stefamilie eller barnevernsinstitusjon. Videre definerer hun omsorgssystem som den spesifikke utformingen av et slik arrangement, for det enkelte barnet. I vår studie bruker vi betegnelsen omsorgssystem i et forsøk på å romme de voksne som er til stede i et fosterbarns liv for å ivareta dette barnet, herunder også det systemet noen av disse menneskene er under slik som for eksempel barnverntjenesten, helsevesen, skole og barnehage. Omsorgssystemet rommer både profesjonelle og ikke profesjonelle deltakere slik som f.eks. barnets opprinnelsesfamilie. Vårt hovedfokus er på fosterforeldrene som de primære omsorgsgiverne og deres opplevelse av å være en del av et omsorgssystem rundt deres fosterbarn. Definisjonen er grunnlagt på en systemisk forståelse hvor vi tar utgangspunkt i fosterforeldrene, men hvor alle deltakerne forstås som viktige deler av systemet. Begrepet er med på å beskrive interaksjonen som foregår mellom deltakerne. Et premiss er at alle deler i et system påvirker hverandre, og endringer ett sted medfører endringer andre steder i systemet. Den er også basert på en brukermedvirkningsforståelse hvor vi igjennom fosterforeldrenes fortellinger studerer deres opplevde innflytelse i omsorgssystemet, et

element her vil være at et slik system vil inneholde ulikheter knyttet til aktørenes ulike grad av makt, og at det vil være grader av konflikt.

Ut ifra det vi har lest fremstår det som om det er lite forskning som ser på helheten i omsorgssystem som vi har beskrevet, og på hvordan det oppleves for de som kan sies å være i midten/sentrale i et slik system rundt fosterbarnet, nemlig fosterforeldrene. Det vi har observert er at det i forskningen er et fokus på dyader, slik som f.eks. samarbeidet mellom fosterforeldrene og barnverntjenesten. Dette er noe vi også har sett i vår kliniske hverdag. Vi har også en opplevelse av at søkelyset ofte er på personlige egenskaper istedenfor på system. Som familieterapeuter er vi vant med å tenke systemisk og ønsker å heve dette blikket. Gjennom en systemisk tilnærming håper vi å skaffe kunnskap om og belyse hva som kan gjøre et omsorgssystem rundt et fosterbarn bærekraftig, og hva som kan utsette det for risiko.

Fosterforeldrene og øvrige aktører i omsorgssystemet står i et gjensidig avhengighetsforhold, gjennom felles interesse og ansvar for fosterbarnet. Omsorgssystemet kan forstås som et system, hvor aktørene samhandler, og gjensidig påvirker hverandre. Det vil være noen som tar initiativ, noen som hører, noen som danner allianser, noen som får gjennomslag for problemforståelse, løsningsforståelse osv. Vi vil peke på noen ulikheter og likheter mellom deltakerne i systemet. De fleste i dette omsorgssystemet er ansatte i en offentlig instans, og har som oftest en fagutdanning. Dette påvirker språket som brukes, blant annet ulike faguttrykk. Ofte representerer deltakerne ulike profesjoner som forholder seg til ulike lovverk, som forvaltningsloven, barnevernsloven, pasientrettighetsloven, opplæringsloven osv. Disse aktørene er en del av systemet som et resultat av sin jobb, mens det er fosterforeldrenes omsorgsoppgave. Fosterforeldre være underlagt barneverntjenesten i dette systemet. Det er barneverntjenesten, eller kommunen som har den formelle omsorgen, det er til syvende og sist de som bestemmer. I andre kompliserte omsorgssystemer, slik som dem som er rundt barn med funksjonsnedsettelse/kroniske sykdommer så vil foreldre ha en helt annen posisjon enn det fosterforeldre har. utfordringer knyttet til fosterforeldrenes posisjon er noe vi undersøker i denne studien.

1.3 Norsk lovverk

I Norge administreres fosterhjem av barnverntjenesten og reguleres av Lov om barnverntjenester. 01.01.2023 trådte det i kraft en ny lov, men i vår oppgave har vi valgt å ta utgangspunkt i Lov om barnverntjenester av 1992 da det er denne loven som har ligget til grunn når våre informanter har blitt fosterhjem og i deres utøvelse av rollen som fosterforeldre. I den nye loven står lovverket rundt fosterhjem i ett eget kapittel, mens den tidligere lå under kapittel 4. Særlige tiltak. I ny lov kommer lovverket rundt fosterhjem tydeligere frem.

Vi velger her og siterer deler av Lov om barneverntjenester i fra 1992 da vi mener det er helt sentralt at vi har med oss lovverket rundt fosterhjem som grunnlag inn i resten av oppgaven da dette legger sterke føringer for samarbeidet. Dette gjelder særskilt når vi ser på samarbeidet mellom fosterforeldre og barneverntjenesten, men også i forhold til andre aktører i omsorgssystemet.

I barnevernloven av 1992 § 4-22 som omhandler fosterhjem står det følgende:

Med fosterhjem menes i denne lov

- a. private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter § 4-4, eller i samband med omsorgsovertakelse etter § 4-12 eller § 4-8 annet og tredje ledd.
- b. private hjem som skal godkjennes i henhold til § 4-7.

Til fosterforeldre skal det velges personer som har særlig evne til å gi barn et trygt og godt hjem, og som kan løse oppfostringsoppgavene i samsvar med de forutsetningene som er lagt til grunn om oppholdets varighet m.m., jf. § 4-15.

Barneverntjenesten i omsorgskommunen har ansvar for å velge et fosterhjem som er egnet til å ivareta det enkelte barnets behov og skal godkjenne fosterhjemmet. Med omsorgskommunen menes den kommunen som har ansvaret etter § 8-4 tredje ledd. Barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk

kan velges som fosterhjem. Barneverntjenesten skal ved slike vurderinger legge til rette for bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering, dersom det er hensiktsmessig.

Barneverntjenesten i omsorgskommunen har ansvar for å følge opp hvert enkelt barn i fosterhjemmet og for oppfølging av fosterhjemmet.

Den kommunen fosterhjemmet ligger i har ansvaret for tilsyn av fosterhjemmet. Kommunen skal føre tilsyn med hvert enkelt barn i fosterhjemmet fra plasseringstidspunktet og frem til barnet fyller 18 år. Formålet med tilsynet er å føre kontroll med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet, og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen, blir fulgt opp. Kommunen skal sørge for at de som skal utøve tilsynet, gis grunnleggende opplæring og veiledning.

Vi vil blant annet komme tilbake til fosterforeldrenes opplevelser rundt kvaliteten på den oppfølgingen de har fått av deres respektive barnverntjenester. Det samme gjelder tilsynet som står beskrevet.

1.4 Tema til utforsking

Vi har valgt å intervjuer fosterforeldre med relevant høyskole eller universitetsutdanning. Det vil si noen med helsefaglig, sosial faglig eller pedagogisk utdanning. Gjennom egen klinisk erfaring hadde vi med oss noen tanker om at denne kompetansen kan være med å bidra til en bedre forståelse av barnets styrker og utfordringer. I tillegg at det kan føre til bedre kjennskap til systemet rundt, hva som kreves av dem som fosterforeldre, hvilke rettigheter de og barnet har og hvordan de kan bli hørt i systemet. Videre er vår opplevelse at fosterforeldre i kraft av en slik utdanning og/eller erfaringskompetanse blir lyttet til i større grad. Det kan være at deres kompetanse bidrar til at de har et språk og en framtoning som gjør at de blir bedre hørt i systemene, at de i større grad opplever at de har innflytelse på forståelse og forklaringer. Dette er tema for undersøkelse, sammen med hvordan deres

kompetanse påvirker organiseringen av omsorgssystemene rundt barnet, og forholdet mellom kompetanse og opplevd belastning.

Forberedelse til fosterhjemskapet er et annet tema vi undersøker. Bufdir beskriver på sine nettsider at, som en del av forberedelsen til det å bli fosterforelder, så må alle også igjennom en grunnopplæring gjennom Barne,- ungdoms- og familieetaten (Bufetat) som tidligere ble kalt PRIDE. PRIDE er en forkortelse for: Parent Resources for Information, Development and Education (Bufdir, 2021a) I år er PRIDE byttet ut med et nytt program kalt Solid (Bufdir, 2023a). Deres opplevelse med PRIDE er en av faktorene vi ser på i forbindelse med forberedelsesprosessen.

Det er krevende prosesser å rekruttere, lære opp og vurdere mulige fosterforeldre. I opplæringen og godkjenningprosessen er man opptatt av egenskapene til de mulige fosterforeldrene. Dette gir indisier for hvordan de vil møte barnet og f.eks. hvordan samarbeid vil fungere. Til tross for lange og systematiserte opplæringskurs og godkjenningprosesser ender allikevel mange fosterhjems plasseringer i utilsiktede flyttinger. Så vidt vi ser så gir ikke litteraturen noe entydig svar på hvor stor andel av fosterhjems plasseringene som ender med utilsiktede flyttinger. Det er litteratur som viser til at vi kan regne med at fra en femtedel til halvparten av fosterhjems plasseringene ender slik (Backe-Hansen, 2009a). Vi undersøker denne problemstillingen med en systemisk tilnærming.

1.5 Forsknings spørsmål

Med bakgrunn i beskrivelser ovenfor ønsker vi å se nærmere på følgende forsknings spørsmål: «**Hvordan er samarbeidet i omsorgssystem rundt fosterbarn sett fra fosterforeldres ståsted?**».

Det vi legger i samarbeid er all kontakt mellom partene i omsorgssystem rundt fosterbarn.

2 TEORETISK UTGANGSPUNKT

2.1 Innledning

Her vil vi kort redegjøre for teorier, som vi er inspirert av, og som vi anvender for å belyse empirien utover våre og informantenes betraktninger. Dette inkluderer systemisk teori, herunder sosialkonstruksjonismen som harmonerer med systemisk tenkning. Narrativ teori, har også en systemisk tilnærming. Vi har allikevel valgt å beskrive denne teorien i et eget avsnitt med grunnlag i dens grunnleggende relevans for vår studie. Aktuell forskning på feltet vil også bli anvendt med samme utgangspunkt som teorier, men vi har valgt og ikke redegjøre for dette under teorikapitlet, men bruke det fortløpende der vi vurderer det er nyttig for å belyse våre funn og våre betraktninger.

2.2 Systemisk teori

Med bakgrunn i studiens systemiske tilnærming vil vi kort redegjøre for systemisk teori. Begrepet i seg selv kan fremstå noe uklart, men det omtales som et vitenskapssyn og et menneskesyn. Hvis man tar begrepet og utvider til systemisk teori og praksis så er det også en samlebetegnelse for en rekke systemorienterte psykoterapeutiske retninger (Tilden et al., 2022). Ordet systemteori ble først brukt av biologen Ludwig von Bertalanffy som i Chicago i 1937 presenterte det han kalte «general system theory». Han betraktet organismen som en organisert helhet (Ølgaard, 2004). Den som allikevel blir sett som en foregangsperson for systemisk tenkning er biologen og antropologen Gregory Bateson (1904-1980). Han kom med et alternativ til en mekanistisk forståelse av verden og var kritisk til det som kalles det mekanistiske paradigme. Alternativet Bateson kom med var et kommunikasjonsperspektiv med en sirkulær forståelse. For å komme tilbake til det mekanistiske paradigmet så handler det kort fortalt om en linær årsak-virkning tenkning. Det systemiske paradigmet er på sin side et sirkulært feedback-paradigme. I denne tenkningen så er det slik at interaksjon i et system pågår kontinuerlig. Videre er det slik at systemet da regulerer seg ved hjelp av den feedback eller tilbakemelding som systemet gir seg selv. (Ulleberg & Jensen, 2017). Kjennetegn ved det systemiske paradigmet er videre blant annet fokuset på relasjoner og

kontekst, man er alltid en del av et samspill, kvalitativ kunnskap er i sentrum, rasjonalitet og intuisjon er likeverdige og det er erfaringsbasert evidens som styrer praksis (Jensen, 2009).

I vår studie er det sentrale begrepet omsorgssystem. Det er et system hvor det samhandles over tid. Samhandlingene her er annerledes enn utenfor systemet, og det utvikles egne mønstre i omsorgssystemet (Jensen, 2009). Begrepene som nevnes innenfor det systemiske paradigme blir her helt sentrale. I vår studie ønsker vi å utforske samarbeidet i omsorgssystem rundt fosterbarn sett fra fosterforeldres ståsted. Herunder blir relasjoner, samspill og kontekst viktige begreper. Vi har valgt en kvalitativ tilnærming da vi tenker at det er det som best kan besvare vårt forskningsspørsmål og vi forsøker å få frem informantenes egne erfaringer og opplevelser av å være en del av dette systemet.

Sosialkonstruksjonismen harmonerer med systemisk tenkning. Denne retningen er utviklet av blant andre psykologen Kenneth Gergen. Den grunnleggende ide innenfor denne retningen er at det vi regner som virkelig i utgangspunktet er sosialt konstruert. Noe av det mest sentrale her er at mennesker alltid snakker i fra en kulturell tradisjon når de definerer hva som er virkelig (Gergen & Gergen, 2005). Dette samsvarer med våre tanker rundt begreper som f.eks. fosterforeldreskap som er sentralt i vår studie. Hvordan man ser på det å være fosterforeldre og hva det innebærer er noe som blir til i et samspill mellom mennesker i den kulturelle sammenheng de befinner seg i. Samfunnets fundament er relasjoner og ikke individer og det blir også helt sentralt når vi ser på begrepet omsorgssystem. Her retter vi oppmerksomheten mot relasjonene mellom de ulike individene, ikke individene i seg selv. Samarbeidet, hvordan man snakker sammen, lytter til hverandre, stiller spørsmål, overveier nye veier videre, alt dette konstrueres sammen og fører til endring. Perspektivet handler videre om å undersøke hvordan sosiale institusjoner og aktører som inkluderer et fenomen i sin praksis bidrar i den sosiale konstruksjonsprosessen (Solvang, 2020).

2.3 Narrativ teori

Jerome Brunner, som er en betydningsfull skikkelse innenfor narrativ psykologi, har argumentert for at det finnes to grunnleggende måter mennesker forstår verden på. Den første kaller han «paradigmatisk modus». Den er karakterisert av logiske analyser,

observasjoner og bevis. Det er innenfor denne forståelsesmåten man kan finne vitenskapens søken etter forklaringer, årsak og virkning. Bruner argumenterer for at denne måten å tenke på blir begrensende hvis vi skal se på hvordan mennesker forholder seg til verden. Igjennom å se det på denne måten blir man blind for menneskers ønsker, antagelser, håp og drømmer. Videre til hvordan de skaper mening i tilværelsen. Denne måten å forstå verden på kaller han for «narrativ modus» (Jansen, 2013).

Mennesket som et meningsøkende og meningsskapende vesen er sentralt innenfor narrativ teori (Jansen, 2013)

Ordet narrativ har mange betydninger og benyttes på mange ulike måter, ofte synonymt med ordet historie eller fortelling. Et narrativ er en beskrivelse av et avgrenset og sammenhengende hendelsesforløp (Johannessen et al., 2018). En person som forteller en historie vil gjerne sette sammen hendelser i en sekvens som har følger for senere handlinger, og for den betydningen som den som forteller historien vil at de som lytter skal ta med seg i fra historien. De hendelser som den som forteller ser på som viktige, velges ut, organiseres, bindes sammen og vurderes som meningsfulle for et spesifikt publikum (Riessman, 2017). Samfunnsmessig så er narrativer viktige fordi de er med å etablere hvordan vi mennesker forstår oss selv, hverandre, våre muligheter og vår plass i verden (Bengtsson & Andersen, 2017). Fosterforeldrenes fortellinger utsettes for undersøkelser i søken etter å forstå hvordan de opplever samarbeidet i omsorgssystemet.

3 METODE

3.1 Innledning

I dette kapitlet vil vi først kort redegjøre for studiens vitenskapsteoretiske ståsted: Videre vil vi utdype valg av metode og fremgangsmåte for dataproduksjon. Deretter hvordan datamaterialet er blitt analysert, før vi sier noe om forskningsetikk. Til slutt kommer vi inn på studiens validitet, reliabilitet og overførbarhet.

3.2 Vitenskapsteoretisk ståsted

Igjennom å beskrive vårt teoretiske utgangspunkt har vi vært inne på hva som er vårt vitenskapsteoretiske ståsted. Vi velger derfor, som sagt, og kun kort si noe om dette i metodedelen.

«Vitenskapsteori er et fagområde som tematiserer og studerer vitenskapen og stiller grunnleggende spørsmål ved den» (Jenssen et al., 2020, s.11). Faget inneholder mange tilnærminger med veldig forskjellige oppfatninger om vitenskapelig kunnskap (Jenssen et al., 2020). Inkludert hvordan kunnskap produseres.

I teorikapittelet beskrev vi kort det mekanistiske paradigmet kontra det systemiske paradigmet og deres ulike kjennetegn. Vårt vitenskapsteoretiske utgangspunkt ligger innenfor det systemiske paradigmet.

Et positivistisk vitenskapssyn inkluderer en tanke om at det bare er det som kan måles som det er mulig å forske på. Systemisk teori, som vi har beskrevet tidligere, er en av teoriene som representerer et alternativ til positivismen med sitt fokus på fortolkning og meningsskaping. Herunder finner vi narrativ teori. Vi har også vært inne på sosialkonstruksjonismen sitt søkelys på virkeligheten som sosialt konstruert. Disse retningene preger studiens epistemologi (Jenssen et al., 2020).

3.3 Forskningsdesign: kvalitativ tilnærming

Vårt utgangspunkt for valg av metode var en vurdering knyttet til hvordan vi best ville få besvart vårt forskningsspørsmål. Vi ønsket blant annet å få frem fosterforeldres fortellinger rundt omsorgssystemets fungering og deres mening om hvorfor det er slik. Målet i kvalitative metoder er å forstå hvordan folk tillegger mening til hendelser og handlinger. I tillegg til hvordan meningene blir til i en forhandling i samhandling med andre mennesker. Gjennom intervju kan man få frem folks erfaringer og få en mulighet til å innhente dybdekunnskap om emnet (Magnusson & Marecek, 2015). Vår vurdering ble da at kvalitativ tilnærming var best egnet til å besvare vårt forskningsspørsmål.

3.4 Utvalgskriterier og rekrutteringsprosess

I rekrutteringsprosessen var et av våre utvelgingskriterier at de skulle ha høyskole eller universitetsutdanning. Det vil si noen med helsefaglig, sosial faglig eller pedagogisk utdanning.

Tidlig i prosessen hadde vi en tanke om at vi ville forsøke å rekruttere dem som hadde opplevd utilsikta flyttinger, men endret dette raskt til at vi ønsket å heller fokusere på dem som fortsatt står i oppdraget som fosterforeldre. Vi vurderte at vi da sannsynligvis heller ville få frem fortellinger som viser til hva det er som gjør at de «holder ut». Videre, som nevnt i innledningen, hva det er som gjør et omsorgssystem rundt et fosterbarn bærekraftig. Samtidig som vi får frem hva som kan utsette det for risiko. Vi ønsker å bruke den informasjonen til å tilegne oss ny kunnskap om hvordan man kan forebygge utilsiktede flyttinger.

Et annet utvalgskriterium var at informantene skulle komme fra kommunale fosterhjem. Det finnes flere måter og henvende seg til mulige deltakere på. I rekrutteringsprosessen endte vi opp med å forsøke flere varianter for å få tak i tilstrekkelig med informanter. Først tok vi kontakt med et par ledere ved ulike barnevernskontor per mail. Vi la da ved informasjonsskriv (se vedlegg nr.2) om prosjektet vårt, og ba dem om hjelp til å videre bringe informasjonen til de som de tenkte kunne være aktuelle kandidater. Denne måten å forsøke å rekruttere på blir en form for annonsering, som for vår del viste seg å gi liten uttelling. Vi endret derfor strategi og begynte å bruke egne kontakter og spurte dem ut om de hadde kjennskap til fosterforeldre som var innenfor våre utvalgskriterier, altså mer målrettede nominasjoner (targeted nominations) (Magnusson & Marecek, 2015). Vi kontaktet så disse direkte og det viste seg å være effektivt. I tillegg var vi innom en tredje måte å rekruttere på. Vi spurte de vi intervjuet om de hadde kjennskap til mulige kandidater vi kunne henvende oss til, den såkalte snøballmetoden, men vi endte til slutt opp med og kun bruke informanter innhentet ved hjelp av målrettede nominasjoner (Magnusson & Marecek, 2015).

Under et av intervjuene kom det frem at informanten hadde kjennskap til et hjem som kanskje kunne være aktuelt. Vi tok kontakt med far i det hjemmet, som var den som var

utdannet, og avtalte tid for intervju. Etter å ha drøftet informasjonen vi satt med vurderte vi at han ikke var innenfor våre utvalgskriterier og vi valgte derfor å avlyse. Samtidig opplevde vi at seks intervjuer hadde gitt oss et rikholdig materiale fylt av små og store fortellinger slik at vi nå hadde nok til å få besvart vårt forskningsspørsmål på en god måte.

Vår intensjon var i utgangspunktet at vi skulle intervjuer begge fosterforeldrene i de hjemmene hvor de var to. Dette så vi at av praktiske årsaker ble vanskelig å gjennomføre for hjemmene og de valgte selv hvem av dem vi skulle møte til intervju. Det vi sa noe om var at det fra vår side var ønskelig at den vi intervjuet hadde minimum 3-årig relevant høgskole eller universitetsutdanning. Vi endte opp med og kun intervjuer fostermødre, også i de hjemmene hvor fosterfar også ville vært innenfor vårt utvalg. Andre som har forsket på feltet har også erfaring med at det vanligvis er fostermødrene som stiller som informanter (Lugg, 2020).

Vårt utvalg ble til slutt seks kvinner mellom 27-52 år med minimum 3-årig sosial faglig eller pedagogisk utdanning. Alle er fostermødre i kommunale fosterhjem. Et av hjemmene er en plassering i familie nettverk, såkalt slektsfosterhjem. Utvalget er bosatt på Sør- eller Østlandet. De har vært fosterforeldre i alt fra i underkant av 2 år til 16 år.

3.5 Utarbeidelse av intervjuguide

Vi utviklet tidlig en semistrukturert intervjuguide (se vedlegg nr. 3). En slik intervjuguide inneholder åpne spørsmål som gjerne skaper tykke historier, som er uformelle, frie og fylt av ord og uttrykk valgt av informanten selv (Magnusson & Marecek, 2015). Den er blitt endret noe på underveis etter innspill i fra veileder og etter hvert som vi sammen under refleksjoner kom på temaer som vi tenkte var viktig å få belyst for å få besvart vårt forskningsspørsmål. Guiden er godkjent av NSD-Norsk senter for forskningsdata (se vedlegg nr. 1).

Intervjuguiden vår er delt inn i fire ulike hovedtemaer hvor hvert tema inneholder flere åpne spørsmål. Den første delen handler om hvordan fosterforeldreskapet ble til. Hvordan de kom frem til beslutningen om å bli fosterforeldre og hvordan de har opplevd møte med systemet

og selve godkjenningprosessen. Deretter kommer vi inn på organiseringen av det offentlige omsorgssystemet rundt fosterbarnet og dets fungering. Neste del handler om hvordan fosterforeldrene føler at de selv blir hørt inn i omsorgssystemet, da med hovedvekt på det offentlige. Før vi kommer inn på det private nettverket, og spørsmål blant annet knyttet til om de opplever støtte derfra og om forholdet til nettverket har endret seg etter at de fikk fosterbarn og i så fall hvordan. På slutten gir vi dem muligheten til å komme med innspill i forhold til om det er noe de ønsker å legge til eller om det er noe som de lurer på når det kommer til selve studien.

Guiden hjalp oss å sikre at vi husket og innom alle temaene i hvert av intervjuene og at vi fikk tak i nødvendige detaljer rundt hvert tema. (Magnusson & Marecek, 2015) Samtidig så kjente vi etter første intervju at det var noe som manglet for å få frem all informasjon som vi anså som interessant og relevant inn mot vårt forskningsspørsmål. Vi la derfor til noen spørsmål direkte knyttet opp mot informantenes utdannelses bakgrunn og kompetanse for å utforske hva dette har hatt å si for fosterforeldreskapet.

3.6 Gjennomføring av intervjuene

Vi valgte å starte med et prøveintervju. Av praktiske årsaker ble dette intervjuet gjennomført på Teams og er dermed ikke sammenlignbart med de resterende intervjuene. Samtidig var vårt hovedmål med et slik intervju og prøve ut i praksis om intervjuguiden og/eller forskningsspørsmålet burde endres. Videre å få øvd på gjennomføringen for å bli tryggere i rollen som intervjuer (Magnusson & Marecek, 2015). Teams intervjuet opplevde vi fungerte etter planen. I etterkant fikk vi noen tanker rundt hvordan vi i større grad burde forsøke og ha tydeligere roller i intervjuet siden vi er to. I forkant av de fem første intervjuene bestemte vi oss for hvem som hadde hovedansvaret og hvem som supplerte den andre. Dette opplevde vi fungerte bedre. Etter prøveintervjuet gjorde vi et valg om å kun gjøre små justeringer når det kom til intervjuguiden da vi nå i første omgang vurderte at spørsmålene hadde fungert etter intensjonen. Som nevnt under utarbeidelse av intervjuguide la vi i tillegg til noen spørsmål etter første ordinære intervju.

Vi var begge med på de første fem intervjuene. Dette hjalp oss å kvalitetssikre prosessen på en slik måte at vi opplevde at vi fulgte opp med viktige oppfølgingsspørsmål som gav oss

nyttig informasjon til forskningen. Videre fikk vi gode refleksjoner i etterkant hvor vi blant annet snakket om det som skjedde i rommet, som ikke er lett å få med seg kun ved å lytte til opptak og/eller lese transkripsjon, herunder nonverbal kommunikasjon. I tillegg til at vi begge fikk god kjennskap til materialet som gav oss et bedre grunnlag for analyse- og drøftingsarbeidet i etterkant.

Det siste intervjuet ble kun gjennomført av en av oss. Dette for å praktisk kunne klare å få det gjort da vi i utgangspunktet hadde satt opp flere intervjuer som ble avlyst grunnet sykdom hos informantens familie. Til slutt ble det viktigste å få gjennomført i tide. Vi opplevde at det uansett fungerte fint fordi vi, for hvert intervju, i økende grad klarte å formulere oss på en måte som gjorde at vi fikk spontane, spesifikke, innholdsrike og relevante svar som kunne brukes til å få besvart forskningsspørsmålet vårt. Jo flere vi snakket med og jo mer materiale vi hadde jo tydeligere ble det for oss hva vi trengte og hvordan vi skulle klare å få tak i det. Intervjuet ble også mer selvkommunerende, altså det ble i seg selv i større grad en fortelling som ikke krevde så mange ekstra kommentarer og forklaringer (Kvale & Brinkmann, 2015). I starten var det også litt utfordrende og ikke falle inn i rollen som kliniker istedenfor intervjuer, men vi opplevde at dette endret seg allerede etter første ordinære intervju. Dette kommer vi tilbake til under avsnittet om etikk. For å ivareta tanken om at vi begge skulle ha god kjennskap til materialet valgte vi å fordele det slik at den av oss som ikke gjennomførte intervjuet transkriberte det.

I forhold til intervjuenes lokasjon så henvendte vi oss til alle informantene og spurte dem om hvor de foretrakk at intervjuet skulle foregå med bakgrunn i et ønske om at intervjuene skulle gjennomføres slik at forholdene var så optimale som mulig for hver enkelt deltaker. Vi tilbød oss både å skaffe egnet lokale i nærheten av deres hjemsted og/eller arbeidsplass, å komme hjem til dem eller til arbeidsplassen deres. Tanken var at det skulle føles så trygt som mulig for hver enkelt. Videre at de alle skulle få mulighet til å velge det som var enklest for dem, i en allerede hektisk hverdag. Deltakerne viste seg å ha ulike preferanser. To av dem ba om at vi kom til arbeidsplassen deres. Ei foretrakk at vi skaffet et lokale i nærheten av hjemmet og tre av dem inviterte oss hjem på dagtid når ungene var på skole eller i barnehage. Under alle intervjuene ble det tilrettelagt slik at vi fikk snakket privat og uforstyrret (Magnusson & Marecek, 2015).

Når det gjelder opptak av selve intervjuet så anbefaler OsloMet på sine nettsider i utgangspunktet Nettskjema diktafonapp, noe vi lastet ned for bruk. Samtidig valgte vi også å kjøpe en fysisk diktafon med eksterne minnekort. Årsaken var at vi var avhengig av god nettdækning, noe vi ikke hadde alle plassene vi gjorde intervjuer. Det står også beskrevet at makslenge er 45 minutt og så må man laste opp på nytt og vi hadde estimert at intervjuene kom til å vare 1- 1 ½ time. Vi var da usikre på om vi klarte å få lastet opp på nytt med dårlig dekning. For oss fremstod det som sikrest å bruke en fysisk diktafon. Minnekortene ble da låst inne etter intervjuene og så slettet etter transkribering (OsloMet, 2020). Lengden på intervjuene viste seg til slutt å være i fra en til to timer.

Etter intervjuene var ferdig spurte vi alle informantene om muligheten til å kontakte dem igjen hvis vi i etterkant så et behov for å stille noen oppfølgings spørsmål. Dette sa alle ja til. Vi endte som sagt opp med å ta kontakt med den første vi intervjuet da vi så at vi ikke hadde stilt spørsmål som i tilstrekkelig grad klarte å få frem informasjon om hennes erfaringer og tanker rundt betydningen av hennes utdanning og kompetanse. Dette var vårt første intervju med unntak av testintervjuet og vi så at erfaringen vi gjorde under intervjuet, og i veiledning og refleksjonen etterpå var viktig i forhold til og gjøre nødvendige justeringer for å få frem tilstrekkelig informasjon for å besvare vårt forskningsspørsmål på en god måte. I alle intervjuene har det samtidig fremkommet informasjon som har gitt oss nye idéer om rundt hva vi tenker er viktig å ta med til neste intervju i forhold til hvilke spørsmål vi skal stille og når og hvordan vi skal stille dem, men i de resterende vurderte vi at vi hadde tilstrekkelig med informasjon slik at vi ikke hadde behov for å ta kontakt med dem igjen.

3.7 Transkribering

Vi har transkribert tidligere under studiet og har fått opplevd hvor tidkrevende prosess det er. Med bakgrunn i dette så vi på andre alternativer slik som godkjente programvarer til transkripsjon. Vi gikk fort vekk i fra dette da vi så at dette ikke gav det resultatet vi ønsket. Etter kort tid fant vi ut av det som sannsynligvis ville gi oss best resultat var å gjøre jobben selv da det ville gi oss en helt annen nærhet til stoffet.

Vi valgte ordrett transkripsjon da vi opplevde det som verdifullt inn mot analysen. Samtidig hadde vi også med at en transkripsjon for kvalitativ analyse ikke bare burde være en

gjengivelse av selve ordene som er sagt, den skal være en forståelig gjengivelse av intervjuet, både intervjuer og informant. Vi valgte altså å inkludere lydhermingsord, følelser som fremkom slik som latter og gråt, sette punktum der det fremstår som naturlig ut ifra opptaket, forstyrrelser, pauser osv. Vi utelot allikevel mange av våre egne lydhermingsord med bakgrunn i at vi opplevde at vi satt mye og brukte bekreftende ord, dette for å vise interesse, engasjement og/eller støtte i forhold til det som bli sagt. Noe vi gjorde i så stor grad at det kjentes overflødig å ta med alt. Vår vurdering var at det ikke endret forståelsen av innholdet og utelate dette (Magnusson & Marecek, 2015).

I etterkant av transkriberingen har vi satt den skrevne teksten i sammenheng med den non verbale kommunikasjonen vi vurderte å observere under intervjuene, sammen med våre egne tanker og refleksjoner som dukket opp under intervjuene. Vi tilslutter oss altså uttalelsen om at alle former for transkribering involverer en form for tolkning på en eller annen måte. (Magnusson & Marecek, 2015).

3.8 Analysemetode:

3.8.1 Inspirert av tematisk-narrativ analyse

Da vi startet med forskningsprosjektet vårt, var vi først usikre på valg av teori i forbindelse med analyse av materialet. Samtidig hadde vi en tanke om at vi ville bruke tematisk analyse som utgangspunkt fordi vi tidligere hadde god erfaring med bruken av denne analysemetoden. Tematisk analyse blir omtalt som den mest grunnleggende av analyseformene. Videre som en forholdsvis teoriuavhengig tilnærming som lett kan suppleres med annen teori. Den blir ikke sett på som en teori i seg selv (Johannessen et al., 2018) Vi så for oss at det å bruke tematisk analyse sammen med narrativ analyse ville være et godt utgangspunkt for en analyse av materialet, men vi vurderte at det beste var å vente med å bestemme oss helt for med hvilke briller vi ville analysere stoffet med til etter vi hadde gjennomført minst et intervju. Allerede i første intervju så vi at vi ble dradd mot de ulike fortellinger som vokste frem under intervjuet. Dermed støttet det vårt ønske om å analysere stoffet ved bruk av narrativ tilnærming. Samtidig har det viktigste for oss vært å få så mye som mulig ut av materialet, slik at vi på best mulig måte kan besvare vårt forskningsspørsmål. Vår opplevelse igjennom analysen ble da at det som fungerte best for

oss var og kun ta med oss inspirasjon i fra tematisk-narrativ analyse, ikke følge denne måten å analysere på til punkt og prikke.

Narrativ analyse er en samling av metoder som brukes til fortolkning av tekster i fortellerform. Den fokuserer på handlingssekvenser, og på hvordan og hvorfor forskjellige hendelser er ordnet narrativt. Ved narrativ analyse ser man på lengre fortellinger og bruker dem akkurat slik som de er. Man setter søkelys på hva som blir sagt, hvordan ting blir sagt, til hvem og med hvilket formål det blir sagt. Ved tematisk-narrativ analyse så er innholdet det sentrale, altså fokuset rettes i hovedsak mot hva som blir sagt (Riessman, 2017). Som nevnt i teorikapittelet er menneskets fokus på å søke og skape mening sentralt innenfor narrativ tilnærming (Jansen, 2013). Igjennom vår analyse forsøker vi å se på hvordan våre informanter søker og skaper mening i deres rolle som fosterforeldre i det omsorgssystemet de står i sentrum av.

3.8.2 Fosterforeldrenes fortellinger

Igjennom informantenes fortellinger har vi forsøkt å kartlegge hva som skjer og hvilke karakterer som er med i fortellingen. Når det kommer til karakterer som er med, eller aktører som er begrepet vi stor sett bruker igjennom oppgaven, så har det mye for vår del handlet om å kartlegge hvem som fosterforeldre ser ut til å definere er i, det vi som analytisk begrep kaller omsorgssystemet, rundt deres fosterbarn. Videre kartlegge hendelser mellom aktørene i dette systemet, og fosterforeldrenes opplevelse av interaksjonen som foregår imellom dem. Innenfor narrativ analyse så kalles summen av karakterer og deres handlinger for fortellingens hendelsesforløp eller plot. I noen av fortellingene vi har lyttet til opplever vi inneholder det som i narrativ analyse kan kalles et «dramatisk» plot, hvor det tydelig kommer frem en konflikt mellom karakterene. Disse hendelsesforløpene gav oss nyttig informasjon når det gjelder å besvare vårt forskningsspørsmål, og vi har valgt å ta med lengre fortellinger i fra disse hendelsesforløpene blant annet for å få tydelige eksempler på informantenes opplevelser av samarbeidet. Det var ikke like tydelige «dramatiske» hendelser i alle fortellingene, men det viktigste kjennetegnet med en fortelling er de skaper en sammenheng mellom hendelser og at den gir handlingen et poeng. Vi har forsøkt å finne disse sammenhengene og poengene i gjennom vår analyse (Johannessen et al., 2018).

3.8.3 Meningskonstruksjon, kontekst og fortolkninger

I analysen har et mål vært å identifisere regulariteter eller delte trekk i våre intervjuer som en hjelp til å besvare spørsmål om informantenes meningsskaping i forhold til fortolkningssamfunnene de er en del av. Selv om det er slik at ulike mennesker ikke forteller den samme historien, bygger mennesker som er del av det samme fortolkende fellesskapet, sine personlige historier fra de samme meningsskapende byggesteinene (Magnusson & Marecek, 2015). Som nevnt har et sentralt fokus for oss vært hvordan fosterforeldrene konstruerer mening. Hvordan de forstår det omsorgssystemet de er en del av.

Fortellinger har som sagt makt over hvordan vi forstår verden. I vår analyse så har vi sett på hvilke maktforhold som legger premisset for fortellingen. I den forbindelse har vi også sett på fortellingens kontekst. (Johannessen et al., 2018). Vi har hatt med oss en tanke om at det finnes skjeve maktforhold innad i omsorgssystemet, hvor de offentlige aktørene, kanskje spesielt barneverntjenesten er den som sitter med størst makt og at dette er med å påvirke samhandlingen mellom aktørene. Vi har videre sett på materialet for å se om det at fosterforeldrene har relevant utdannelse gjør at de i større grad blir hørt i omsorgssystemet. Inkludert om det er med å jevne ut maktforholdet.

Vi har også sett etter narrative konflikter i materialet. Det vil si om forskjellige fortellinger beskriver samme fenomen ulikt. Det har vi eksempler på som vi vil komme tilbake til.

Analysen fyller vi med våre subjektive fortolkninger som videre bærer preg av det som kan omtales som beskjedne spekulasjoner og ikke bastante påstander (Skilbrei, 2019). I prosessen har det vært viktig for oss å bruke begreper som gjør det tydelig at det er våre tanker og meninger som kommer frem når vi utaler oss f.eks. i forbindelse med intervjuoppgjørene. Akkurat slik som vi har med oss at fortellingene vi har studert er informantenes fortolkninger av det som har skjedd (Johannessen et al., 2018). Våre subjektive fortolkninger har vi også satt i sammenheng med annen forskning på feltet.

3.8.4 Forståelse av tematikk

Etter transkribering lagde vi et analysenotat hvor vi inkluderte det vi anså som nyttig og viktig i materialet med tanke på vært forskningsspørsmål. Vi har drøftet og lest

transkripsjonene gjentatte ganger, sett etter variasjon, likheter, kategorisert og identifisert noen temaer som vi ville gå videre med.

3.8.5 Analytiske spørsmål til materialet, meningsbærende nøkkelord

Neste steg ble å utarbeide analysespørsmål som vi vurderte som nyttige å stille materialet for å få besvart vårt forskningsspørsmål. Hele analysearbeidet har foregått i en sirkulær prosess hvor vi har gjort endringer i blant annet analysespørsmålene og temaene underveis. I arbeidet med materialet har det underveis utfoldet seg ny informasjon som vi har ønsket å utforske videre.

Med utgangspunkt i forskningsspørsmålet, og kunnskap om materialet vårt, har vi identifisert begreper som kan bidra til å gi mening. Disse har vært viktige i forhold til de analytiske spørsmålene vi har stilt til materialet, for å systematisere og kategorisere funnene. Videre for å finne frem til informantenes fortellinger.

Gjennom disse prosessene kom vi fram til fire hovedkategorier temaer

3.8.6 Kategorisering

På dette tidspunktet har begrepene og kategoriene fra punktet over blitt jobbet med på tvers av intervjuene. Dette viste at noe falt utenfor forskningsspørsmålet og noe var for ikke tilstrekkelig belyst. Vi satt tilbake med tre hovedkategorier med underpunkter. Disse har vi som sagt endret seg noe underveis i analyseprosessen. Noen av endringene er gjort med bakgrunn i at fosterforeldrene selv kom med temaer som fremstod som viktige for dem. Temaer som vi ikke hadde inkludert i intervjuguiden. Inkludert barnevernets arbeid med biologiske foreldre og fosterbarn. Vi endte opp med å undersøke fosterforeldrenes erfaringer med:

- forberedelse og opplæring
- oppfølging den første tiden og videre
- barneverntjenestens arbeid med barn og foreldre

- betydning av egen utdanning

3.8.7 Presentasjon av resultater

Sitater er brukt for å styrke forståelsen av informantenes fortellinger. Ved sitering hender det at noe av det som har blitt sagt ikke blir tatt med da vi ikke anser det som relevant i den sammenhengen. Det at noe er utelatt viser vi til på følgende måte: [...]

Som følge av vår narrative tilnærming har vi også inkludert noen relativt lange utdrag. Sitatene blir brukt for å vise den enkelte sin fortelling, men også for å vise til variasjon og til likheter mellom våre informanter. Våre subjektive fortolkninger blir som sagt også presentert, sammen med annen forskning som vi vurderer er relevant, og som vi tenker at støtter opp om det som blir presentert. Vi diskuterer tett på empirien når vi presenterer resultatene.

3.9 Forskningsetikk

Den nasjonale forskningsetiske komitè for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) er et rådgivende og uavhengig organ som er ansvarlig for å utarbeide nasjonale forskningsetiske retningslinjer. Retningslinjene inneholder ulike forskningsetiske forpliktelsene, herunder hvordan vi som forskere har et ansvar overfor alle personer som inngår i eller deltar i forskningen. Vi skal respektere deres menneskeverd, og ta hensyn til deres sikkerhet, velferd og personlige integritet. Innhenting av informert samtykke står som et forskningsetisk hovedprinsipp (Torp, 2021). Dette er også sentralt innenfor personvernet. Det handler både om retten til selvbestemmelse og et privatliv. Altså så er det slik at i tillegg til forskningsetikken så setter også personvernet noen rammer for forskningen. I 2018 innførte EU en ny personvernforordning, kalt General Data Protection Regulation (GDPR), som i Norge er integrert i norsk rett med lov om behandling av personopplysninger. I vårt prosjekt anser vi at det viktigste ved loven er at den legger rammer for samtykke (Skilbrei, 2019).

Som tidligere nevnt fikk alle våre informanter tilsendt et informasjonsskriv om forskningsprosjektet vårt i forkant av intervjuene hvor det også var vedlagt en

samtykkeerklæring. Skrivet inneholder informasjon om prosjektets overordnede formål og skisserer også hovedtrekkene i designen og noen av rammene knyttet til informantenes deltakelse. På intervjutidspunktet startet vi med å gjenta litt om prosjektet før vi gikk igjennom rammene for intervjuet, inkludert tidsaspekt, taushetsplikt, anonymisering, opptak, transkribering og sletting av materialet i etterkant. Videre forsikret vi oss om at de deltok frivillig og informerte om deres rett til å trekke seg når som helst (Kvale & Brinkmann, 2015). De skrev så under på samtykkeerklæringen før vi startet selve intervjuene. Alt dette har vært en del av prosessen for å sikre informert samtykke.

Norsk senter for forskningsdata (NSD) har en funksjon hvor de forhåndsvurderer forskningsdesignet, altså planen for gjennomføringen av studiet, til prosjekter som inkluderer personopplysninger (Skilbrei, 2019). Vårt prosjekt ble godkjent av NSD før vi startet rekrutteringsprosessen. Samtidig er det viktig å fremheve at når det gjelder etikk har forskere som bruker kvalitative intervjuer alltid noe å gjøre. Man kan ikke lene seg på godkjenningen i fra NSD, da det kan skje mange uforutsette ting når man forsker på levende, talende og handlende mennesker (Kvale & Brinkmann, 2015). Når våre informanter fortalte sine historier fremkom det for eksempel informasjon om fosterbarna og om biologiske foreldre som ikke var en del av godkjenningen, og som vi blant annet av etiske årsaker da har valgt og ikke ta med. Vi har hatt med oss forskningsetikken igjennom alle ledd i forskningsprosessen.

Av personvern hensyn er materialet anonymisert. Vi har valgt å sløre informasjon som vi vurderte at kunne gjøre at noen kunne kjenne igjen informanten, fosterbarnet eller andre i omsorgssystemet.

Når vi har tatt i bruk materialet fremskaffet under intervjuene, så har vi hatt med oss en sterk bevissthet rundt det og ikke fremstille våre perspektiv, fortolkninger og punktueringer som om de er informantens. Inkludert et fokus på at dette er informantenes fortellinger. Det er deres forståelse, deres tanker, deres opplevelser og ingen andre parter. Herunder har vi hatt med oss tanken om at vi ikke har møtt informantene tidligere og vi har ikke kjennskap til deres livshistorier. Det er derfor etisk klokt og være forsiktig med å generalisere og fortolke (Kvale & Brinkmann, 2015).

Når vi ser på vår rolle inn i intervjusituasjonen opplevde vi å tidvis falle inn i rollen som kliniker istedenfor forsker. Det er her vår bakgrunn er, da vi begge har mange års erfaring innenfor klinisk arbeid. Utfordringen i dette var noe vi kjente på allerede etter første intervju. Samtidig erfarte vi, kanskje spesielt etter dette første intervjuet, at vi tok med oss en økende bevissthet rundt nevnte utfordring, som hjalp oss å holde riktig fokus. Dette er en sentral del av etikken. Hvis vi havner over i noe som fremstår som en terapeutisk intervensjon så forholder vi oss ikke til rammene for forskningen, herunder det som informanten har gitt sitt informerte samtykke til. Dette kan være til skade for informanten.

3.10 Validitet, reliabilitet og overførbarhet

Kvaliteten av en kvalitativ studie kan vurderes på ulike måter. Viktige begreper i metodelitteraturen er validitet og reliabilitet (Skilbrei, 2019). Samtidig så er det de som kritiserer bruken av disse begrepene innenfor kvalitative studier og hevder at de er etterlevninger ifra det positivistiske paradigmet som er til hinder for en kreativ og frigjørende kvalitativ forskning. Andre tar i bruk andre begreper som kanskje kan ses som en omdefinering, tilpasning eller utviding for å tilpasse til et kvalitativt studie (Kvale & Brinkmann, 2015).

Kvalitet omhandler også forskningsintegritet. Dette er blitt et sentralt begrep i forskningsetiske diskusjoner på europeisk nivå. All European Academies, også kalt ALLEA, er en plattform for å sikre forskningens rammevilkår i Europa (Skilbrei, 2019). I 2017 utgav de egne retningslinjer for forskningsintegritet: «The European Code of Conduct for Research Integrity. I revidert versjon, norsk utgave i fra 2019, så står det noe om hvordan god forskningspraksis skal være basert på grunnleggende prinsipper om forskningsintegritet. Disse prinsippene er ærlighet, som i denne oppgaven også omtales under validitet. Videre nevnes ansvarlighet, respekt og pålitelighet, som også kan defineres som begrepet reliabilitet, som er beskrevet senere i dette avsnittet. Prinsippene skal veilede forskere i arbeidet deres, og i håndteringen av etiske, praktiske og intellektuelle utfordringer i forskningen (ALLEA, 2019).

Validitet i samfunnsvitenskap kan i en bred fortolkning handle om metoden er egnet til å undersøke det den er ment å undersøke. I hvor stor grad er det slik at våre observasjoner

faktisk reflekterer de variablene eller fenomenene som vi ønsker å vite noe om. Med denne definisjonen i mente kan den kvalitative forskningen i prinsippet gi gyldig, vitenskapelig kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2015). Det handler også om å være transparent igjennom forskningen, om det å være ærlig. Spørsmålet om prosjektets validitet er noe vi hadde med oss igjennom hele forskningsprosessen. Helt fra vi startet på prosjektskisse og landet på valget om at kvalitativ metode best kunne besvare vårt forskningsspørsmål, til ferdig produkt. Transparens er forsøkt ivare tatt ved at vi beskriver våre handlinger og vurderinger grundig.

Reliabilitet har med forskningsresultatenes troverdighet og konsistens å gjøre. Det handler ofte om hvorvidt et resultat kan reproduseres av andre forskere på andre tidspunkter. Er det da slik at informanten vil endre sine svar i et intervju med en annen forsker (Kvale & Brinkmann, 2015). Innenfor kvalitativ forskning så kan resultat ofte ikke reproduseres på en slik måte. Med transkripsjonen som et eksempel så er det svært sannsynlig at selv hvis vi to som har gjort forskningsprosjektet skulle ha transkribert samme intervju så ville vi f.eks. ha satt komma og punktum på noe ulike steder og dermed kan setningene få ulik betydning (Kvale & Brinkmann, 2015)

Innenfor systemisk tenkning så er det et premiss at forsker og informanter påvirker hverandre. Med vårt utgangspunkt i et sosialkonstruksjonistisk- og i et narrativt perspektiv så er vår påvirkning tydelig. Vi er medskapere av kunnskapen. Informasjonen som fremkommer vil ha forskjellig betydning for hver enkelt, vi konstruerer verden på ulike måter og forskjellene har røtter i våre sosiale relasjoner. Ut ifra de relasjonene har verden blitt det den er for hver og en av oss (Gergen & Gergen, 2005). Dette har vi med oss inn i alt vi gjør i forskningen, inkludert hvordan vår forforståelse spiller inn og påvirker resultatet av studien. Med et narrativt utgangspunkt så blir hvem man forteller historien til en sosial betingelse for narrativene, de samskapes. De er ikke bare individuelle konstruksjoner, men historier som blir til et felles produkt av den interaksjonen som finner sted under f.eks. en intervjusituasjon som er vårt utgangspunkt (Jansen, 2013).

Vi har forsøkt å påvirke i så liten grad som mulig ved å stille åpne spørsmål, gi dem god tid til å svare og gi plass til informantenes fortellinger.

Overførbarhet blir sett på som et annet kriterium for kvalitet i kvalitativ forskning. En slik form for forskning kan bidra med forståelsesmodeller og tilstandsbilder som har en overføringsverdi. Det er sentralt at man som forsker viser refleksjon og åpenhet rundt eget utvalg når man skal argumentere for at funnene eventuelt kan generaliseres til å gjelde andre personer og sammenhenger (Kvale & Brinkmann, 2015). I vår studie så er det en del likheter i historiene til våre informanter som kan gi en indikasjon på at dette er noe som gjelder for mange andre i lignende situasjon og dermed kan overføres. Samtidig er utvalget vårt for lite til å være et representativt utvalg og vi vurderer at våre funn heller bør ses på som beskjedne spekulasjoner. Innholdet i funnene og våre beskjedne spekulasjoner kommer vi tilbake til i resultat- og i drøftningskapittelet.

4 RESULTATKAPITTEL

4.1 Innledning

Å være fosterforeldre betyr at man er en del av et omsorgssystem. I dette omsorgssystemet blir vi interessert i alle aktørene, og vi tar tak i fosterforeldrenes fortellinger om interaksjon med de andre. Fosterforeldrene og øvrig aktører i omsorgssystemet står i et gjensidig avhengighetsforhold, gjennom felles interesse og ansvar for fosterbarnet. Vi vil peke på noen ulikheter mellom deltakerne i systemet: De fleste i dette omsorgssystemet er ansatte i en offentlig instans, og har som oftest en fagutdanning. Dette påvirker språket som brukes, blant annet ulike faguttrykk. Ofte representerer deltakerne ulike profesjoner som forholder seg til ulike lovverk, som forvaltningsloven, barnevernsloven, pasientloven, lov om opplæring osv. Disse aktørene er en del av systemet som et resultat av sin jobb, mens det er fosterforeldrenes omsorgsoppgave. Vi ønsker å se på hvordan fosterforeldrene opplever samarbeidet i omsorgssystemet, og ved gjennomgang av materialet var det flere temaer som kom frem.

4.2 Hvordan kom de fram til at de ville bli fosterforeldre?

Å velge å bli fosterhjem er en stor avgjørelse, og man må som oftest igjennom en lengre godkjenningssprosess. I vår undersøkelse kommer det fram at flere av informantene har tenkt

lenge på dette og bestemte seg tidlig for å bli fosterforeldre. På spørsmålet, hvordan de kom fram til at de ville bli fosterforeldre svarer Kristin:

«Jeg tror egentlig det alltid bare har vært sånn. Den gangen jeg traff mannen, som jeg var gift med, andre daten, da var jeg 15 og han var 19, så sa han at bare så du vet det når jeg blir stor skal jeg bli fosterfar».

Alle, bortsett fra en av informantene forteller at dette er noe de har visst lenge at de vil gjøre. De hadde planlagt det før de fikk egne barn, og ventet til biologiske barn var blitt eldre. Dette var annerledes for Emilie og hennes mann. De var ikke forberedt på å bli fosterforeldre. De var selv tidlig i 20 årene, og hadde to små barn, og ble på grunn av en akutt situasjon fosterhjem over natten for et barn i slekten. Hvordan Emilie og mannen ble rekruttert som fosterhjem er ikke uvanlig når barn flytter i fosterhjem i slekt og nettverk. Forskning viser at slike plasseringer ofte skjer akutt, og uten mulighet til forberedelser først (Tonheim et al., 2021).

I intervjustudien til Ulvik (2007) med barn og voksne i fosterhjem kom det fram at for mange av fosterforeldrene startet prosessen ved at venner eller bekjente hadde sagt til dem at de ville egne seg som fosterforeldre. I vår studie er de fleste fagutdannet ved inngåelse av fosterforeldreskapet, og valg av yrke kan samsvare med en retning for deres interesser og livsvalg. Ingen viser til at de er blitt anbefalt det fra andre, fordi de egner seg.

En stabil og god oppvekst i fosterhjemmet antas å ha sammenheng med hvor godt fosterforeldrene er forberedt på fosterforeldreskapet, og deres motivasjon for å gi barnet trygghet og stabilitet. (Falch-Eriksen, 2018b) I Norge er det Bufetat, som har ansvar for å lære opp og forberede fosterforeldre på fosterforeldreskapet. Da våre informanter ble forberedt på fosterforeldreskapet benyttet Bufetat opplæringsprogrammet PRIDE (Bufdir, 2021b). I dette opplæringsprogrammet har et av fokusområdene vært å forberede deltakerne på at omsorg for et fosterbarn medfører en forståelse av at det er viktig og nødvendig å kunne jobbe i et team mot et felles mål. Dette teamet vil bestå av alle voksne rundt barnet som barneverntjenesten, skole, foreldre og evt. andre, og at det skal være en anerkjennende og åpen dialog mellom fosterforeldre og disse (Havik et al., 2007). I vår studie tilsvarende sette systemet «omsorgssystemet».

4.3 PRIDE opplæringsprogram og forberedelsesprosess

På Bufdir sine sider kommer det fram at alle som vil bli fosterhjem, må ha en grunnopplæring før eventuell plassering (Bufdir, 2021b). Dette er en del av godkjenningssprosessen, som også har til hensikt å gjøre fosterforeldre godt forberedt på fosterhjemsoppgaven og sørge for at de har et godt grunnlag for å ta en avgjørelse på om de vil bli fosterhjem eller ikke. Grunnopplæringen da informantene i vår studie ble godkjent, besto av flere kursdager, hjemmebesøk av fosterhjemstjenesten og utfylling av livsbøker. Livsbøkene er en type arbeidsbok, med spørsmål som fosterforeldrene skal jobbe med, som er knyttet til temaene i opplæringsprogrammet (Bufdir, 2021b). Denne prosessen gir den statlige fosterhjemstjenesten viktig kunnskap og kjennskap til fosterfamilien, og skal gi et godt grunnlag for første steg i evt. senere matchingsprosess. Med matching viser man til den prosessen hvor man tilstreber å finne det rette hjemmet til det bestemte barnet (Bunkholdt, 2010). Nettverk/slektsfosterhjem er en variant av fosterhjemsarrangementet, der fosterhjemmet er noen i barnets opprinnelige nettverk eller slekt. De skal også gjennom grunnopplæring, som er tilpasset denne varianten (Bufdir, 2013). Rekruttering og opplæring er ofte det første møtet mellom kommende fosterforeldre og systemet de kanskje senere skal inngå i.

4.3.1 Hvilke erfaringer har fosterforeldrene med å bli forberedt

Nesten alle informantene, fem av seks, forteller at de gjennomgikk PRIDE opplæringsprogram før de ble fosterforeldre. Disse forteller utelukkende om positive erfaringer. Helene forteller:

«det var egentlig veldig bra, og vi hadde kontakt med Bufetat i Oslo. Kjempe proffe syns jeg de vi hadde, som vi hadde som personer som kom hit hjem til oss og til barna. Vi valgte den veien da»

Vi ser her at Helene forteller at årsaken til at opplæringsprogrammet var bra, var at kursholderne var «proffe». Hun vektlegger samtalen de hadde med hennes barn som årsak til at hun mener de er proffe. Hun forteller at de fikk frem barnas tanker og meninger, og lot disse få betydning for matchingsprosessen. Det er flere i vår studie som knytter kvaliteten og den positive opplevelsen til kursholderne. Kristin knytter fortellingen om positiv erfaring med opplæringsprogrammet, til kursholdernes delte erfaringer.

«Vi hadde et kjempefint PRIDE kurs, men det hadde alt å gjøre med de som holdt, eller de kurslederne, de var kjempefine [...]Begge var fostermødre i hver sin alder, en for ungdom og en for litt mindre. Så de delte mye erfaringer, og ja, og litt av hvordan den avvsningsbiten kunne se ut som, for det ligger ikke i noe program. Så ja tenker på det enda faktisk innimellom, du ble bedre forberedt. Det var veldig bra.»

Vi ser her at Kristin også vektlegger kvaliteter ved kursholderne, og knytter det til deres fortellinger som fosterforeldre. Dette gis mening ved at de da ble bedre forberedt på fosterforeldreskapet. Kristin hadde ikke utdannelse på tidspunktet hun gikk på PRIDE opplæringsprogrammet, og hadde heller ikke erfaring fra fagfeltet, som de fleste andre av våre informanter hadde. Dette kan ha hatt betydning for hva som ble meningssskapende for henne.

I motsetning til de som legger vekt på kursholdere var det noen som rettet oppmerksomheten mot temaer og refleksjonsoppgaver fosterforeldrene som par skulle jobbe med, og hvordan dette var bra for parforholdet. Tiril har selv holdt mange PRIDE opplæringsprogrammer, og var spent på hvilket utbytte hun ville ha, og ble selv overrasket over nytteverdien:

«man på en måte fikk et sånn springbrett til mange samtaler, så prosessen oss imellom var kjempe nyttig.»

Nora vektlegger det samme som Tiril:

«For da ble det stilt noen spørsmål som vi aldri hadde snakket om før, om egen oppvekst, det ble en bevisstgjøring. Hva vil vi gi videre til våre barn? Hvem vil vi bli husket som? Og hva vil vi bygge? og hva? ja. Så vi kom jo nærmere i den perioden synes jeg.»

Vi ser her at de knytter en sammenheng mellom oppgaver de ble gitt, som førte til refleksjoner mellom foreldrepår, som førte til at de ble bedre forberedt på fosterforeldreskapet. De fleste informantene i vår studie vektlegger enten kursholdernes kompetanse, eller hvordan kursoppgaver styrket de som par, og dermed også gjorde de bedre forberedt på oppgaven. Det er også en informant i vårt materiale som vektlegger det faglige innholdet, knyttet til forhold rundt fosterbarnet som nyttig. Emilie sin fortelling skiller seg fra de øvrige ved at hun ikke har gjennomgått PRIDE opplæringsprogram. Dette er en

fortelling om hvordan to forholdvis unge mennesker over natten ble fosterforeldre for et barn i slekta, og ble stående uten opplæring og oppfølging.

4.3.2 En fortelling om opplæring og godkjenning av slektsfosterforeldre

Emilie forteller at det var lenge tvil om hun og mannen ville bli godkjent, og de var engasjert som beredskapshjem i to år i påvente av at de skulle få gjennomgå PRIDE opplæringskurs for slekt. Etter at barnet hadde bodd i familien i to år hadde de fremdeles ikke fått opplæringskurs, men da ble de invitert på et møte på kontoret, som et ledd i godkjenningsprosessen. På kontoret treffer Emilie og mannen en representant fra fosterhjemstjenesten, og Emilie forteller:

«Og da var det en helt ny fremmed dame da, som skulle godkjenne oss, og hun, altså kommer og så tar hun hånda fram, og sier «Hei, jeg heter [navn på ansatt i Bufetat], jeg er imot slektsfosterhjem [...]. Tenk dere den makten det er. Da sitter vi i, vi føler at vi fortsatt sitter i en krise, fordi vi har jo ikke blitt godkjente enda. Og barnevernet har sagt det at enten hos dere eller hos fremmede, for det er ingen andre i nettverket som er aktuelle. Eh og så sier hun atte liksom «jeg er imot det». - hele det møtet der, det forsvinner for meg. Man blir jo helt sånn maktesløs, hvordan skal jeg overbevise den dama om at jeg er bra nok.»

Emilie og mannen hadde fungert som fosterhjem for barnet i to år, og hun beskriver at de fremdeles er i en krise, da de er vel vitende om at de ikke er godkjente. Emilie forteller om opplevelsen av maktesløshet, og at det for henne handler om å overbevise at man er god nok. I forhold til opplæring forteller Emilie at hun hadde hatt behov for det, både i forhold til hvordan hun best skulle ivareta barnet, men også i forhold til hva en slektsplassering kan medføre av utfordringer. Hun var ikke forberedt på at dette skulle medføre at hun mistet viktige relasjoner selv. Hun gikk flere måneder uten å være informert om taushetsplikt, og at hun i den perioden antakelig brøt den flere ganger. På dette tidspunktet hadde ikke Emilie utdanning.

Emilie sin historie skiller seg fra de andre i vårt materiale på flere områder. Mens de andre snakker med entusiasme om forberedelsesprosessen, forteller Emilie om en vedvarende krise. De fleste opplever anerkjennelse, gjensidig tillit og troverdighet i det systemet de skal bli en del av. Mens Emilie påtar seg en viktig oppgave i noe som oppleves som en katastrofe,

opplever hun det motsatte av annerkjennelse, det blir år med maktesløshet og kamp for å overbevise om at hun er god nok. I tillegg mister Emilie viktige relasjoner i eget nettverk. Det blir konflikter og polarisering i slekta, og de som har vært Emilie sine støttespillere er ikke der for henne. Fosterbarnet mister også kontakt med sine foreldre. I en slik usikkerhet valgte barnevernet å ikke benytte den godkjenningsprosedyren som foreligger. Et PRIDE opplæringskurs, eller eventuelt tilsvarende god opplæring og oppfølging kunne ha bidratt til å styrke fosterforeldrene sin kompetanse. Det kunne ha styrket dem som par, og det kunne bidratt til å gi dem en opplevelse av å være i et profesjonelt system hvor de opplever innflytelse og ivaretagelse. Det ville også være en god måte for barnevernet å få nyttig kompetanse om fosterhjemmets ressurser og behov.

4.3.3 Slektsfosterhjem - juridisk og sosial krenking

I Emilie sin fortelling ser vi tydelig den skjeve maktfordeling utspille seg mellom fosterforeldre og barnevern. Det statlige barnevernets maktutøvelse kommer her til syne gjennom mangel på både sosial og juridisk anerkjennelse av fosterforeldrene. Mangel på sosial anerkjennelse viser seg ved at representanten fra godkjenningsmyndigheten møter Emilie med at hun er imot slektplassering. Med dette krenker hun den nære relasjonen Emilie har til barnet, og betydningen av at denne nære relasjonen kan bidra til trygghet, kontinuitet og tilhørighet for barnet. Emilie har heller ikke fått opplæring og oppfølging, som hun har rett på, og dermed er hennes juridiske rettigheter krenket (Tonheim et al., 2021, s. 25, 26). Forskning viser at slektsfosterhjem ofte rekrutteres akutt, noe som gjør at fosterforeldrene ikke får forberedt seg i forkant. Samtidig viser også forskning at de generelt får dårligere opplæring og oppfølging enn ordinære fosterhjem (Backe-Hansen et al., 2013).

4.4 Opplæring og godkjenningsprosessen, mellom anerkjennelse og krenkelse

Vi ser at de fleste i vårt materiale forteller om både juridisk og sosial anerkjennelse. Det er stor variasjon i erfaringer fra godkjenning- og opplæringsprosessen. Noen vektlegger det faglige utbytte, andre hva det medførte av refleksjoner og betydning for parforholdet, noen vektlegger hjemmebesøk, andre egenskaper ved kursholdere, og til sist slektplasseringen som erfarte godkjenningsprosessen som en øvelse i å overbevise, mens man befant seg i en langvarig krise.

4.5 Prosessen med å finne barn og familier som matcher hverandre

På Bufdir sine sider står det (Bufdir, 2021c):

«Når anbefalingen fra fosterhjemstjenesten er på plass, begynner arbeidet med å finne ut hvilke barn og fosterforeldre som passer sammen. Fosterhjemstjenesten gjør sitt ytterste for at hvert barn skal få det fosterhjemmet som best kan ivareta barnets behov»

Målet er å finne barn og familier, som matcher hverandre slik at samspillet går lettere. Man tenker at manglende matching har betydning for mange utilsiktede flyttinger. Da dette kan medføre at fosterforeldrene ikke lykkes å ivareta og møte barnets behov, særlig den første tiden. Dette har vist seg å ha en sammenheng med utilsiktede flyttinger (Falch-Eriksen, 2018b) Både internasjonalt og nasjonalt finnes det mange kartleggingsverktøy ment for denne prosessen, men effekten av dem er ikke godt nok dokumentert. I Nova rapporten: Barn og unge i fosterhjem - en kunnskapsstatus av Backe-Hansen, Egelund og Havik (2010) kommer det fram at det er store kunnskapshull når det gjelder hvordan en kan matche barn og familier. Det er også kjent at fosterbarn ofte er mangelfullt utredet, og at god nok informasjon om barnet er viktig for denne prosessen, og for å forebygge utilsiktede flyttinger (Backe-Hansen, 2009b).

I rapporten «fosterhjem for barns behov» i fra 2013 skriver Backe-Hansen at saksbehandlere og fosterforeldre i studien vektlegger at barneverntjenesten må formidle all relevant informasjon om barnets historie, nåværende situasjon, utfordringer og ressurser, for at det skal kunne gjøres en god vurdering av om fosterforeldre har de rette forutsetninger for å ivareta barnet. Informasjonen er også viktig for å forberede fosterforeldrene på den spesifikke omsorgsrollen. Det kommer også fram at det er viktig at barneverntjeneste følger opp fosterforeldrene i og hva informasjonen gjør med dem, hvilke tanker og følelser det vekker.

God kunnskap om det aktuelle barnet i forkant av fosterforeldreskapet har betydning for stabilitet, og kan forebygge at barnet må flytte utilsiktet (Falch-Eriksen, 2018b). Den tidlige perioden kan ha betydning for hvordan fosterforeldrene forstår senere hendelser i omsorgssystemet, slik senere opplevelser påvirker hvordan de konstruerer sin forståelse om hvordan de ble forberedt.

4.5.1 Matching og forberedelse, sett fra fosterforeldrenes ståsted

Omtrent halvparten av informantene viser til erfaringer med en matchingprosess som har forberedt dem på det konkrete barnet, og også ført til at de har fått et barn som passer godt inn hos dem. Helene er en av dem.

4.5.1.1 *En fortelling om en vellykket matching*

Helene forteller at de hadde regnet med at de ville bli forespurt om et barn på over 3 år med utfordrende atferd, tatt i betraktning deres kompetanse. Derimot hadde fosterhjemstjenesten vektlagt hva fosterforeldrenes barn hadde sagt, og det var at de ønsket en baby. Dermed var det en baby som kom til familien. I rapport «Barn og unge i fosterhjem -En kunnskapsstatus» (Backe-Hansen et al., 2010) kommer det fram som en anbefaling at barneverntjenesten bør involvere biologiske barn i oppfølging av fosterfamilier.

Vi forstår at fosterhjemstjenesten har gjennom PRIDE opplæringsprogrammet fått god informasjon om familien, og det kan se ut til at de har tatt barnas stemme på alvor. Fosterforeldrene var erfarne, og var forberedt på barn med sterke uttrykk og store utfordringer, og fosterhjemstjenesten kunne valgt å «tilby» hjemmet til et barn som det kanskje var vanskeligere å finne et fosterhjem til. I stedet ser vi at de lyttet til fosterforeldrenes barn, og gjorde en helhetsvurdering i forhold til matching). Videre forteller Helene at barnet hadde noen utfordringer, og var godt utredet av et spedbarnssenter. Dette medførte at det forelå mye informasjon om barnet, som de fikk, og som bidro til at de var godt forberedt. De var forberedt på omfang av oppfølging barnet hadde behov for av ulike instanser, f.eks. lege og helsestasjon. De hadde hatt en tilstrekkelig overføringsprosess, og var kjent med barnets temperament, rutiner og hvordan det best lot seg regulere og det var er god plan for samvær.

Helene forteller at det ikke var overraskelser etter at barnet flyttet inn. Overføringsplanen var satt opp over en lengre tidsperiode, men da både fostermor og beredskapsmor var enige i at overføringen kunne gå raskere enn planlagt, medførte det at barnet flyttet i fosterhjemmet før avtalt tid. Selv om barnet flyttet i sommerferien, tidligere enn først planlagt, så ble «nytt omsorgssystem» umiddelbart etablert. Helsestasjon ble koblet på, fostermor kontaktet selv fastlege, som kontaktet smittevernlege, samværsordning ble justert osv. Helene og familiens sin forberedelsesprosess er preget av det som må forstås som trygge rammebetingelser. De har tid i prosessen til å gjøre vurderinger, de opplever seg

ivaretatt av et profesjonelt miljø, både barn og foreldre opplever seg hørt, de opplever å ha innflytelse, og alt dette resulterer i en opplevelse av en god forberedelsesprosess.

I et systemisk perspektiv, er vi opptatt av relasjoner og det som skjer mellom mennesker. I lys av dette er Helene sin fortelling en fortelling om hvordan aktørene i omsorgssystemet, som et avgrenset system, samhandler og påvirker hverandre over tid. Da oppmerksomheten rettes mot hva som skjer mellom mennesker i dette systemet står kommunikasjon sentralt. Kommunikasjon forstås i bred form, ikke bare som hva vi sier, men også hvordan det prioriteres og persiperes. Denne samhandlingen i systemet foregår i en kontekst som kan forstås som en psykologiske ramme, som hjelper oss å tolke det som skjer, hvordan vi skal forstå og sortere de fenomener vi står overfor (Jensen & Aspelien, 2009). Forståelse av kontekst og kommunikasjon vil stadig utvikles i et samspill mellom fosterforeldrene og resten av omsorgssystemet. Helene sin fortelling om samhandling i omsorgssystemet handler om kommunikasjon. Aktørene snakker åpent sammen, de utveksler idéer og tanker, viktig informasjon blir delt og tatt imot, ivaretagelse av barnet og fosterfamilien prioriteres, de får det de har behov for osv, og det er en gjensidig anerkjennende holdning i systemet. Kommunikasjonen mellom partene i omsorgssystemet viser hva som er viktig, hva som prioriteres. Hvordan Helene opplever kommunikasjon og kontekst vil ha betydning for hvordan hun opplever seg selv som fostermor. Starten på fosterforeldreskapet vi har sett i Helenes fortelling samsvarer til en viss grad med Renate sin første erfaring med å bli fostermor, men står i sterk kontrast til hennes andre erfaring, slik neste fortelling viser.

4.5.1.2 En fortelling om kontraster

Renate har to ulike erfaringer med å gå inn i fosterforeldreskapet. Hun har to fosterbarn, fra to forskjellige kommuner. Renate og mannen hadde tatt PRIDE opplæringsprogrammet en stund i forkant av den første plasseringen, og opplevde at barneverntjenesten gjorde en god vurdering i forhold til hvilket barn som kom til dem. Renate sier om fosterbarnet og dem:

«Det var full match det!»

Renate forteller at barneverntjenesten gjorde en god jobb med å forstå deres muligheter og begrensninger, og hvilket barn som passet inn hos dem. Hun fikk god informasjon, oppfølging, følte seg både sett, hørt og respektert av barneverntjenesten gjennom hele prosessen. Dette er årsaken til at Renate forteller at hennes første erfaring med et

omsorgssystem rundt et fosterbarn var utelukkende positivt, og bidro til å gjøre henne til en god og effektiv omsorgsperson for fosterbarnet. Denne fortellingen til Renate er også et resultat av hennes senere erfaringer som fostermor og samarbeidspartner til en annen barneverntjenesten. Den fortellingen står i sterk kontrast til den første.

Renate, mannen og deres fosterbarn tenkte at de ville åpne hjemmet for et barn til, og tok kontakt med Bufetat. De ble først forespurt om et barn, som de takket nei til, da de anså barnets omsorgsbehov som for store og for krevende. Dette særlig med tanke på at de allerede hadde et fosterbarn å ta hensyn til, og at det var viktig for Renate at hun fremdeles kunne være i arbeid. Hun ønsket ikke en plassering som medførte forsterkningstiltak i form av frikjøp. De fikk deretter presentert et barn som barneverntjenesten hadde hatt omsorgen for i mange år, og som det siste året hadde bodd i beredskapshjem. Renate forteller at utfra informasjonen de fikk, vurderte de at de hadde forutsetningene for å gi dette barnet god omsorg, og samtidig ivareta det fosterbarnet de allerede hadde. Etter at barnet hadde flyttet inn viste det seg at barnet hadde, for henne ukjente utfordringer, og det medfører store endringer i fosterfamiliens liv. Renate forteller at etter plassering krever hun å få mer informasjon, og får etter hvert kunnskap om at det forelå informasjon hun ikke hadde fått. Hun sier:

«Så kom det frem ekstremt mye vold. Jeg hadde jo ikke i utgangspunktet tatt inn et barn hvor jeg kunne vært redd for det andre jeg har, nei. Og det synes jeg, det var det verste, at ikke vi fikk den informasjonen [...] det er veldig mye som ikke kom frem. Enormt mye. Så følte det nesten som et svik.»

Renate forteller også av barnet ikke var godt nok utredet, og hadde langt mer utfordringer enn hun var klar over. Det medførte at hun måtte frikjøpes fra arbeidet sitt, noe hun eksplisitt hadde gitt uttrykk for at hun ikke ønsket. Frikjøpet resulterte også i dårligere økonomi. Renate hadde langt høyere lønn i sitt ordinære arbeid, enn hun fikk for å være hjemme og følge opp fosterbarnet. Det å få kraftig redusert inntekt, krevde prioriteringer og omstillinger i det daglige forbruket. Vi forstår at Renate knytter sammen det at hun fikk mangelfull informasjon om barnet til at til at livet ble totalt forandret, hun fremhever at hun i utgangspunktet ikke ville tatt imot et barn med så store utfordringer. Renate som også har et annet barn, konstruerer denne fortellingen i lys av den andre.

I fosterhjemsavtalen som er tilgjengelig på Regjeringen.no Bufdir (Barne, 2010), står det at barneverntjenesten plikter å gi informasjon til fosterforeldrene:

«Ved fosterhjems plasseringen skal barneverntjenesten gi fosterforeldrene alle opplysninger om fosterbarnet som er nødvendig for at fosterforeldrene skal kunne ivareta omsorgen for fosterbarnet, herunder opplysninger om barnets forhistorie, helseopplysninger, tidligere hjelpetiltak, tilhørighet, spesielle problemer, ressurser og interesser. Vesentlige opplysninger skal forelegges skriftlig for fosterforeldrene.»

Vi har tidligere vist til det skjeve maktforholdet mellom barnevernet og fosterforeldre, og hvordan denne makten utøves har betydning for hvordan fosterforeldre opplever å være en del av et omsorgssystem. I Renate sin fortelling kan vi i et slikt perspektiv forstå at hun, som Emilie opplever sosial og juridisk krenkelse. Sosial krenkelse da hun ikke blir hørt og anerkjent for de begrensningene hun påpeker at de som fosterhjem har, juridisk fordi hun ikke får den informasjonen hun har krav på i forkant av plasseringen. Slik krenkelse begrenser Renate sin medvirkning og handlingskapasitet (Tonheim et al., 2021). Dette påvirker ikke bare den som utsettes for det, forskning viser at mangel på informasjon i forkant av en plassering fører oftere til utilsiktede flyttinger (Backe-Hansen, 2009b).

At barnevernet har god informasjon om barnet før de velger fosterhjem, er nødvendig for å finne et hjem som støtter det konkrete barnets utvikling på best mulig måte. At fosterforeldrene får nødvendig informasjon, er også vesentlig for at de best skal kunne ta imot barnet og fremme tilhørighet i sin familie og nettverk (Backe-Hansen et al., 2013).

Barneverntjenesten trenger informasjonen for å kvalitetssikre tiltak rundt et barn. I Nova rapport «Fosterhjem for barns behov» 16/2013, fremkommer det at fosterbarn ofte ikke er godt nok utredet i forkant av fosterhjems plassering. Dette er også Renate sin andre erfaring. Det kan være mange grunner til at informasjon ikke kommer frem til fosterforeldre, Det er høy forekomst av fysisk og psykisk helseproblemer hos barn i fosterhjem, og det anbefales at man har dette som utgangspunkt ved plassering (Backe-Hansen et al., 2013). Slik vi forstår dette, bør man sikre at hele omsorgssystemet er forberedt på at barnet kanskje ikke er godt nok utredet, og med dette også forberede fosterforeldrene på at det kan komme utfordringer man ikke har forutsett, og da også forberede de på mulige på konsekvenser av dette.

Renate forteller sine erfaringer med to barneverntjenester, og setter dem opp mot hverandre, og blir til meningsskapende fortellinger. Gjennom å fortelle disse fortellingen kan

det se ut til at de forsterker hverandres kvaliteter, i den ene fortellingen forsterkes det positive, i den andre forsterkes det negative.

4.5.1.3 En fortelling om hvordan manglende informasjon kan håndteres

Flere av informantene erfarte at de ikke fikk tilstrekkelig informasjon i forkant av plassering til å gjøre en god vurdering eller forberede seg på det konkrete barnet. De forteller at de til tider har vært fortvilet over at barnevernet ikke hadde den informasjonen, men samtidig forteller de at barnevernet heller ikke visste det, så de kunne ikke informere om det. De forteller at det har vært frustrerende, noen viser større sorg over barnets strev enn frustrasjon over at de ikke fikk informasjon. I disse tilfellene var barna i sped- og småbarnsalder ved innflytting til fosterhjemmet, noe som kan ha betydning for at fosterforeldrene har forståelse for at de ikke var tilstrekkelig utredet.

Tiril skiller seg ut fra de andre informantene, da hun selv tok initiativ til å få lese samspillobservasjonene som var gjort på mor- og barn institusjon. Hun forteller at det var veldig nyttig for henne, da fikk hun vite mer om barnets erfaringer og behov. Men som Tiril sier, andre fosterforeldre hadde ikke visst at de kunne be om dette, så de kunne ha gått glipp av nyttig informasjon. I vårt materiale er det ikke kommet fram flere eksempler på at fosterforeldre ber om konkret informasjon, og vi tenker det er noe i det Tiril sier, man kan ikke spørre etter noe man ikke vet om. Derfor hviler ansvaret for tilstrekkelig informasjon på det profesjonelle delen av omsorgssystemet.

4.6 Mellom matching og tilfeldighet

Matchingsprosessen blir i litteraturen beskrevet som et viktig ledd i å forebygge utilsiktede flyttinger. I vårt materiale er det kun den ene slektsplasseringen som skjedde akutt. I de andre tilfellene har det vært tid og anledning til å gjennomføre en matchingsprosess. Vi ser at det er variasjon i hvem som tar ansvaret for denne prosessen. Vi har flere funn hvor godkjenningsmyndighetene tar ansvar og bidrar til gode matchingsprosesser. Dette viser seg ved at fosterforeldrene gir beskrivelser av å være godt forberedt, de opplever seg hørt, fikk informasjon, biologiske barn ble involvert og lyttet til. Vi finner også informanter som selv tar ansvar i denne forberedelsesprosessen, ved at de etterspør informasjon, og ved tydelig å formidle egne behov og begrensninger.

I vårt materiale ser vi at det å oppleve seg hørt og ha innflytelse i matchingsprosessen, sammenfaller med positive beskrivelser av erfaringer med samarbeid i omsorgssystemet. Fosterforeldrene som beskriver at de ble hørt, snakker også med entusiasme og beskriver de delene av omsorgssystemet de har hatt kontakt med som faglig sterke, kjempegode og proffe. Dette skiller seg fra dem som opplevde å få feilaktig eller for lite informasjon om barnet. De snakker om omsorgssystemet med mindre entusiasme, og har ikke den samme tillitten til forarbeidet som er gjort, disse fortellingene handler om svik og tillitsbrudd. Det barnevernsfaglige feltet i landet forholder seg alle til samme lovgivning og retningslinjer, likevel er det store variasjoner i barneverntjenestenes praksis. Det barnevernsfaglige feltet i landet forholder seg alle til samme lovgivning og retningslinjer, likevel er det store variasjoner i barneverntjenestenes praksis.

4.7 Å ha felles ansvar for et barn

Barneverntjenesten har som tidligere nevnt den formelle omsorgen for barnet, og har i perioden barnet bor i fosterhjemmet ansvaret for ivaretagelse og oppfølging av barnet, foreldre og fosterforeldre. Andre instanser kan også ha ansvar for tiltak som behandling og veiledning, men det er barneverntjenesten som har hovedansvaret for oppfølging av fosterhjemmet. Som en del av oppfølgingen av barnet, skal barneverntjenesten også føre kontroll med fosterhjemmet. Med andre ord de skal både kontrollere, ivareta og følge opp. Disse ulike ansvarsoppgaven kan være krevende, i tillegg kan det oppstå interessekonflikter, ulike perspektiver, dårlige rammebetingelser osv. I dette skal ofte saksbehandler i barneverntjenesten utøve skjønn, «Barnets beste» er et sentralt prinsipp, og skal ligge til grunn for avgjørelser som berører barnet, jf. bvl §1-3. Lovverket gir føringer for at barneverntjenesten skal ha fire hjemmebesøk i året, mer ved behov. De kan etter to år reduseres til to ganger i året, hvis forholdene er bra i hjemmet. I tillegg har kommunen der fosterhjemmet bor ansvar for å føre tilsyn med fosterhjemmet, med minst fire årlige besøk. Dette utøves av en tilsynsfører, og det skal legges vekt på å finne en person som barnet har eller kan få tillit til, og også føle seg trygg til å ta opp evt. problemer med. Barneverntjenesten er en sentral aktør i omsorgssystemet, gitt deres beslutningsmakt og ansvaret for barnet. Dette vil gjenspeile seg i analysen hvor vi ser på hvilke erfaringer fosterforeldrene har med å ha felles ansvar for et barn og samarbeid rundt dette.

4.7.1 Oppfølgingens omfang og betydning, den første tiden

Den første tiden etter at barnet flytter inn i fosterhjemmet legger viktige føringer for videre prosesser. Fosterforeldrenes evner til å forstå og møte fosterbarnets behov den første tiden antas å ha stor betydning for stabilitet og varighet av plasseringen. Det har vist seg å være sammenheng mellom hvordan fosterforeldrene oppfatter barnet og deres tro på egen evne til å være gode foreldre for barnet. Derfor er det nødvendig at fosterforeldrene får oppfølging i denne tidlige perioden, slik at man raskt kan bistå fosterforeldrene for å unngå en negativ utvikling (Backe-Hansen et al., 2013). Hvis fosterforeldrene ikke lykkes i denne perioden, vil det kunne føre til vansker som er krevende å rette opp. Barnet vil få dårlige erfaringer og fosterforeldrene kan føle at de ikke mestrer (Falch-Eriksen, 2018b). Med denne forståelsen for den først periodens sårbarhet ser vi i materialet etter fortellinger som synliggjør fosterforeldrenes opplevelser av å være en del av et omsorgssystem i akkurat denne tiden.

Som tidligere beskrevet var informantene godt motivert for å bli fosterforeldre, også Emilie, selv om hun ikke var like godt forberedt som de andre. Indre motivasjon er avgjørende for å utføre omsorgsoppgavene på en god måte, og for å redusere stress i vanskelige perioder. Motivasjon er ikke statisk, det er noe som endrer seg med våre erfaringer og behov. Fosterforeldrenes motivasjon vil påvirkes av de erfaringene de har i omsorgssystemet. Det er flere faktorer som påvirker motivasjon, f.eks. ytre faktorer, som lønn, avlastning osv., og opplevelsen av autonomi, kompetanse og tilhørighet viktige faktorer for å støtte en god indre motivasjon (Ryan & Deci, 2017). Vi tenker at disse faktorene også påvirker hverandre. Fosterforeldre er en del av et system, og vil kunne oppleve tilhørighet og felleskap i dette systemet. Hvordan de opplever å klare å møte barnet vil kunne påvirke deres opplevelse av egen kompetanse, men vurdering av egen kompetanse vil også påvirkes av oppfølging og anerkjennelse fra andre aktører i systemet. Har man behov for avlastning og ikke får dette, kan det også gjøre noe med den indre motivasjonen, da man kanskje opplever mindre medbestemmelse, at man ikke blir hørt osv. I et systemisk perspektiv forstår vi at interaksjoner i omsorgssystemet påvirker helheten, og at helheten igjen påvirker interaksjonene. Med dette som utgangspunkt stiller vi spørsmål til materialet som handler om den først perioden etter at fosterbarnet flyttet inn.

4.7.1.1 En fortelling om fellesskap

Det er stor variasjon i fortellingene til fosterforeldrene om hvordan de opplevde oppfølgingen, og det å bli en del av et omsorgssystem den første tiden. Tiril forteller at fra de fikk vite at de skulle bli fosterforeldre for en navngitt baby, så gikk det seks dager til babyen flyttet inn. Tiril forteller:

«Og så stod vi liksom der da, og hadde plutselig en baby [...]Og så dro de, og da var det helg. Så det var jo ingen som snakket med oss på 3 dager, eller»

Tiril forteller at de fikk et telefonnummer som de kunne ringe om noe skjedde, likevel følte de seg overlatt til seg selv disse dagene. Da babyen kom til dem så var det spedbarnsteamet i kommunen som hadde ansvaret. De fulgte opp den første tiden etter plassering, før babyen ble overført til omsorgsteamet. Tiril forteller at første saksbehandler kjente hun fra tidligere jobbrelatert samarbeid, og at hun hadde mye kompetanse og erfaring. Denne saksbehandleren visste også mye om hennes kompetanse, og at hun tror det var viktig for samarbeidet. De hadde ukentlig samarbeidet den første perioden, de kunne diskutere og drøfte, være enige og uenige. Tiril forteller at saksbehandleren var trygg på seg selv, torde å stille de vanskelige spørsmålene og veiledet både dem og mor. Det kunne oppstå uenigheter mellom henne og saksbehandler, men de kunne diskutere åpent, og kom alltid til enighet. Noen ganger justerte Tiril sin forståelse og perspektiv, andre ganger saksbehandler.

Vi forstår at Tiril her konstruerer en forståelse av virkeligheten, hvor hun forstår saksbehandler og seg som samarbeidende og kompetente. Denne konstruksjonen er basert på hennes erfaringer før dette, hendelser da, men som vi også skal se er konstruksjonene også et resultat av senere erfaringer. Tiril fortelling handler om et felles engasjement i omsorgssystemet. Hennes fortellinger inneholder elementer som kan støtte indre motivasjon (Ryan & Deci, 2017):

- Opplevelse av autonomi: Tiril forteller at hun har innflytelse og påvirkningskraft, og kan gjøre selvstendig valg
- Kompetent: Tiril forteller eksplisitt at saksbehandler visste om hennes kompetanse, og hun forteller at den verdsette ved at hun blir hørt og er med på avgjørelser

- Tilhørighet: Tiril opplever at de er et team som jobber for barnet og dem. Tilhørighet opplever hun også i sitt private nettverk, som åpent har tatt imot familiens nye tilskudd.

I Tiril sin konstruksjon er både saksbehandler og hun kompetente, omsorgssystemet har mye kompetanse, de ulike aktørene har alle innflytelse, de kommer til enighet gjennom diskusjon og refleksjon, det er ukentlig kontakt mellom foreldre, barneverntjenesten og fosterhjem. Dette står i kontrast til Kristin sin erfaring med innflyttingsprosessen og den første tiden:

4.7.1.2 Fortellinger om oppfølging som uteble

Kristin forteller at da de skulle bli fosterforeldre, hadde de et par uker med hyppige besøk av barneverntjenesten for å sikre overføring. Deretter flyttet barnet inn, og Kristin sier om innflyttingsprosessen og tiden etterpå:

«Nei, det var litt sånn voldsomt. Det var litt mye og intenst, sånn før og underveis, [...] Så flyttet han inn, og i det ble det stille altså.»

Kristin hørte ikke fra barneverntjenesten før hun selv tok kontakt, etter mer enn tre måneder. Årsaken til at barneverntjenesten ikke hadde tatt kontakt tror Kristin skyldes at de tenkte at familien skulle få ro, at de ikke skulle forstyrre, og i tillegg hadde det antakelig vært bytter av saksbehandlere i perioden. Kristin forteller at hun tror det var litt vanligere før at fosterfamilien ikke skulle forstyrres i begynnelsen. Her ser vi hvordan Kristin legger mening til fortellingen, også ut fra et historisk og kulturelt perspektiv. Kristin forteller at det tok omtrent et halvt år før barneverntjenesten kom på besøk. Kristin hadde ikke utdannelse på dette tidspunktet, og hun visste ikke hva hun kunne forvente eller kreve, hun sto alene, kjente på utilstrekkelighet i forhold til omsorgsoppgaven, og uten tilhørighet eller støtte fra omsorgssystemet. Nora sin fortelling samsvarer med Kristin sin på dette området. De fikk også et lite barn, og hørte ikke fra barneverntjenesten på tre måneder. Da var fosterfamilien utslitt, og Nora, som Kristin tok kontakt med barneverntjenesten. Nora var utdannet og hadde kompetanse, som bidro til at hun fikk tydeliggjort alvoret for barneverntjenesten. Alvoret både i forhold til barnets utfordringer og behov, og alvoret i forhold til belastningen på dem som fosterhjem. Dette resulterte i at både barneverntjenesten, BUP og Bufetat ble aktive samarbeidspartnere. Både Kristin og Nora hadde babyene sine med på samvær med foreldre og barneverntjenesten denne perioden. Men fortellingene deres handler om at de sto

alene uten oppfølging. Vi forstår at fortellingene deres om at de sto alene er sosialt konstruert, og er fortellinger som kunne vært fortalt annerledes. Det kan være barneverntjenestens fortelling om samme fenomen er at de fulgte opp fosterfamilien i den første periode, fordi de traff dem ukentlig gjennom samvær. Helene sin fortelling skiller seg fra de to sistnevnte ved at hun fikk et barn, hvor flere aktører var involvert.

4.7.1.3 En fortelling om et omsorgssystem med like mange meninger som aktører

Helene forteller at de fikk en baby, som hadde en sjelden og smittsom sykdom. De ulike aktørene i omsorgssystemet ga henne ulike råd, og ingen visste hva som gjaldt. Helene forteller at barneverntjenesten heller ikke bidro med kompetanse om hvordan de skulle forholde seg. Konsekvensen ble at Helene ble stående med dette selv, og valgte å ta kontakt med fastlegen. Sammen med fastlegen kom hun til en avgjørelse om hvordan de skulle håndtere dette.

I fortellingen kommer det fram at fostermors konstruksjon av virkeligheten er at hun inngår i et omsorgssystem hvor hun opplever seg selv som kompetent og driftig, hun har kunnskap om hvor hun skal hente informasjon, og hvordan hun skal gjøre dette, og hun lykkes. Samtidig innebærer denne konstruksjonen at saksbehandler er lite kompetent, da hun blant annet ikke har satt seg inn i barnets utfordringer og behov. Saksbehandlers kompetanse, eller mangel på dette vektlegges av flere av informantene, f.eks. Renate. Hun har to fosterbarn, og har ulike erfaringer med innflytting og den første perioden.

4.7.1.4 En fostermors fortelling om to ulike erfaringer

Renate forteller at hennes to erfaringer er så forskjellig som det går an. Den første kommunen fulgte godt opp, de var lett å få kontakt med, de hadde høy kompetanse, og Renate følte seg aldri alene. Som tidligere beskrevet opplevde Renate at fikk mangelfull informasjon om barnet tidlig i prosessen, og at dette medførte store livsendringer for fosterfamilien. Renate forteller at barneverntjenesten ikke var ydmyke i forhold til dette, og at de heller ikke var på tilbudssiden i forhold til oppfølging. Det utviklet seg til et utfordrende samarbeidsklima mellom fosterhjem og barneverntjeneste, noe som vi kommer mer inn på senere. Emilie sin fortelling skiller seg fra de andres da hun ikke er godkjent, har ikke utdanning eller tidligere erfaringer som fosterforeldre.

4.7.1.5 *Oppfølging den første tiden, sett fra en slektsfostermors ståsted*

Emilie forteller at barnevernet fulgte opp med de fire årlige besøkene. Hun fikk ingen opplæring eller oppfølging utover dette. Hun forteller at hun ikke visste om hva hun kunne forvente eller kreve for seg og fosterbarnet av omsorgssystemet. Samtidig som hun var redd for ikke å bli godkjent. Med dette forstår vi at hun ikke hadde spesiell oppfølging den første tiden, men at det heller ikke var det viktige for henne. Det viktige var å bli godkjent, noe som skulle vise seg å ta over to år.

4.8 Stor variasjon i oppfølging den første tiden

I vårt materiale kommer det fram stor variasjon i hvilken grad fosterfamiliene opplever at de er blitt fulgt opp den første tiden. Fra Tiril og Renate (med sitt første fosterbarn), som forteller om god oppfølging av kompetente saksbehandlere, til Kristin, Nora, og til dels Renate (med sitt andre fosterbarn) og Emilie som forteller at de har stått alene de første månedene, uten kontakt med barneverntjenesten. Hvorav to av disse forteller at de selv, etter tre måneder tar initiativ til å få barneverntjenesten aktivt inn i et samarbeid. De fleste forteller at de enten ikke fikk oppfølging, eller at de opplevde manglende kompetanse hos saksbehandler. At så mange av fosterforeldrene forteller om fravær/mangel på oppfølging i starten av oppdraget var for oss et uventet funn. Det brukes mye ressurser på å forberede fosterforeldre, og i disse prosessene lærer de, at de, skal være en del av et team rundt fosterbarnet. De treffer også deler av systemet i forkant av plassering. Og så når barnet flytter inn så opplever flere av dem at de plutselig befinner seg i en ensomhet de var uforberedt på. Barneverntjenesten på sin side, har den formelle omsorgen for barnet, de har ansvaret. De har kanskje tillit til fosterforeldrenes kompetanse, men har likevel et oppfølging- og kontrollansvar. Forskning viser at det er klar sammenheng mellom hvordan den første perioden oppleves av fosterforeldrene og varighet og stabilitet i plasseringen. Det anbefales at fosterfamilien følges opp i denne perioden av en som har spesiell kompetanse til å støtte og veilede de ved behov (Backe-Hansen et al., 2013).

Vi ser også at flere av de som har hatt oppfølging mener at saksbehandleren har for dårlig kompetanse. Fosterforeldrene gir uttrykk for at det er frustrerende, men vi forstår at det ikke er avgjørende, da de fleste selv har kompetanse til enten å sette i gang tiltak, eller de vet hvor de skal henvende seg. Flere av fosterforeldrene har påpekt at dette hadde ikke

hvem som helst fått til, fordi folk generelt ikke har den kompetansen det kreves for å forstå barnet, eller systemkompetansen som kreves for å få riktig hjelp. Selv om den første perioden, hvor fosterbarn og fosterfamilie blir kjent, anses å ha stor betydning for videre stabilitet i fosterhjemmet, vil oppfølging av fosterhjemmet gjennom hele perioden ha betydning for fosterforeldrenes opplevelse av felles ansvar for et barn. Vi vil presentere funn fra dette senere. I analysearbeidet med fosterforeldrenes fortellinger om erfaring med oppfølging fra barneverntjenesten, fant vi at barneverntjenestens arbeid med foreldre – barn relasjonen, eller mangel på dette, ofte kom inn som temaer i fortellingene. Derfor vil vi nå presentere funn som handler om fosterforeldrenes erfaring med barneverntjenestens arbeid med fosterbarnets biologiske nettverk, fortrinnsvis foreldre.

4.9 Foreldrevern og «barnets beste»

«Det biologiske prinsipp» og «barnets beste» står sterkt i barnevernsloven. Det første prinsippet viser til barn og foreldres rett til kontakt, at det skal vernes om båndet imellom dem. Det andre prinsippet handler om at avgjørelser skal tas på grunnlag av hva som er best for barnet. Norge har tapt saker i den Europeiske menneskerettsdomstolen - EMD, og det har medført større oppmerksomhet på forholdet mellom barn som er plassert utenfor hjemmet og deres foreldre. Det er blant annet et krav om at alle plasseringer i fosterhjem skal være midlertidig, dvs. at barneverntjenesten skal jobbe for at barnet skal kunne flytte tilbake til foreldrene. Våre informanter har alle eksplisitt trukket fram hvordan barneverntjenestens arbeid, eller ikke arbeid, mellom fosterbarnet og foreldre påvirker dem og barnet. I materialet ser vi også at i fosterforeldrenes fortellinger fører forståelsen for lovverket til ulike interaksjoner, allianser, konflikter og samarbeid i omsorgssystemet. Dette er et område de fleste informantene forteller at de er uten påvirkningskraft, og at saksbehandler ofte argumenterer med lovverk og EMD, og barnets beste blir tonet ned i den sammenhengen. Tiril har variert erfaring med barnevernets arbeid i forhold til barnet og foreldrene, vi skal se nærmere på det her.

4.9.1 En fortelling hvor samarbeidet endrer seg

Barnevernet er ulikt organisert i kommunene. Noen fosterhjem forholder seg til samme team hele perioden, mens andre opplever at de overføres fra et team til et annet. Dette gjelder f.eks. Tiril. Som tidligere presentert forteller Tiril at hun i starten var en del av et ivaretagende og kompetent omsorgssystem rundt barnet. Dette endret seg ved overgang til

nytt team, og da det i denne perioden er mye samvær mellom barnet og foreldre, er det særlig i forbindelse med dette endringer synligjøres

Tiril sier om overføring til omsorgsteam:

«Og det var veldig tydelig for oss at de hadde veldig lite dialog seg imellom, teamene. Det var jo veldig mange ting vi var forespeilet som plutselig endret seg totalt, og det synes jeg var veldig vanskelig»

Tiril forteller at det i lang tid var hyppige samvær mellom fosterbarnet og mor. I starten ble dette fulgt godt opp av spedbarnsteamet, hvor hun som tidligere beskrevet erfarte et godt samarbeid med saksbehandler. I sin første fortelling fremhever Tiril saksbehandlers kompetanse, noe som hun ser i sammenheng med sin egen kompetanse. Hun ser dette i en sammenheng hvor de utgjør et godt team, hvor de begge har innflytelse. Dette har så betydning for deres samhandling med mor, som igjen har innflytelse på mor og barn relasjonen osv. Tiril forteller at etter overføring til nytt team og ny saksbehandler endrer dette seg. Og vi kan da se at Tiril knytter saksbehandlers manglende veiledning av mor og samværskvalitet sammen. Hun fremhever at hun selv må ta mer ansvar, og hun knytter sammen sine oppfordringer til saksbehandler med det som faktisk blir gjort.

«Jeg må på en måte brette opp ermene og si det er viktig. Nå må vi ha fokus på det. Nå har det falt bort litt igjen. Da må vi koble oss på, og så gjør de jo det da, men hvis jeg ikke sier det så gjør de det ikke»

Hun knytter dette sammen med hvor mye barn og foreldre har samvær, og ser det i en sammenheng med negativ utvikling hos barnet. Tiril fremhever at hun har bedt barnevernet gi henne begrunnelsen for samværsfrekvens, varighet og gjennomføring, men opplever ikke å få svar på dette, spesielt ikke med barnets beste som utgangspunkt. Dette knytter hun igjen sammen med at barnevernet har et foreldresentrert perspektiv, og hun ønsker at de kunne ta et barneperspektiv.

I et systemisk perspektiv kan vi se at relasjonene og samhandlingen mellom aktører påvirker hverandre, men også andre deler av systemet og systemet som helhet. Vi ser også hvordan Tiril knytter forskjellige fenomener sammen, og vi kan se hvordan dette endres gjennom disse fortellingen. Den første fortellingen handler om hvordan de får det til, Den kunne like gjerne blitt fortalt på en annen måte: «hvordan arbeid med samvær kan virke samlende på

et omsorgssystem». Den andre fortellingen handler om hvorfor det ikke fungerer, og kunne blitt fortalt på flere måter, knyttet til både saksbehandlers oppfølging og barnevernets måte å forholde seg til foreldrene på. I et narrativt perspektiv forstår vi at disse fortellingene også skapes i relasjon til hverandre, gjennom blant annet sammenligning. Fortellinger handler ikke bare om hva som har vært, de er også med på å forme det som kommer. Tiril sine fortellingen gir tanker om temaet samvær. Vi forstår at Tiril opplever store utfordringer og belastninger rundt samvær og barnets reaksjon, derfor ønsker hun mindre samvær. Samtidig forteller hun også at da samhandlingen i omsorgssystemet var preget av innflytelse, diskusjon, refleksjon og regelmessig kontakt mellom barneverntjenesten, mor og henne da fungerte også samværene for både mor og barn. Det er flere av våre informanter som forteller om hvordan barn- og foreldrerelasjon kan være strevsomt. Det gjør også Helene

4.9.2 En fortelling hvor fostermor blir hørt når det gjelder

Helene forteller at det er mye møtevirksomhet, søskensamvær og foreldresamvær, som hun mener går ut over barnets opplevelse av å være som alle andre. Barnet ønsker å bruke fritiden sin i nærmiljøet, være med på aktiviteter osv. Helene forteller at i forhold til samvær har de liten innflytelse. Hun opplever at saksbehandler gjør lite for å sikre det som er best for barnet.

«Jeg skjønner på en måte barnevernet, men samtidig så er det bare foreldrene, altså det er jo bare foreldrehensyn hele veien»

Vi ser at Helene legger til grunn barnets ønske om å få være som andre barn, og setter det i sammenheng med alt barnet må være med på, av samvær og møter. Da Helene forteller at de ikke har innflytelse på dette, så knytter hun det til barneverntjenestens ivaretagelse av foreldre. I dette forstår vi at Helene opplever barnets og foreldrenes interesser som motsetninger til hverandre, og vi forstår at hun mener at saksbehandler fortrinnsvis ivaretar foreldrenes interesser.

Helene forteller senere at barnet i en periode hadde kraftige reaksjoner i forbindelse med samvær, og ga selv uttrykk for at hun ikke ønsket samvær. Helene forteller at hun fortalte barneverntjenesten om barnets fungering og uttrykk:

«Og da var barnevernet på vår side og støtta våre tanker rundt det».

Helene forteller at barnevernet da sørget for at det ble satt inn tilsynsfører under samvær, og at man skulle redusere samværmengden. Og Helene kontaktet fastlegen, for at de skulle stå sterkere i en evt. rettsak.

I denne delen av fortellingen ser vi at Helene har innflytelse, og at barnevernet hører på hennes vurderinger. Dette medfører at både barneverntjenesten og Helene initierer tiltak.

Ut fra fortellingen kan vi se en sammenheng mellom hva Helene er opptatt av, og hvordan barnevernet møter. Vi ser at når Helene melder bekymring for barnet, da får hun barnevernets oppmerksomhet, de lytter og de handler. Vi forstår at Helene opplever å være del i et omsorgssystem som tar initiativ, og hun gjør selv det inn mot fastlegen. Derimot kan vi se at når Helene ønsker at barnet skal ha det litt bedre, noe hun setter i sammenheng med færre møter og samvær for barnet, da opplever hun ikke å bli hørt. I et større perspektiv tenker vi at dette belyser den kompleksiteten det ofte er i et omsorgssystem. Barnevernet skal ivareta alles interesser og behov, og skal utøve skjønn på grunnlag av både juridiske føringer, fag og etikk. I dette ligger det at barnevernet også skal vurdere hva som er bra for barn og familie på kort og lengre sikt. Slik vi ser det, kan dette av og til stå i konflikt til hverandre. I vårt materiale ser vi at flere av informantene trekker fram at de syns det er for mye samvær, og at de opplever at både de og barneverntjenesten står uten innflytelse, da samvær begrunnes med konsekvenser etter flere dommer i EMD. Vi tenker at å begrunne en avgjørelse «til barnets beste» ut fra dommer i EMD til en viss grad kan føre til handlingslammelse i omsorgssystemet. Begrunnelsen for samværsomfang burde være faglig forankret, og heller bidra til spørsmål om hvordan kan dette gjøres, slik at det blir minst mulig belastende for de som er involvert, og samtidig styrke relasjon mellom barn og foreldre. I vårt materiale ser vi at både Tiril og Renate har erfaringer hvor man kan knytte tilrettelegging ved samvær og kommunikasjon rundt dette, til samvær som er positive for barn og foreldre.

I denne fortellingen ser vi at barnets beste og foreldrehensyn settes opp mot hverandre. Emilie forteller også at foreldrehensyn går først, men fortellingen er likevel i stor kontrast til Helene sin.

4.9.3 Slektfosterhjem- alene, avvist og ekskludert

Emilie forteller at de ikke har fått hjelp til å forbedre relasjon mellom fosterbarn og foreldre. Dette ser hun i sammenheng med at barnets mor, og tidvis far ikke ønsker samvær, noe som har medført at barneverntjenesten ikke har lagt ressurser i dette. Emilie fremhever at dette har medført at hun også har mistet kontakt med viktige personer. Det er ofte krevende for slektsfosterforeldre, å både ivareta det sårbare barnet og møte foreldre. (Tonheim et al., 2021) Dette forklarer hun med at taushetsplikten hindrer henne i å formidle realiteter til nettverket, og barnets foreldre får all støtte og sympati. Om hun ikke hadde vært fostermor, ville hun ikke vært bundet av taushetsplikt. Her ser vi at hun knytter rollen som fostermor til at hun ikke selv kan gjøre noe i forhold til nettverket. Både internasjonale og nasjonale studier viser at slektsfosterhjem generelt har større behov for veiledning og oppfølging, også når det gjelder å støtte fosterforeldrene i prosesser med slekt (Tonheim et al., 2021).

Emilie forteller at barnevernstjenesten og hun har ulik forståelse av fars utfordringer og dets betydning for han som samværsfar. Hun forteller at det er barneverntjenesten som bestemmer i forhold til dette, og hun må forsvare barneverntjenestens bestemmelse overfor fosterbarnets far, selv om hun ikke er helt enig selv. I rapporten til Thonheim et.al. finner vi at slektsfosterforeldre opplever større og flere utfordringer knyttet til samvær og foreldre, enn andre fosterforeldre (2021).

Emilie sin konstruksjon av virkeligheten viser en sammenheng mellom barneverntjenestens manglende innsats i forhold til arbeidet med barn- og foreldrerelasjonen og mangel på initiativ og vilje hos fosterbarnets foreldre. Derimot har Emilie nå fått et håp om at dette skal endre seg, og knytter det til at de har fått ny saksbehandler. Hun fremhever at den nye saksbehandleren har en annen fremtoning enn den første, som var autoritær og bestemmende. Den nye er ydmyk, lyttende og rolig. I denne delen av fortellingen knytter Emilie egenskaper ved saksbehandler til det å komme i posisjon til foreldrene. Hun fremhever at hun er sikker på at den nye saksbehandleren vil komme i posisjon til fosterbarnets foreldre. Emilie sitt ønske om bedring i nettverket, og tro på den nye saksbehandlerens evner fører til at hun selv tar initiativ til å få barnets far til å gi ny saksbehandler en mulighet.

Vi ser at Emilie sin konstruksjon av virkeligheten endres gjennom fortellingen. Fortellingen handler om tap av relasjoner, og ønske om å reetablere disse. Først i historien ser hun sammenheng mellom foreldrenes manglende vilje til samvær som en årsak til at barnevernet ikke gjør noe. Deretter, med ny saksbehandler, tror hun at vedkommende skal komme i posisjon til foreldrene. Altså fra at barnevernet er passivt pga foreldrene, så er det barnevernets aktivitet hun tenker vil føre til endring. Vi ser her at tro og ønsker også påvirker fortellingen. Det at hun tror at saksbehandler skal komme i posisjon, kan ses i sammenheng med at Emilie også går fra å være passiv til aktiv, fra å ikke kunne gjøre noe, ser hun at hun kan ha betydning for å få ting i gang.

4.9.4 En fostermors fortelling om ønsker og arbeid med barnets familie

Renate forteller om flere forhold hun opplever at ikke fungerer i forhold til samvær. Renate forteller at hun gjentatte ganger har forsøkt å påvirke hvordan samvær med biologiske foreldre gjennomføres, da hun opplever at rammebetingelsene rundt samværet er for dårlig. Hun forteller at hennes erfaring fra annen kommune, gjør at hun vet at det kan gjøres bedre. Renate forteller at denne barneverntjenesten ikke prioriterer arbeid med familie og slekt, og forteller om sitt engasjement i forhold til dette:

«Det er liksom jeg som hele tiden tar initiativ, men det skjer ingenting. Det å støtte opp under ting, å gjøre ting, trekke i trådene, det skjer ingenting.»

Renate forteller at resultatet blir at hun jobber med biologiske foreldre i samværssituasjonen, for å hjelpe dem til å ivareta barna sine, og gjøre gode valg innenfor vanskelige rammer. Renate forteller at barnevernet heller ikke jobber for å opprettholde kontakt med øvrig biologisk nettverk, som søsken og besteforeldre. Hun forteller at barnet ønsker kontakt med slekta, men at barnevernet ikke hører på dette. Det har medført at Renate selv har sørget for at barnet har kontakt med søsken og besteforeldre. Dette uten samtykke fra barneverntjenesten. Barneverntjenesten har tidligere sagt nei, men ikke gitt noen begrunnelse. Renate forteller at det fins ingen dom på at de ikke skal være sammen.

Vi ser at Renate sin fortelling skiller seg fra de fleste andres, da hun ønsker bedre arbeid med biologisk nettverk. Hun fremhever at hun må veilede foreldrene under samvær, og ser det i sammenheng med at barnevernet gir de dårlige rammebetingelser for samværene. Hun ønsker at foreldre og barn skal gis bedre rammebetingelser ved samvær, og ser dette i

sammenheng med tidligere erfaringer fra annen kommune. Hun fremhever at barneverntjenesten ikke hører på verken henne eller barnet, og knytter dette til både uerfarne saksbehandlere, men også dårlig ledelse hos barneverntjenesten. Dette setter hun i sammenheng med at hun tar avgjørelser på barnets vegne, uten samtykke fra barneverntjenesten. Hun legitimerer sine valg ved å trekke inn juridiske betraktninger.

Fortellingen handler om hvordan Renate jobber for å få igjennom de ønsker hun har for barnet og familien, og hvordan hun opplever at barneverntjenesten gjør det vanskelig, ved at de ikke følger opp og legger til rette. Kristin sin fortelling skiller seg fra dette ved at hun opplever å ha stor innflytelse.

4.9.5 Barn og foreldre, og det lyttende omsorgssystemet

Kristin forteller at barnet har samvær med biologiske foreldre, og i den forbindelse initierer hun hvordan samvær bør tilrettelegges, for at det skal være best mulig for barnet. Her opplever hun å bli hørt av barneverntjenesten og foreldre. Kristin forteller om en sammenheng i omsorgssystemet hvor hun hører og ser barnet, hun formidler til øvrig omsorgssystem, som så hører på henne.

Altså kan det forstås som et omsorgssystem som lytter og tilpasser seg. Dette står i sterk kontrast til Nora sin fortelling, hvor hun opplever at barnet og hun ikke blir hørt.

4.9.6 Når barnevernets arbeid med barn og foreldre blir livstruende, fra en fostermors ståsted

Nora gråter når hun forteller om hennes erfaringer for flere år tilbake. Fosterbarnet var passert syv år, og foreldrene ønsket omsorgen tilbake. Barnet skal da både informeres og få uttale seg. Slik vi forstår det handler dette om barnets rettighet til å bli informert og å få uttale seg, men barnet har også rett til å avstå fra å uttale seg. Dette kommer frem blant annet av FNs barnekonvensjon 6 Barnets rett til medvirkning. FNs barnekomité har i generell kommentar nr. 12 fra 2009 gitt uttrykk for hvordan artikkel 12 skal tolkes.

«Retten til å bli hørt er en prosessregel på den måten at den stiller krav til saksbehandlingen i saker som gjelder barn. Komiteen viser her til at retten til fritt å uttale seg betyr en rett til å formidle sine synspunkter uten press, og at barnet selv skal få velge om det vil utøve denne retten eller ikke.»

(Barne og familiedepartementet 2017, familiedepartementet)

Nora forteller om en periode hvor saksbehandler gjentatte ganger kommer hjem til dem for å snakke med barnet, for at barnet skal få uttale seg om hvor hun vil bo. Ved første besøk sitter barnet og slår seg i tinningen med knyttet neve, blir mer og mer urolig, og slår til slutt hodet inn i en glassdør. Nora forteller at hun forsøker å få saksbehandler til å avslutte, men får da til svar at det vil hun ikke, men at Nora må få barnet i bedre humør ved å leke med henne. Nora forteller at samme natt forsøkte barnet å ta livet sitt. Til tross for at saksbehandler får informasjon om barnets reaksjon i etterkant, hevder saksbehandler sin rett og plikt til å snakke med jenta, og gjør to forsøk til. Omtrent det samme gjentar seg begge gangene, og jenta gjør to forsøk til på å ta livet sitt.

Vi ser her at Nora ser en sammenheng mellom saksbehandlers måte å møte jenta på, og jentas selvmordsforsøk senere på kvelden. Hun fremhever at hun forsøkte å stoppe saksbehandler både ved å si at hun måtte stoppe, og ved å fortelle henne om jentas selvmordsforsøk. Vi forstår at Nora opplever seg maktesløs, da saksbehandler argumenterer med at hun både har rett og plikt til samtaler med jenta.

Nora forteller at hun en fjerde gang ble oppringt av saksbehandler for at hun igjen, samme dag, skulle ha samtale med barnet. Nora ringte da umiddelbart behandleren på BUP for hjelp og støtte. Nora sier:

«Jeg visste ikke, det var min maktesløshet, jeg måtte ringe noen, jeg kan ikke klare å stoppe det selv.»

Da ble alt stoppet. Hva behandleren sa, eller hva hun gjorde vet ikke Nora.

Vi ser at Nora ser en sammenheng mellom egen opplevde maktesløshet, og at hun kontakter BUP. Vi ser og at hun knytter BUP sin involvering til at saksbehandler stoppet samtaler med jenta. Vi ser flere eksempler i vårt materiale på at fosterforeldre søker hjelp hos andre aktører, når de føler seg fortvilet og maktesløse.

Nora forteller at barneverntjenesten aldri omtalte hendelsene, noe som bidro til at Nora og mannen befant seg i en slags beredskap i lengre tid, i frykt for at barnevernet igjen skulle snakke med barnet. Nora forteller at det var belastende for dem at det ikke ble snakket om, og tok selv initiativ til å snakke med barneverntjenesten om det som hadde hendt, men opplevde å bli avleid. Vi ser her at Nora ser en sammenheng mellom barneverntjenestens

manglende evaluering av situasjonen og deres tilstand av frykt og beredskap. Hun fremhever at de tok initiativ til samtale rundt dette, men at det ble avvist fra barneverntjenesten.

Nora forteller at som en konsekvens av at hun hadde trukket inn BUP, og stoppet prosessen nektet de Nora å være med på samvær med mor. Nora hadde tidligere vært med på samvær, da det trygget jenta. Nora forteller at hun ikke hadde noen innflytelse eller påvirkningskraft på avgjørelsen. Til slutt fikk de igjennom at fosterfar kunne være med. Slik vi forstår dette opplever Nora først at hun ikke får beskyttet barnet, og knytter det til saksbehandlers samtaler. Dette fører til at Nora kontakter BUP, som stopper samtalene. Dette knytter Nora til at hun ikke lenger får være med på samvær. Hun blir igjen fratatt muligheten til å beskytte barnet.

Deretter forteller Nora at hun tror årsaken til at saksbehandler var så opptatt av å snakke med barnet, var for at advokaten til kommunen forventet det, så slik sett gjorde hun bare jobben sin. Med denne delen av fortellingen kan vi tenke at omsorgssystemet påvirkes av noe utenfor. Dette som kommer «utenfra», påvirker i dette tilfelle saksbehandler, som fører til endrede interaksjoner i omsorgssystemet. Makt og avmakt kommer tydeligere frem mellom barneverntjenesten og fosterforeldre. Det skaper splid, fortvilelse og mistillit mellom dem, og ikke minst så rammer det barnet. Direkte ved at saksbehandler skal snakke om vanskelige temaer, og fordi hun ikke får ha med fostermor på samvær. Men det påvirker også barnet indirekte gjennom fosterforeldrenes fortvilelse, og deres fravær av mulighet til å beskytte henne. Påvirkningen utenfra systemet fører til alliansedannelse mellom fostermor og behandler på BUP. Dette medfører at behandler involverer seg. Vi ser at BUP får stoppet det advokaten startet. Vi mener ikke med dette å klandre advokaten, bare for forståelsen sin skyld, forenkle kompliserte prosesser som kan oppstå.

4.10 Manglende foreldreoppfølging eller foreldrevern, samme sak?

I vårt materiale ser vi sammenheng mellom barneverntjenestens arbeid med barn og foreldre og sirkulære prosesser i omsorgssystemet. Samvær er ofte et tema fra før barnet flytter inn i fosterhjemmet, og vi tenker at temaet og hvordan dette arbeidet gjøres, også kan influere på fosterforeldrenes opplevelse av å ha felles ansvar for et barn. Vi ser at arbeid

med barn og foreldre kan føre til ulike interaksjoner og sammenhenger i omsorgssystemene, bl.a.:

- Noen argumenterer, andre hører, tiltak justeres
- Mening og erfaringsutveksling, hvor alle blir hørt og har innflytelse, samarbeid og tilpasning
- Ulike perspektiver råder, motsetninger oppstår, noen bestemmer og andre må adlyde
- Det kan samle omsorgssystemet rundt barnet, skape felles forståelse og tilhørighet
- Det kan skape interaksjoner preget av mistillit, konflikt og behov for kontroll
- Det kan mobilisere andre instanser og aktører i omsorgssystemet
- Det kan skape allianser i omsorgssystemet
- Det kan styrke relasjon mellom fosterforeldre og foreldre

Vi ser også at fortellingene handler om hvordan dette påvirker barnet og fosterhjemmet, med ytterpunktene:

- Det kan være positivt for barnet og dermed gjøre hverdagen i fosterhjemmet bedre
- Det kan være livstruende for barnet og dermed øke belastningen på fosterforeldre

Flere av fosterforeldrene påpeker at barnevernet driver med foreldrevern, og viser da til omfang av samvær. Vi har funn i vårt materiale hvor fostermor opplever at det er sammenheng mellom utilstrekkelig og mangelfull oppfølging av foreldre, og kvaliteten på samvær, og at dette igjen har sammenheng med belastning for barnet. Dette i sin tur påvirker fosterfamiliens hverdags situasjon, og medføre at fosterforeldrene vurderer at det er for mye samvær, og ber om at det reduseres. Dette kan skape uenighet i omsorgssystemet. Saksbehandler blir pustet i nakken av kommunens advokat, og er opptatt av å ivareta juridisk aspekt, og opprettholder samværsfrekvens. Fosterforeldre opplever at barnet og dem ikke blir hørt, og setter dette i sammenheng med at barnevernet driver foreldrevern, kobler inn andre instanser osv. Det er ingen i vårt materiale som knytter begrepet foreldrevern til at foreldrene blir for godt fulgt opp og ivaretatt, og gitt gode rammebetingelser for å jobbe med relasjoner mellom seg og barnet.

Barneverntjenesten har omsorgen for barnet, og skal sikre at barnet ikke utsettes for unødvendige belastninger, og avgjørelser skal være til det beste for barnet. En

saksbehandler i barneverntjenesten er forvalter av både makt og kunnskap, og skal bruke dette til det beste for barnet og utøve skjønn, ofte med tidspress og knappe ressurser. Saksbehandler bruke makt, som i Nora sitt tilfelle, hvor saksbehandler også peker på Nora sin plikt til å følge det de sier. I vårt materiale ser vi at arbeidet rundt å styrke og opprettholde relasjon mellom foreldre og barn gir fosterforeldrene ulik erfaring med samarbeidet med barneverntjenesten. Vi skal nå presentere andre funn rundt fosterforeldrenes erfaring og forståelse for samarbeid i omsorgssystemet.

4.11 Fosterforeldrenes erfaringer med å ha felles ansvar for fosterbarnet

Et barns alder, utvikling, ressurser, sårbarheter og behov er viktige faktorer av betydning for hvilke instanser som involveres i arbeidet rundt barnet. Det vil derfor kunne variere i løpet av tiden hvem dette systemet består av, men så sant ikke omsorgen tilbakeføres til foreldrene vil den samme barneverntjenesten og forhåpentligvis de samme fosterforeldrene være der. Vi vil her presentere funn fra hvordan fosterforeldrene opplever samarbeid og oppfølging fra instanser i systemet, og særlig barneverntjenesten.

Vi har tidligere presentert Nora sin fortelling om barneverntjenestens arbeid med biologisk nettverk, og samtaler med fosterbarnet. Nora forteller at saksbehandlers gjennomføring av samtaler, hennes manglende innflytelse og barnets reaksjoner bidro til et krevende samarbeidsklima, med flere konsekvenser. I forhold til samarbeidet etter dette sier Nora:

«Det ble vanskelig, så kan man si at det kanskje var meg like mye som de, men det var i alle fall en god kombinasjon»

Nora sin fortelling om sammenhenger i omsorgssystemet rommer mer enn overnevnte erfaring. Nora forteller om ulike kurs og veiledningstiltak hun har fått gjennom barneverntjenesten. De hadde blant annet barselgruppe og TBO-F, som er en kombinasjon av kurs, gruppeveiledning og individuell veiledning over to år. Nora forteller at det er nyttig og bra med grupper, at det gir energi. Barneverntjenesten informerte også om tilbudet «åpen barnehage» og ønsket at Nora og barnet skulle tilbringe tid der. Nora forteller at hun syntes det var vanskelig å få dette tilbudet til å bli godt for jenta. Hun tok derfor initiativ til å få en ordinær barnehage plass til barnet da barnet var 3 år, for å bruke tilbudet bare noen minutter i starten, for så å øke det. Barneverntjenesten formidlet at de aldri hadde gjort det

slik før, men at de var villig til å støtte det. Hun brukte to år på å innlemme barnet i barnehagen.

Vi ser her at Nora sin fortelling handler om at hun har innflytelse og får gjennomslag, noe som står i kontrast til hennes erfaring med saksbehandler og samtaler med barnet.

Nora forteller at hun i lang tid har tilpasset arbeidstid, slik at hun har fri i skolens ferier. Hun har måtte jobbe inn disse dagene, så det har blitt lange dager. Nora forteller om situasjonen årene etter at saksbehandler snakket med jenta om bosted, og sier dette:

«Det har vært knalltøft etter det. Og så var hun jo, hun har en ... (diagnose).. som gjør at endring er vanskelig, ferie er vanskelig, fridager er vanskelig, ny struktur. Og hver gang jeg har spurt om noe, sagt jeg er sliten, jeg jobber jo 100 %, så har det ikke vært noe gehør for det. Først, ja, så jeg har jo jobba veldig mye for å jobbe inn skolens ferier for eksempel for jeg har en syk mann som har vært i en ulykke som ikke kan stå i det alene. Så jeg har jo jobbet lange vakter, Eeem, og da får jo hun større smerteutrykk. Hun er mest knyttet til meg, men nå hadde vi en oppgjørets time, eller en samtale som var veldig bra da ...»

«jeg var så sliten. Vi måtte ta et valg, et veiskille om det ble parallelle hjem, jeg måtte, jeg kan ikke jobbe 12-14 timers vakter over tid. Og da har jeg, ønsker dere å samarbeide med oss eller ikke? Vi kan ikke stå i motstand der og jobbe så lange vakter og, det blir for mange uromomenter. Så jeg fikk en ny kontaktperson som ønsker samarbeid.»

Med kontaktperson viser Nora til saksbehandler i barneverntjenesten. I skifte av saksbehandler opplever ikke Nora at det blir noen endring, og hun ser det i sammenheng med at hun tror at den første saksbehandleren har påvirket den nye. Det er først når behandler ved BUP igjen involveres at det skjer noe. Ifølge Nora sier psykologen i møtet:

«Her er det noe stein, riv ruskende galt, en fostermor som er dobbeltarbeidende hjemme og der, som skal jobbe inn og[...]»

Nora forteller at psykologen viste til at Nora var dobbeltarbeidende hjemme, med fosterbarn og syk mann, og i tillegg jobbet dobbelt på jobb for å hente inn tid til å ivareta barnet i skolens ferier.

Igjen ser vi hvor hjelpsomt det kan være at man har en person/instans man kan søke støtte og hjelp av. Nora sitt initiativ og relasjon til psykologen på BUP bidro til endring i forhold til saksbehandlers samtaler med barnet, og ble kanskje igjen avgjørende for at barneverntjenesten skal forstå, og være en ressurs for fosterhjemmet. På grunn av deres «oppgjørets time», BUPs involvering og ny saksbehandler forteller Nora om dagens situasjon:

«... det er kommunen som har omsorgen, jeg utøver den daglige omsorgen, men de må lage rammene for at jeg kan gjøre det. Der står vi nå. Nå er det veldig bra. Og jeg har trygghet på at de jobber sammen med oss. Det er bra.»

Nora forteller at det har vært skifter av saksbehandlere i kommunen. På et år hadde de 13 eller 14 saksbehandlere. Hun forteller at hun i stor grad har tatt initiativ til å sette i verk tiltak, og har hatt støtte av barneverntjenesten, f.eks. i forhold til henvisning til PPT.

Nora har ulike erfaringer med felles ansvar for fosterbarnet. Mye av hennes fortelling preges av barnevernets arbeid med rettsak og biologiske foreldre, og hvordan hun opplevde at det fikk betydning for barnet og dem som fosterforeldre. Nora har som flere av informantene erfaring med at hun først får gjennomslag når hun allierer seg med en annen aktør i omsorgssystemet, i dette tilfelle BUP. Nora må som Renate fortelle barneverntjenesten at de står ved et veiskille, det må krisemaksimeres for at noe skal skje.

4.11.1 En fortelling hvor fostermor opplever at alle jobber sammen, bortsett fra barnevernstjenesten

Vi har tidligere presentert Tirils erfaringer den første tiden som fostermor, da var hun tilknyttet et annet team i kommunen, og hadde en annen saksbehandler. Nå forteller hun om tiden etter byttet. Tiril forteller at hun opplever motstand fra barneverntjenesten på flere områder. Ved uenigheter opplever hun at de mangler gode argumenter. Tiril forteller at det er ikke den som har de beste argumentene som vinner frem, men ofte den som holder ut lengst. Hun knytter dette sammen med at hun jobbet hver uke i åtte måneder for å få gjennomslag for at gutten skulle få begynne i barnehage, og fremhever at barnevernet da sa at de fremdeles mente han skulle vente to år, men at de ikke orket å krangle mer med henne, derfor fikk hun gjennomslag.

Tiril har den utøvende omsorgen for barnet, og har selv erfaring og kompetanse fra barnevernsfeltet, og opplever at hun ikke blir hørt av barneverntjenesten. Etter hva vi forstår er det ikke det at hun ikke vinner frem med argumentasjonen som er krevende, men heller at hun ikke opplever at barneverntjenesten har noen gode motargumenter. Hun forteller at «regelen» står i veien for å vurdere hva som er best for barnet.

4.11.1.1 En fortelling om fostermors ønsker

Tiril forteller at hun ønsket veiledning, og ble først tilbudt et kurs. Det tok lang tid før hun fikk gjennomslag for dette, og da satte barneverntjenesten som betingelse at mannen også skulle delta. Barneverntjenesten ville ikke betale hans tapte arbeidsinntekt. Da mannen allerede tok fri flere dager i måneden, uten lønn for å delta på samvær og møter, så de ikke at de hadde anledning til dette, og måtte takket nei til tilbudet. Vi tenker at på en måte har barneverntjenesten ved å tilby veiledning erkjent at Tiril har et behov, og kanskje rettigheter knyttet til dette. Vi forstår at det er ønskelig at begge er med, men det er vanskelig å forstå at det ikke ses på som verdifullt selv om bare en deltar. Tiril forteller at da hun ikke fikk veiledning valgte hun å ta opp ting som bekymrer henne med helsesøster. Hun delte umiddelbart Tiril sin bekymring, og tilbød Tiril og barnet deltakelse i et program. Tiril tok dette opp med saksbehandler, som måtte ta det opp med teamet. Tiril sukker litt når hun forteller dette. Og forteller videre at med et slikt svar fra saksbehandler opplevde hun at saksbehandler ikke har tillit til at hun gjør gode vurderinger når det gjelder barnet. I tillegg har de ikke tillit til helsestasjonen heller. Vi ser at fortellingen handler om flere ting. Når Tiril opplever at barnevernet ikke bistår med det hun trenger, søker hun støtte andre steder, i dette tilfelle på helsestasjonen. Så ser vi at Tiril knytter fenomenet tillit til hvordan saksbehandler svarer henne når hun spør om å få være med på et prosjekt på helsestasjonen. Dvs at siden saksbehandler ikke raskt kunne gi henne et positivt svar på henvendelse, så knytter Tiril dette til at saksbehandler mangler tillit til Tirils vurderinger. Igjenom fortellingen ser vi at Tiril ønsker ikke bare gjennomslag for barnehage og veiledning, hun ønsker også tillit. Ved mangel på tillit og gjennomslagskraft kan det være nyttig å alliere seg med noen.

4.11.1.2 En fostermors løsning

Tiril forteller at hun har et godt samarbeid med tilsynsfører. Hun forteller at hun vet at tilsynsfører har god kompetanse, og har et barneperspektiv, og er med på å støtte, eventuelt justere Tiril sine vurderinger og perspektiver. Tiril forteller at hun allierer seg med tilsynsfører. Hvis de er bekymret for noe, eller tenker at noe er lur, så trekker også tilsynsfører dette inn i rapporten. Hun forteller at det føles litt som å lure barneverntjenesten. Om saksbehandler leser rapporten vet ikke Tiril, det refereres aldri fra rapportene, eller tas opp noe fra dem.

Tiril forteller at hun er usikker på om barneverntjenesten representerer en front imot dem, men at det uansett er vanskelig å få gjennomslag. Hun forteller at det samme gjelder barnehagens forhold til barnevernet. Ifølge Tiril så formidler barnehagen at de ikke helt forstår seg på barnevernet, de opplever at dem har behov for å bestemme. Dette har medført at barnehagen har tatt initiativ til at barnehagen og fosterforeldrene har et møte i forkant av neste samarbeidsmøte med barnevernet. Tiril følger opp med å si:

«Og det blir så feil. Jeg føler at alle som jobber rundt vårt barn da, jobber sammen og så er ikke barnevernet med. Fordi, fordi de henger ikke med»

Vi ser at Tiril knytter sammen det at barnevernet ikke henger med, til at de ikke er med og jobber rundt barnevernet. I dette forstår vi at hun flytter forklaring til noe annet enn motvilje hos barnevernet. Vi ser også at det samarbeidet som Tiril opplever vanskelig med barnevernet fører til både allianse med barnehage og tilsynsfører.

Tiril skaper mening til fortellingen ved å forstå hendelsene også i relasjon av tidligere erfaringer. Hun forteller at med den første saksbehandleren, hadde hun en god samarbeidsrelasjon med. De kunne gjerne være uenige, men hun opplevde at de diskuterte på en fin måte. Hun forteller at saksbehandleren var litt sånn; «vet du hva, nei vi er ikke enig i det dere tenker nå, hvorfor tenker dere det?». Tiril forteller at de da kunne dele perspektiver, og noen ganger fant de ut at barneverntjenestens vurderinger var best, andre ganger deres, mens andre ganger fant de en ny felles forståelse. Vi ser her at Tiril knytter god samarbeidsrelasjon med mulighet for refleksjon, justeringer, kompromisser og ny forståelse. Noe hun forteller at er fraværende i møte med ny saksbehandler. Tiril sier:

«Så beslutningene blir litt sånn fingeren i været opplegg, og så synes jeg at ofte så blir det sånn: «dette er forskningsbasert så det har vi beslutta», ok, javel, er det det, det er spennende! Mens andre ganger, på viktigere ting, som jeg tenker at dette er avgjørende for hans liv på en måte, så er det litt sånn: «men det synes vi, og sånn er det for vanlige barn også». Det er så lite nyansert. Veldig utfordrende å forholde seg til for oss, fordi vi føler liksom at den lille avgjørelsen der skal vi se hen til forskning på, men på den store avgjørelsen her skal vi tenke, at han må ses på som et vanlig barn. Ja vi ser på han som et vanlig barn, men han har også med seg noen utfordringer som kanskje er litt viktig at vi husker på i denne settingen da»

Tiril forteller at hun opplever at saksbehandler er lite selvstendig og har lite kompetanse, og at det har medført større vansker i fosterhjemmet. Blant annet fordi det har medført manglende oppfølging av mor, så mor blir en dårligere samværsmor. Dette medfører at fosterbarnet strever mer i, og etter samvær. Fosterfamilien må legge mer til rette, blir mer slitne osv. Tiril opplever at hun selv ikke har en «sparringspartner» i barnevernet lenger, og hun opplever mindre innflytelse, mindre støtte og veiledning.

Tiril forteller at hun forsøker å ta ansvar for samarbeidet, hun har kommunisert til barneverntjenesten ved flere anledninger at hun opplever det vanskelig, og spurt om de syns det er vanskelig. Til dette får hun beskjed om at de ikke syns det er vanskelige. Tiril forteller at ved barneverntjenestens fire årlige oppfølgingsbesøk må de fylle ut et skjema. Hun forteller at de er ærlige ved utfylling av skjemaet, og at det ubehagelig å si at hun er misfornøyd.

«... hver tredje måned sitter vi rundt bordet og sier det. Da håper man jo at noen tar det imot og prosesserer og jobber for en endring, men jeg føler at det bare blir, jo på en måte lagt inn i datasystemet, og så ligger det der at vi har sagt i ett år, at vi er ikke fornøyd!»

Tiril forteller at hun føler ikke at de drar lasset i samme retning, de samarbeider ikke. Helene forteller også om hvordan manglende kompetanse hos saksbehandler, har betydning for dem og omsorgssystemet, men virkningen skiller seg vesentlig fra Tiril sin fortelling. Tirils

fortelling viser hvordan aktører i et system påvirker hverandre og hvordan dette påvirker hele systemets funksjonalitet og kvalitet. I dette tilfellet blir omsorgssystemet mindre kompetent, mindre effektivt, mindre fleksibelt og mindre samkjørt.

4.11.2 En fortelling hvor fostermor bruker omsorgssystemet

Helene forteller hvordan de tidlig etter at fosterbarnet kom var frustrert over manglende kompetanse hos saksbehandler i barnevernet:

«...Men det vi kanskje følte mest på var kommunens representant, som vi fortsatt har nå, eller altså vår kontaktperson hadde lite kjennskap til oppfølging, om barnets utvikling og hva som evt. skulle følges opp. Det ble vi stående med selv.»

Helene forteller at saksbehandler fra barneverntjenesten mangler generell kompetanse på barns utvikling og behov, men også spesifikt på dette barnets daværende sykdom.

Helene forteller at hun skulle ønske at de hadde en saksbehandler, som av og til, kunne hatt forståelse for de utfordringer og problematikk de står i, og spesielt da barnet var yngre.

Helene forteller at hun måtte fortelle saksbehandler om utvikling og hvilken progresjon man kan forvente. Helene sier:

«...ja vi må minne de litt på, faktisk, hvilken historie barnet er plassert med... over hvor egentlig hvor bra det går, så den forståelse for barns utvikling, har liksom ikke vært der helt hos henne (saksbehandler) vi har hatt, da. Men det er kanskje ikke noe man skal forvente heller.»

Vi forstår at Helene ser saksbehandler manglende kompetanse i sammenheng med at hun overfor saksbehandler må:

- Forsvare barnets (begrensede) utvikling
- Synliggjøre og påpeke utvikling
- Forklare utfordringer og problematikk

Helene forteller også at saksbehandlers manglende kompetanse gjør at hun selv ikke opplever anerkjennelse for den jobben hun gjør, dette fordi saksbehandler ikke har kompetanse nok til å forstå.

Helene forteller videre at hvis de stiller spørsmål til barneverntjenesten i forhold til forståelse, så får de tilbake spørsmål som: «Hva tenker dere? Hva tror dere er lurt?». De

forteller da hva de tenker, og opplever så å få støtte på sine vurderinger, og det er stort sett de som bestemmer. Helene forteller at de har et godt samarbeid med barneverntjenesten, samtidig som hun sier dette om barnevernets fire oppfølgingsbesøk:

«ikke veldig nyttig, nei... det er egentlig ikke det, er som jeg sier, dem kommer for å drikke kaffe»

Til tross for at Helene forteller at oppfølgingsbesøkene er lite nyttig, og hun savner kompetanse hos saksbehandler så forteller hun at de har et godt samarbeid med barneverntjenesten. De har også hatt samme saksbehandler hele tiden. Et godt samarbeid kan forstås som fravær av konflikter og uenigheter, og fosterforeldrenes opplevelse av stor innflytelse. I et systemisk perspektiv forstår vi at det i omsorgssystemet foregår sirkulære prosesser i omsorgssystemet hvor det er en kontinuerlig og gjensidig påvirkning mellom alle aktørene. Fosterforeldrenes kompetanse og væremåte i interaksjon til saksbehandler bidrar til at saksbehandler erkjenner at de som står barnet nærmest, er de som kjenner barnet best, og derfor vet best, og gjennom dette overlater til fosterforeldrene å finne løsninger. Når fosterforeldrene ikke får konkrete svar, så kan det føre til at de vurderer at saksbehandler har liten kompetanse, samtidig som det gjør dem selv til effektive omsorgsgivere osv. Helene forteller at de som fosterforeldre er trygge på seg selv, de har stor innflytelse og påvirkningskraft på de fleste områder, og om de møter motstand på ting de tenker er viktig for barnet, så allierer de seg ofte med fastlegen, og med dette har de en plan B.

Helene sin fortelling om samarbeid med barneverntjenesten skiller seg fra de fleste andre ved at hun også stopper deres initiativ. F.eks. da barnet hadde det vanskelig foreslo barnevernet å henvise til BUP. Helene forteller at hun vektla egen kompetanse da hun argumenterte mot barnevernet og fikk stoppe deres initiativ. Helene sier:

«med min bakgrunn og mine tanker, ja, som jeg sa, skjønner hvorfor du tenker det. Men jeg tror ikke det er det ho trenger nå, jeg tror det er andre ting. Ja, bare få landet litt, og få tryggheten.»

Helene forteller også om barneverntjenestens forslag om å henvise barnet til PPT, hvor hun vinner fram med sin argumentasjon, om å vente og la barnet få ro til å utvikle seg.

Helene forteller hvordan de bruker de ulike aktørene i omsorgssystemet for å gi barnet gode utviklingsmuligheter, og hun velger vekk instanser hun tenker de ikke har behov for. Til forskjell fra Helene opplever Emilie det nyttig med oppfølging fra barnevernstjenesten.

4.11.3 En fortelling om et fungerende omsorgssystem

Emilie forteller, i motsetning til Helene, at hun opplever oppfølgingsmøtene med barneverntjenesten som nyttige, at det er godt å kunne reflektere og snakke med noen. Som vi har presentert tidligere har Emilie mistet tilgang på viktige personer, noe som kan gjøre at hun opplever det ekstra nyttig å snakke uhindret av taushetsplikt. Emilie forteller, som flere andre i vår studie at hun syns det er for mange oppfølgingsbesøk. Hun forteller at totale oppfølgingsbesøk tilsvarer nesten månedlige besøk. Hun forteller også at det er meningsløst at både barnevernstjenesten og tilsynsfører kommer med to ukers mellomrom, og at hun f.eks. har opplevd at begge har kommet i desember. Hun forteller at desember måned er en hektisk måned, hvor både praktiske ting, endrede hverdagsrutiner og følelser skal i varetas. Da blir besøk fra aktører i omsorgsnettverket en unødvendig og ytterligere belastning. Slik vi forstår det, så opplever Emilie det som nyttig med oppfølging, men at det også er belastende. Hun ser dette i sammenheng med hvor mange besøk det blir totalt, men fremhever også at tilsynsfører og barneverntjenesten ikke samordner sine besøk, og heller ikke tar hensyn til familiens aktiviteter ved valg av tidspunkt. Dette kommer frem i vårt materiale som noe de fleste av informantene opplever som belastende.

Emilie forteller at hun også på andre måter opplever å ha god støtte i barneverntjenesten. De henviste bl.a. barnet til BUP, noe som medførte at Emilie også fikk veiledning. Emilie hadde direkte telefonnummer, og kunne ringe behandler ved BUP ved behov. Emilie forteller at for henne var dette viktig, da plasseringen hadde medført konflikt i familien, og hun ikke kunne rådføre seg med noen der. Vi forstår av fortellingen at Emilie knytter god oppfølging fra barnevernstjenesten, til å handle om, at hun kan snakke og reflektere med dem, men også at de henviser og sikrer at de og fosterbarnet får det de har behov for. Dette samsvarer i en viss grad med hva Tiril fremhever som tegn på godt samarbeid med barneverntjenesten, hun ønsker at de blir med henne i refleksjoner og diskusjoner.

Emilie forteller at det er ansvarsgruppe rundt barnet, og at det var barnevernet som tok initiativ til opprettelse gruppa. Emilie forteller at det er først nå, etter at de byttet saksbehandler at de har fått referat fra møtene, ingen referat de første åtte årene. Hun forteller at i det ene referatet de har fått, er de referert feil, ikke alvorlig, men likevel. Det gjør at hun lurer på hva som er skrevet alle de andre årene om dem, og kommer inn på fosterforeldrenes rettigheter i systemet:

«...vi får jo ingen informasjon egentlig, vi altså, hvor er våre rettigheter, hvilke part., ja, vi er jo ikke part, ...vi fikk jo ikke til å ordne bankkort, vi får ikke bank id, så minid. Altså alt er vanskelig, for vi har jo ikke kontakt med barnets mamma - nei. Så hvordan skal vi få da henne til å skrive under, når hun nekter å ha kontakt med oss?»

Emilie forteller at de har fått et referat, noe de ikke har fått de første åtte årene. Dette er et godt eksempel på hvordan man skaper mening og fortelling. Det at de får et referat nå, ser hun i lys av de andre åtte årene, og stiller implisitt spørsmål om de ikke burde fått det før. I dette meningsskapende arbeidet, påpeker hun at de ble referert feil, noe som hun ser i sammenheng med fosterforeldres manglende rettigheter. Hvor hun så fremhever hvor vanskelig, og for dem umulig å få hjulpet fosterbarnet med Bankid og Vipps. Vi ser at Emilie ser en sammenheng mellom manglende referat og rettigheter. Vi forstår at det blant annet handler om muligheten til å kontrollere at man blir referert riktig, og evt. få rettet opp i misforståelser. Vi tenker at å gi fosterforeldre referat fra møter og oppfølgingsbesøk, vil være et godt samarbeidsfremmende tiltak. Det vil fremme en felles forståelse og kunne forhindre misforståelser.

4.11.4 En fortelling fra en fostermor, om et omsorgssystem hvor ting tar tid

Som tidligere beskrevet forteller Kristin om en start på fosterforeldreskapet hvor de som familie står alene. Kristin forteller, som Emilie om holdninger i omsorgssystemet. Hun forteller at saksbehandler i starten hadde en ovenfra og ned holdning.

«Men jeg tror kanskje at noen prøver litt for mye da. Eller at, at maktaspektet faktisk kommer inn på et eller annet hvis, fordi at man vil være flink og man vil gjøre jobben sin, og ja, man vet kanskje ikke hva som er vanlig i en familie, og hva som skjer med unger eller..... De var veldig unge og nyutdannet når de kom inn så det kan selvfølgelig være litt utfordrende. Hvis du spør om noe så får du en link til en artikkel

som h ar stått i VG. Så var det kanskje ikke helt det du etterlyste, men de har vært superfine jenter altså. Men nå har de fått barn etter hvert, og da ser man jo at ting endrer seg veldig»

Vi ser her at Kristin trekker fram saksbehandlernes «ovenfra og ned holdning», hun knytter det til forhold ved saksbehandlerne selv, at det kan handle om at de vil være flinke, og at de kanskje ikke helt vet hva som skjer i en familie. Hun fremhever at saksbehandlerne var unge. Dette står i motsetning til Emilie, som knyttet holdningene hos fosterhjemstjenesten til egenskaper ved seg selv. Vi forstår at Kristin er overbærende overfor saksbehandlerne, og hennes valg om å ta utdanning handler ikke om dette. Hun tar utdanning fordi hun erfarer at hun ikke får veiledning og tilstrekkelig opplæring når det gjelder å ivareta barnet. Det å bli henvist til en artikkel i VG, gir ikke Kristin det hun er ute etter.

Kristin forteller at hun heller ikke opplevde at barneverntjenesten hørte på hennes beskrivelser av barnet, og at de ikke jobbet sammen, eller klarte å komme fram til en felles forståelse av barnets utfordringer og behov. Hun forteller at hennes vurderinger og meninger ble ikke vektlagt. Hun ble tilbudt Marthe Meo veiledning. Dette, og barnehageplass medførte flere aktører inn i omsorgssystemet, som medførte endringer i interaksjonene i omsorgssystemet, og særlig mellom Kristin og barneverntjenesten. Kristin forteller at da Marthe Meo veileder og barnehagen meldte fra om de samme utfordringer og uttrykk hos barnet, som Kristin gjorde, opplevde Kristin at barneverntjenesten åpnet mer opp for å ta inn denne kunnskapen. Nok en gang ser vi i materialet vårt, at andre aktører kan være effektive støttespillere for fosterforeldrene inn i samarbeid og forståelse hos barneverntjenesten. Kristin forteller at dette ikke bare endret interaksjonen mellom Kristin og barneverntjenesten, men førte til at hele omsorgssystemet utviklet en bedre og mer felles forståelse for barnets utfordringer og behov.

Kristin forteller at de etter hvert ber om avlastning, dette får de avslag på, begrunnet med barnets fine utvikling. Barnet krever alltid en av dem sammen med seg, det går utover biologiske barn, nettverk og forholdet. Kristin forteller at de informerte barneverntjenesten om dette. De fikk til svar at det er fosterbarnet som er barnevernets hovedfokus. I en lengre periode opplever Kristin god støtte i Marthe Meo veileder. Biologiske barn strevde, og Kristin

og mannen så seg nødt til å finne hjelp til barna, de fikk ikke hjelp av barneverntjenesten. Etter flere års strev skiller Kristin og mannen lag, en stund etter dette får Kristin avlastning. Da Kristin tar utdanning, forstår hun at det fins gode avlastningstiltak, og lykkes etter hvert med å få gjennomslag for et slikt tilbud for barnet. Vi forstår at fosterbarnet er barnevernets fokus, samtidig tenker vi at barneverntjenesten har et oppfølgingsansvar når det gjelder fosterfamilien også. I denne historien begrunnes avslaget med barnets fine utvikling, og Kristin blir ikke hørt for den belastningen det innebærer. Som presentert i kapitlet om utdanningens betydning, så forteller Kristin at gjennom utdanningen ble hun enda mer forpliktet, da hun lærte så mye om hvor stor risiko det var for barnet knyttet til flytting i fra fosterhjem, og at dette har hatt stor betydning for at hun ikke har gitt opp.

Kristin forteller at barnet har hatt høyt skolefravær, og vært hjemme fra skolen sammenhengende i flere måneder. Hun forteller at hennes tidligere mann jobbet på skolen, og i den perioden var barnet mer på skolen. Dette fordi fosterfar fulgte han opp, noe som medførte at fosterfar ikke fikk gjort jobben sin tilfredsstillende. Kristin forteller det at fosterfar jobbet på skolen, bidro til å kamuflere barnet utfordringer. Da fosterforeldrene gikk fra hverandre og fosterfar byttet jobb, viste barnet stor skolevegring. Kristin forteller at PPT, barnevern og skole tenkte at guttens skolevegring skyldtes skilsmissen. Hun forsøkte å få fram at barnet heller ikke ville vært på skolen tidligere hadde det ikke vært for fosterfar. Vi ser at Kristin opplever at flere aktører ser barnets skolefravær i sammenheng med fosterforeldrenes skilsmisse, noe vi forstår at medfører at det tar lengre tid før tiltak settes inn. Kristin forteller at i en periode mente PPT at skolen hadde ressurser til å ivareta barnet selv, dette til tross for at skolen formidlet det motsatte. Vi ser her at skole, PPT og barnevern har ulike forståelse på flere områder, noe som medfører at det tar tid før rett tiltak settes inn. Kristin forteller at årsaken til skolefraværet var at barnet var utrygt på skolen, og hun forteller at hun måtte sende inn tre 9A meldinger før han fikk nødvendig hjelp. Paragraf 9A i opplæringsloven viser til at barn har rett på et trygt skolemiljø, og når noen melder inn i forhold til dette, så har skolen plikt til å gjøre noe raskt, jf. Oppl. §§ 9-2, 9-4. Dette medførte at han fikk tilbud om alternativ skole.

Kristin forteller at alle i omsorgssystemet var enig i at barnet burde utredes ved BUP, men der møtte de også motstand. Kristin forteller om utfordringer knyttet til å få barnet utredet. Barneverntjenesten skrev henvisning, men den ble avslått flere ganger. Til slutt ga BUP tilbud

om veiledning til Kristin. I forhold til ønske om ADHD utredning forteller Kristin at behandler ved BUP ga beskjed om:

«... ADHD det hadde de slutta med, nesten. For de fleste som ønsket det var foreldre som, slitne foreldre»

Kristin forteller at hun gikk i veiledning hos BUP i et år, uten at de møtte barnet. Til slutt insisterte Kristin på at de måtte treffe han. Behandler var i samme rom som barnet i 20 minutter, og besluttet at barnet skulle utredes for ADHD. Barnet utredes og får diagnose ADHD. Etter utredning ble gutten skrevet ut fra BUP, med beskjed om at fastlege skal følge opp, og justere medisiner. Kristin forteller at hun hadde ønsket en bredere utredning, men det er foreløpig avslått.

Vi ser at i Kristins fortellinger tar det lang tid å få enighet i systemet, og det tar tid å få igjennom tiltak. Å få igjennom tiltak krever også ofte sterke virkemidler. F.eks. først så hører ikke barneverntjenesten på Kristins vurderinger av barnet, men de gir henne Marthe Meo veiledning. Da får Kristin støtte av denne veilederen i sine vurderinger. Når veilederen og barnehagen informerer barnevernet om at de ser det samme som Kristin, da lytter barnevernet, og er med i en felles forståelse. Så ser vi det samme i skolesystemet, det tar lang tid før skolen får støtte hos PPT, og Kristin må melde 9A sak flere ganger før noe skjer. Barnevernet bruker lang tid og flere henvendelser for å få barnet inn på BUP, og Kristin bruker et år på å få behandler til å ville treffe barnet.

4.11.5 Renate har to fortellinger om to helt ulike omsorgssystemer.

Den første fortellingen handler om et ivaretakende, kompetent og støttende system. Hun forteller at denne kommunen hadde to saksbehandlere som kun jobbet med fosterhjem, og de hadde gjort det i mange år. Hun fremhever at de hadde høy grad av kompetanse, og fulgte godt opp, de var alltid tilgjengelig, og alltid ute etter å sikre fosterfamilien gode rammebetingelser. Denne fortellingen kommer raskt, når hun begynner å fortelle om erfaringer i det andre omsorgssystemet, som står i sterk kontrast til den første. I et narrativt og sosialkonstruksjonistisk perspektiv, forstår vi at Renate sine fortellinger gir mening og utvikler seg i interaksjon med hverandre, og med oss som spør og lytter. Når Renate sier at i

det andre omsorgssystemet var saksbehandlerne unge, nyutdannede og uerfarne, så står det i kontrast til det første systemet. Renate sier:

R: Ja. De er, bare sånn i forhold til [...] så ser jeg hva (første kommune) har vært, og kontra den kommunen det er nå. De var knallgode. De var rå. (Latter) så flinke og så mye kontinuitet. Kontinuitet av saksbehandlerne. Hun ene gikk av med pensjon når de gikk over til (ny kommune).

Vi ser her at Renate sammenlikner kommunene, og fremhever den første kommunen som «knallgode», «rå» og «så flinke» og knytter dette til kontinuitet av saksbehandlere. Erfaringer fra dette tidlige samarbeidet, vil ha betydning for fortellingene hun skaper i nåværende system, samtidig som de erfaringer hun gjør seg nå, også er med på å konstruere de tidligere erfaringene. Fortellingene Renate har fra første kommune, vil og påvirke forventninger og de meninger hun senere gir til hendelser med den andre kommunen. Det er erfaringer i omsorgssystemet til barnet fra den andre kommunen Renate forteller mest om, og det er det vi presenterer om vi ikke benevner at det handler om den første kommunen.

Renate forteller at hun hadde fått et barn med langt større utfordringer og behov enn hun var forespeilet, og dette influerte på alle deler av livet deres. Hun ba om veiledning, og fikk tilbud om veiledning fra saksbehandler. Dette var uaktuelt for henne, både fordi saksbehandler aldri hadde tid, men også fordi hun var ung nyutdannet og med lite erfaring. Renate konstruerer sin forståelse i relasjon til blant annet sin egen kompetanse, tidligere erfaringer, omsorgssystemets kompetanse og egne ønsker. Renate sin konstruksjon foregår også i en større sammenheng. Veiledning har i flere tiår vært det nest mest brukte forsterkningstiltaket i fosterhjem (Backe-Hansen et al., 2013). Renate forteller at det hun fikk tilbud om, er ikke det hun ønsket. Hun påpeker bl.a. saksbehandlers begrensede tid. God oppfølging og veiledning forutsetter at saksbehandler har tid, men tilstrekkelig med tid er også avgjørende for at saksbehandler skal få bidratt med sin kompetanse. (Backe-Hansen et al., 2013)

I tillegg er tillit mellom veileder og veilanden er en av forutsetningene for god veiledning. (Myra et al., 2022) Renate har ikke tillit til barneverntjenesten, og ved at de foreslår at en

nyutdannet saksbehandler skal veilede henne opplever hun dette som mangel på respekt og anerkjennelse, noe som igjen øker hennes mistillit og reduserer hennes respekt for barneverntjenesten. Ifølge Myra et al. (2022) er opplevelsen av tillitt, respekt og trygghet også forutsetninger for god veiledning. Renate forteller at hun ønsket virkelig veiledning og hun informerte barneverntjenesten om at de kan kjøpe veiledningstjeneste gjennom Bufetat, , dette ble avslått grunnet kostnadene. Av mangel på veileder søkte Renate veiledning hos både tilsynsfører og BUP, og det var først da BUP sendte melding til barnevernet om at fosterhjemmet kom til å ryke om de ikke fikk veiledning av kyndig veileder, at hun fikk veiledning gjennom Bufetat. Det tok 1,5 år fra hun ba om veiledning til hun fikk dette igjennom. Da hun hadde hatt denne veilederen en stund, ble dette arrangementet igjen truet av omorganisering i kommunen. Det er nok en gang økonomi som er årsaken, kommunen skal spare penger ved å ta dette selv. Da var det en ny saksbehandler som nettopp var ferdig med utdannelsen som skulle veilede. Renate forteller at hun da krevde møte med ledelsen i barnevernet, og fikk av ledelsen gjennomslag for å beholde veileder.

Som saksbehandler i barneverntjenesten har man mange roller. Man skal støtte å følge opp biologisk nettverk, følge opp fosterhjem, føre kontroll med fosterhjemmet osv. Vi tenker at man skal være spesielt erfaren og kompetent om man i tillegg skal veilede en som selv er utdannet og erfaren.

Ønske om veiledning og støtte i omsorgssystemet

Slik vi forstår det knytter Renate sammen det at hun fikk gjennomslag for veiledning med BUPs initiativ mot barneverntjenesten. Som ved flere andre informanter er det nok en gang en annen aktør som lytter, forstår og bidrar slik at barnevernet også gjør det. Når veiledningsarrangementet igjen trues går Renate i forhandlinger direkte med leder, noe også Tiril gjorde. Det at Renate gikk rett til leder kan være fordi hun ikke har tillit til at saksbehandler klarer å snakke hennes sak, men det kan også være for å skåne den unge saksbehandleren for å stå mellom henne og ledelsen. Uansett så kan vi forstå at saksbehandler framstår med begrensede muligheter til å representere en ressurs for Renate.

Renate forteller at hun også i andre situasjoner har erfart at andre i omsorgssystemet får ting til å skje. F eks skulle barneverntjenesten etablere og følge opp ansvarsgruppe. Da dette ikke ble gjort, tok rektor ved skolen tak i dette. Renate beskriver god støtte i denne rektoren,

som raskt fikk ting til å skje, og fikk på plass nødvendige tiltak rundt barnet. Det ble avtalt at barneverntjenesten skal drive ansvarsgruppa, og hun forteller at det har vært to møter etter dette. I den forbindelse er det barnevernet som skulle skrive referat, noe som fremdeles ikke er gjort. Renate forteller at det handler om saksbehandlers kapasitet og sier:

«... Men vet du hva det går ikke an å pushe mer. ... stakkars hun har ikke hatt hodet over vannet i det hele tatt. Selv om hun er ung, er hun ganske strukturert da. Så ser hun har fått gode rutiner»

Fortellingen endrer seg gjennom intervjuet. Som tidligere referert i kapitlet om det å være forberedt på fosterbarnet, kom det fram at Renate forsto en sammenheng mellom dårlig oppfølging, dårlig kompetanse og ung alder hos saksbehandler. Nå forstår vi at Renate knytter sammenheng mellom saksbehandlers oppfølging og rammebetingelsene hun jobber under, og hun fremhever at saksbehandler er ganske strukturert og har fått gode rutiner.

Økonomi

Renate forteller om god oppfølging fra første kommune, der fikk hun den oppfølgingen hun ønsker. I denne andre kommunen forteller hun at omsorgssystemet begrenses av manglende ressurser, og at hun stadig må kjempe for å få dekket ekstra utgifter, kurs osv. Renate forteller at hun får kontrakter på frikjøp tre måneder av gangen, og at dette er uholdbart, det er ikke noe man kan forholde seg til, hverken arbeidsgiver eller fosterhjem. Renate forteller at det blir uforutsigbart og at det gjør veldig mye med henne. Hun forteller at hun har tapt nesten 1 mill kr i lønn gjennom disse årene (noe hun ikke var forberedt på, jfr. Avsnittet om forberedelse på oppdraget), og at hun ikke opplever anerkjennelse for alt hun står i, og hva hun ofrer, men at hun omtrent må tigge for å få det de trenger. Renate sier:

«Og så føler du deg sånn med hatten i hånda. Det er en sånn grusom følelse.»

Renate forteller at nå er de kommet dit at for å få gjennomslag for det de trenger, som kontrakt, veiledning og frikjøp så har de måtte true med å si opp. Det er det eneste pressmidealet de har, og hun forteller at det oppleves urettferdig. Renate sier:

«For å få ting på plass, så er det sånn. Til slutt måtte jeg si sånn: at da må jeg si opp. Og det at det eneste pressmidealet du har, det synes jeg er så urettferdig. Det føles

ekstremt urettferdig å måtte gå til det skrittet at, vet du hva hvis ikke dere kommer på plass med noe, nå har vi ikke kontrakt, det kan ikke være usikkerhet rundt veiledning, da kan ikke vi være fosterforeldre. Det går ikke.»

Slik vi ser det er dette et område hvor fosterforeldre står alene, i forhold til kontrakt, og dekning av direkte utgifter osv. Det er ikke kultur for å trekke andre aktører inn i det som handler om forholdet mellom dem og barneverntjenesten.

Når det kommer til nytteverdien av barneverntjenestens fire oppfølgingsbesøk, forteller Renate noe av det samme som Tiril. Hun opplever de ikke særlig nyttig, og særlig ikke etter at barneverntjenesten bruker et skjema med 30 spørsmål som de går igjennom hver gang. Dette tar lang tid, og Renate forteller at de ikke tilpasser det til barnet og deres situasjon. De må svare på de samme uvesentlige spørsmålene hver gang. Renate viser til tidligere erfaring med oppfølgingsmøter hvor det var rom for refleksjon og diskusjon. Igjen ser vi hvordan disse to fortellingene har betydning for hvordan forståelse skapes.

Slik vi forstå Renate, så forteller hun om et omsorgssystem preget av barnevernets ressursmangel. Dette skaper mistillit, oppgitthet og maktesløshet hos fosterforeldrene. Videre sier hun at hun hører om andre som er fornøyd med samme barneverntjeneste, men vet også at fosterforeldre til søsknene til hennes fosterbarn strever. Renate forteller at hennes forståelse for at det er ulike erfaringer med samme barneverntjeneste antakelig grunner i barnets utfordringer og behov. Hun sier om barneverntjenesten:

«Det er først når du får et barn som har store utfordringer som krever mye, hvor du trenger oppfølging, ja du trenger hjelp. Det er jo da du ser skillet på barnevernet»

Vi ser at fortellingen konstrueres og endrer seg i løpet av intervjuet. Her ser vi at Renate ser en sammenheng mellom store utfordringer hos barnet og fosterforeldres behov for hjelp knyttes opp mot barnevernet, og hun fremhever at det er da man kan se forskjell på et velfungerende og dårlig barnevern.

4.12 Omsorgssystem og oppfølging

Vi ser i vårt materiale at det er stor variasjon i fosterforeldrenes erfaringer med å ha felles ansvar for fosterbarnet. Det er kun en som forteller at oppfølgingsbesøkene til barneverntjenesten er nyttige. Flere syns tiden brukes feil, og argumenterer med at det går mye tid til utfylling av standard skjema, som ikke er tilpasset deres situasjon. Det som ser ut til å kunne skape utfordringer i samarbeidet er særlig knyttet til at fosterforeldrene har noen behov, som barnevernet ikke møter, som f.eks. ønske om avlastning eller veiledning. Ifølge en spørreundersøkelse utført av Backe Hansen et.al. (2013) er veiledning det nest mest brukte forsterkningstiltaket i fosterhjem. Det kommer fram i samme spørreundersøkelse at det også vurderes som det nyttigste tiltaket (Backe-Hansen et al., 2013). Med tanke på ivaretagelse både av fosterfamilie og fosterbarn er det sannsynlig at dette er et godt tiltak, særlig når fosterforeldre ber om det selv. Informantene forklarer avslag med manglende økonomi i kommunen. Vi tenker at det er et rimelig tiltak, om det øker sannsynligheten for at barn får en stabil oppvekst. Videre ser vi at de fleste av informantene får gjennomslag for det de ønsker, men for noen tar det lengre tid. Informantene forteller at deres utdanning ikke er uten betydning, noe vi skal se nærmere på nå.

4.13 Fosterforeldre og utdanning

4.14 Fosterhjemsoppdraget generer utdanning

Emilie hadde vært beredskapshjem for et barn i familien i to år, da hun sto overfor godkjenningmyndigheten. Hun var fullt klar over at hun selv hadde sin «bagasje», som gjorde at barneverntjenesten var usikker på om de ville godkjenne henne. Da hun møter ansatt i fosterhjemstjenesten, som i presentasjonen av seg selv sier at hun er imot slektsplassering, kjente Emilie på en voldsom avmaktstfølelse. Etter møtet bestemte hun seg for å gjøre noe med situasjonen. Emilie forteller:

«Så da dro jeg hjem jeg, og så bestemte jeg meg. Jeg ringte vår tilsynsfører, og så sier jeg: «jeg har bestemt meg for å gå sosionom», og så sier hun: «kan du ikke bli barnevernspedagog da».

Emilie fant støtte hos tilsynsfører. Samme høst begynte hun på bachelor i barnevern og fullførte etter normert tid. I et systemisk perspektiv kan vi forstå det som skjer som sirkulære feedback sløyfer i systemet. Emilie deltar i et møte i omsorgssystemet. En aktørs utsagn gjør noe med Emilie. Dette mobiliserer initiativ og driv hos Emilie: Hun ønsket å overbevise og hun var nødt til å gjøre noe med avmaktsfølelsen. Emilie får en idé og allierer seg med annen aktør i systemet, tilsynsfører. Tilsynsførers støtter Emilie sin idé, den justeres, og medfører at Emilie tar utdanning. Dette påvirker Emilie, men også interaksjonene i omsorgssystemet. Emilie forteller at hun i løpet av studietiden opplevde å bli hørt og tatt på alvor i omsorgssystemet:

«Ja, jeg opplever at dem tar meg mer på alvor, da».

Emilie viser til andre i omsorgssystemet, men særlig barneverntjenesten. Emilie sitt valg, å ta en utdanning er med på å endre hennes forståelse av seg selv og systemet hun er en del av. Fra å være i en rolle på nåde, hvor hun kjemper for å overbevise i en følelse av maktesløshet, blir hun en person i omsorgssystemet som blir hørt og tatt på alvor. Med andre ord så har hennes valg også berørt omsorgssystemet. Systemet har fått tilført kompetanse, aktørene forholder seg annerledes til henne, noe som også påvirker interaksjonen mellom de andre. Emilie forteller at utdannelsen har vært avgjørende på flere områder. Hun hadde ingen opplæring gjennom barnevernet før eller etter at barnet flyttet til henne. Emilie kjente godt barnet, men ble likevel overrasket over hvor krevende det kunne være å gi god og støttende omsorg. Videre hadde hun ingen i slekta hun kunne spørre om råd. Hun forteller at all nødvendig forståelse og kompetanse har hun tilegnet seg gjennom utdannelsen og kurs hun selv har tatt initiativ til. Systemets manglende ivaretagelse og oppfølging av Emilie bidro til at hun ble spesielt opptatt av å forstå og utvikle seg. Hun var særlig oppmerksom på alt hun kunne få bruk for i forhold til barnet, men også i samhandling med omsorgssystemet. Emilie forteller at utdannelsen bidro til at hun kjenner til hvilke rettigheter de og fosterbarnet har, slik at hun også nå kan kreve dette i omsorgssystemet.

Kristin tok også utdannelsen etter at hun fikk fosterbarn, og hennes fortelling har noen fellestrekk med Emilie sin. Til forskjell fra Emilie var Kristin sitt utgangspunkt for å ta utdanning at hun hadde behov for kompetanse for å forstå og ivareta barnet. Dette var noe Emilie erfarte som en ekstragevinst. Kristin fikk en baby med store utfordringer og stort omsorgsbehov. Babyen var dårlig utredet, og det var vanskelig å forstå hva god

utviklingsstøtte ville være for barnet, og hva man kunne forvente av utvikling. Kristin forteller:

«Det var eneste motivasjonen, å prøve å forstå mer av han, for å klare og orke å stå idet. Og det har jeg tenkt på mye etterpå, at man kan jo faktisk ikke kreve at folk må utdanne seg for å klare å stå i oppdraget med barna våre. For det blir større problematikk rundt, og vi søker vanlige familier til uvanlige barn.»

Kristin forteller at det som var spesielt nyttig under utdannelsen var at de fikk høre eksempler fra virkeligheten, hvordan barn kunne streve og hva de har behov for. Samtidig forteller Kristin at utdannelsen har hatt verdi inn i omsorgssystemet, hun forteller:

«Ja det har vært det beste, for plutselig klarte jeg å skille på, si at er på skolemøte, eller alle disse samarbeidsmøtene hvor du går inn som mamma da, eller som fostermor da, hvor man går inn med hjertet først. At du lærte å skru av før du gikk inn, og så gikk du på jobb. Nå går jeg på jobb i alle disse møtene, og jeg er jo da mye vanskeligere sikkert å samarbeide med, men det, jeg er tøffere det. Har litt mer gjennomslagskraft. Jeg merker sånn sakkyndig rapport, det skal ny sakkyndig rapport i fra PPT. Nå sendte hun den til meg for gjennomlesning før den ble sendt ut til de andre. Det hadde jo aldri skjedd»

Vi ser her at Kristin knytter utdannelsen til hennes evne å gå ut og inn av modi, og fremhever at hun nå går på jobb i alle disse møtene, og setter det i sammenheng med at hun tidligere gikk med mammahjertet først. Vi ser og en sammenheng mellom utdanning og hennes forståelse av seg selv: «jeg er tøffere» og «sikkert vanskeligere å samarbeide med» noe hun knytter til at hun har mer gjennomslagskraft, og fremhever at hun er en viktig samarbeidspartner for PPT. Kristin forteller også at utdannelsen har medført at hun har kunnskap om systemene, lover og rettigheter. Kristin sier:

«det er noe med at man også kan lovverket, man forstår hva man har krav på, man forstår hva som er skrevet, man forstår det som kommer, man har, ja man vet hva som finnes det. For det visste jeg ikke før nå, hva er tiltak, hva er hjelpetiltak, hva finnes»

Vi ser at Kristin knytter sammen utdanning og kunnskap om lovverk og fremhever at man vet hva man har krav på, men også at man forstår hva som er skrevet, hun setter dette i sammenheng med at det visste hun ikke før.

Kristin forteller at hun gjennom utdannelsen har tilegnet seg kunnskap om lovverk og rettigheter, og hvordan dette har medført at hun ansvarlig gjør de ulike aktørene i omsorgssystemet. Kristin forteller:

«Det er jo sånn i forhold til skole og sånn også. Når du plutselig kan helseloven, ikke bare at du kan, men at du forstår. Men det her, det er PPT sitt ansvar, det her er ditt ansvar, og det er deres ansvar og det er mitt ansvar. Men det der med å kunne tydeliggjøre ansvar, for du blir, fordi han var krevende eller vanskelig at ingen helt forstod hva de skulle gjøre så ble det mitt ansvar, men det er ikke mitt ansvar. Det her er, han har skolerett og det er skoleplikt»

Kristin sin kunnskap gjør at hun plasserer ansvar der det hører hjemme, og hun kan legge fra seg belastninger som andre har ansvaret for. Kristin forteller også at hennes erfaring som fosterforeldre og utdanning nå har stor betydning for hvordan hun tenker og utfører sin egen jobb.

Kristin forteller at utdannelsen også har hatt betydning for interaksjoner i fosterhjemmet og i nettverket. Hun forteller at hun møter fosterbarnet annerledes enn hva kanskje andre hadde gjort i ulike situasjoner, og at noen kan reagere på dette. Videre sier hun at utdanningen også har påvirket henne, slik at hun er roligere, hun bryr seg ikke om hva de mener. Med en systemisk forståelse og perspektivet om sirkulære prosesser tenker vi at dette igjen virker tilbake på nettverket, som så justerer seg og virker tilbake. Kristin forteller at hennes sønn også vurderer å ta utdanning, da han ser at kunnskapen påvirker hvordan Kristin møter fosterbarnet, med dette forstår vi at interaksjonene i familien også påvirkes av utdannelsen. Kristin forteller at utdannelsen har vært helt avgjørende for at hun ikke har gitt opp, og vektlegger da blant annet forståelse for barnet, rolle og innflytelse i omsorgssystemet og redusert belastning fra nettverket. Hun peker også på en faktor ved utdannelsen, som hun er usikker på om hun syns er negativ eller positiv. Dette handler om at utdannelsen ga henne innsikt i hvor skadelig det kan være for et barn å måtte flytte fra et fosterhjem, at det da ofte var ensbetydende med nye flyttinger osv. Dette har bidratt til at

hun, når hun har opplevd omsorgsrollen for krevende og vanskelig, har klart å finne krefter til å holde ut.

Både Emilie og Kristin har tatt utdannelsen etter at de ble fosterforeldre. De var allerede en del av et omsorgssystem, hvor de opplevde det som «en dyd av nødvendighet» å ta utdanning. Med dette utgangspunktet ser vi hvordan sirkulære feedback sløyfer justerer og påvirker aktørene i omsorgssystemet, dette er ikke en planlagt påvirkning, men det skjer. Videre hvordan f.eks. Kristins valg av utdanning fører til sirkulære feedback sløyfer mellom henne og flere av de systemene hun deltar i.

4.15 Fosterforeldre med utdanning

Fire av informantene var ferdig med utdanning og hadde erfaring fra helse- og sosialsektoren. Alle viser til at utdannelsen til tider er avgjørende for å bli hørt og for å få gjennomslag. Renate og Tiril skiller seg ut på hver sin måte. Renate har to plasseringer fra to forskjellige kommuner, og mener at utdannelsen har vært helt avgjørende i forhold til det ene barnet og omsorgssystemet rundt. Der forteller hun om erfaringer med å få omsorgssystemet til å bidra, og ta sitt ansvar. Hun sier at hennes utdanning har vært helt avgjørende for hennes evne til å kreve, presse og få gjennomslag. For Tiril så oppleves utdanningen også som en utfordring. Hun uttaler:

«Nå føler jeg at den taler mot oss»

Tiril forteller at hun opplever at hennes kompetanse virker skremmende på saksbehandleren i fra barneverntjenesten, og at dette gjør at samarbeidet fungerer dårlig. Tiril opplever ikke å bli hørt for sine argumenter, men forteller at vurderingene hennes gjør at hun ikke gir seg, og at hun til slutt får gjennomslag. Tiril forteller at utdanningen har verdi i forhold til hennes forståelse for barnet, at omsorgen blir mindre tilfeldig. Hun tror at uten den kompetansen hun har, så hadde barnets uttrykk vært sterkere, og barnevernet eventuelt andre instanser hadde måtte sette inn tiltak. Slik vi forstår det så nyter barnet godt av Tiril sin kompetanse, noe også omsorgssystemet gjør, da de får mindre å gjøre. Hun sier videre at hun har en forventning og tillit til at hvis barnets uttrykk var sterkere, så ville det mobilisert tiltak fra omsorgssystemet. Samtidig forteller hun at hennes utdanning er med på å skape avstand, og gjennom dette også kanskje hindrer andre i å tre frem og ta ansvar. Tirils forventning og tillit til omsorgssystemet hadde satt inn tiltak om barnet hadde vist sterkere uttrykk, vitner

om at Tiril vet at det fins tiltak, hun vet at det fins hjelp. Det er også det de fleste informantene forteller om, når de forteller at de blir hørt og har påvirkningskraft. Helene forteller også at hennes utdanning ved flere anledninger har vært nyttig for å stoppe tiltak fra andre aktører i omsorgsnettverket, som hun har vurdert som feil eller for belastende for barnet.

Vi ser at det er flere områder fosterforeldrene forteller at utdanning har betydning for fosterforeldreskapet:

- De fleste forteller at det å ha utdanning fører til at de blir hørt og har innflytelse i omsorgssystemet. I Tiril sin fortelling ligger dette implisitt, da hun er trygg på egen argumentasjon og ikke gir seg
- En forteller at utdannelsen har liten eller ingen betydning i forhold til det ene fosterbarnet og tilhørende omsorgssystem, og forklarer dette med den gode oppfølgingen de har fra barnevernstjenesten
- Alle forteller at det bidrar til at de er bedre i stand til å forstå barnet, dets utfordringer og behov
- De fleste forteller at det bidrar til at de har kunnskap om barnets og egne rettigheter og kan kreve dette
- En forteller at utdannelsen skaper utfordringer i samarbeidet med barneverntjenesten
- Flere forteller at utdannelsen bidrar til at de er trygge i sine vurderinger og på det de gjør
- Flere forteller at utdannelsen er avgjørende for at de «holder ut», og argumenterer da både i forhold til forståelse av barnet, påvirkningskraft i systemet, hva utdanning gjør med egen trygghet og kunnskap om hva brudd gjør med barnet osv
- En forteller at omsorgssystemet ellers får mindre å gjøre, da fostermors kompetanse bidrar til mindre sterke uttrykk hos barnet, og redusert frustrasjon for omgivelsene
- En forteller at hun ansvarliggjør de ulike aktørene i omsorgssystemet, slik at noen får mer å gjøre
- En forteller at utdannelsen bidrar til en større forpliktelse, da hun vet hvor alvorlig konsekvenser det kan ha for barnet å måtte flytte

- En forteller at hun skifter modi, legger fra seg mamma hjertet, og går inn i en «jobbrolle» i møte med omsorgssystemet
- Påvirke tiltak

Vi syns utsagnet til Kristin:

«legger fra meg mamma hjertet og møter omsorgssystemet i jobbrolle», sier mye.

Vi har tidligere påpekt den ubalansen det til en viss grad er i dette systemet. I Backhe - Hansen sin rapport (2018) fremkommer det at i samarbeidet mellom barneverntjenesten og fosterforeldre, vil fosterforeldrenes opplevelse av å bli vurdert som en kompetent samarbeidspartner variere, men også i hvor stor grad barneverntjenesten forholder seg til dem som kompetente samarbeidspartnere. Dette antas å ha betydning for stabilitet i fosterhjemmet. I vårt materiale har vi funn hvor utdanning har medført kompetanse som bidrar til at fosterforeldrene opplever en utjevning av skjevheter i omsorgssystemet. Utdanningen fremmer likeverd, de er alle på jobb, når omsorgssystemet møtes.

5 DRØFTING

5.1 Innledning

I dette kapitlet drøfter vi resultatene av kunnskapsprosjektet vårt, hva vi har lært av en slik studie og hva denne kunnskapen kan brukes til. Herunder våre viktigste funn, Vi vil fortsette å drøfte våre funn i lys av systemisk teori, herunder også sosialkonstruksjonisme og narrativ teori. Drøftingen vil også her gjøres i lys av kunnskap fra tidligere forskning. Vi vil si noe om våre tanker og vurderinger om det som har fremkommet gjennom informantenes fortellinger. Fosterforeldrenes fortellinger vil vi se på i en historisk, kulturell og sosial sammenheng. Når det kommer til hvordan fortellingen blir gjør vi til premiss at vi som intervjuere er medskapere av fortellingen (Gergen & Gergen, 2005).

5.2 Verdien av omsorgssystem som systemisk begrep

Vår vurdering er at vi ved å bruke et systemisk perspektiv fikk øye på flere ting som vi ikke ville fått frem hvis ikke vi hadde hatt denne tilnærmingen. Vi har gått vekk i fra et perspektiv

vi opplever er fremtredende i feltet og det er å ha fokus på dyader og personlige egenskaper. Ved å ha en tilnærming hvor man ser på aktørene som er rundt fosterbarnet som en del av et større omsorgssystem får man et større handlingsrom. Gitt det vi allerede har vist dere i resultatkapitlet og det vi, viser til her i drøftingen, vil vi si at våre funn gir implikasjoner til at samarbeidet i omsorgssystemet på denne måten styrkes og omsorgssystemet blir mer bærekraftig. Dette kommer vi tilbake til.

5.3 Samskaping

Vi vil videre diskutere det å ha en felles språklig kultur, da vi og informantene har lignende utdannelses og/eller erfaringsbakgrunn. Ved mange anledninger ser vi hvordan de legger frem sin fortelling slik at det er underforstått at vi forstår ord, begreper og sammenhenger som fremkommer. De forteller innenfor en annen kontekstuell ramme enn om de hadde fortalt den til andre. Vi har også med oss vår fortolkningsramme, som blant annet er farget av vår faglige kompetanse og praksiserfaring.

Vårt premiss er altså at informantenes fortellinger blir til i samskaping med oss. Det er mange elementer som har betydning for hvordan informantene konstruerer oss som forskere, hvordan de oppfatter, prioriterer og skaper mening. Eksempler på dette kan være at vi er fagutdannet, har relevant arbeidserfaring, holder på med et masterstudium, ingen av oss jobber i barneverntjenesten, informasjonsskrivet om forskningsprosjektet de fikk i forkant, intervjuguiden og hvordan vi framstår i møtet. Det er i dette samspillet fortellingene skrider fram. Med andre ord forstår vi det slik at fortellingene er sosialt betinget, de blir til i en narrativ kontekst (Jansen, 2013)

Informantenes fortellinger er som sagt samskapt med oss, men med utgangspunkt i deres subjektive erfaringer. For at fortellingene skal gi mening, må de fortelles slik at det er noe gjenkjennelig for andre, altså de fortelles i lys av en historisk og kulturell sammenheng (Jansen, 2013).

5.4 Forberedelse og godkjenningsprosess

Våre funn viser til at flertallet av fosterforeldrene er fornøyd med grunnopplæringen de får som en forberedelse til å bli fosterforeldre. Når det gjelder det å bli forberedt på det spesifikke barn så er variasjonen større. Funnene ser ut til å vise noen sammenhenger mellom det å være godt forberedt på det spesifikke barnet og fosterforeldrenes opplevelse av godt samarbeid og god oppfølging i fra barneverntjenesten etter barnet har flyttet inn og motsatt. De som ikke var godt forberedt på sitt spesifikke barn ser ut til å i større grad ha blitt overlatt til seg selv i tiden etter innflytning. Dette på tross av hvor viktig denne første perioden er for stabilitet i fosterhjemmet (Falch-Eriksen, 2018a).

5.5 Betydningen av den ene allierte støttepersonen

Det kommer frem at alle våre informanter har minst en annen person i omsorgssystemet som de henter støtte hos. Vi har hovedsakelig fokusert på de profesjonelle og sett på hvilken betydning den støtten ser ut til å ha. Hvem dette er har for noen variert i ulike situasjoner eller perioder.

Gjennom fortellingene forstår vi betydningen disse allierte aktørene har for fosterforeldrenes gjennomslagskraft, og da særlig opp mot barneverntjenesten. Dette kan være alt fra at barneverntjenesten skal forstå det samme som dem, til å få gjennomslag for ulike forsterkningstiltak. Alle informantene har gjennom sine fortellinger vist hvordan de har opplevd seg fortvilet og maktesløse, før de har søkt og fått støtte og hjelp fra andre aktører i omsorgssystemet til fosterbarnet.

I et resiliens perspektiv forstår vi at denne kapasiteten i et sosialt system har stor verdi. I tillegg til at det hjelper fosterforeldrene i å oppnå det de ønsker, så øker det også deres evne til å overkomme stress og motstand. Resiliens kan defineres som en persons evne til å overkomme stress og motstand (Rutter, 1999). I et systemisk perspektiv tolkes ikke resiliens som en entydig eller stabil egenskap. Den oppstår i dynamiske interaksjoner som involverer mange prosesser mellom og på tvers av omsorgssystemene vi omtaler, men også andre systemer (Masten, 2018). I et narrativt perspektiv, hvor fortellingene er en måte å skape mening på, vil også disse fortellingene kunne skape resiliens ved at det i samskaping med

forskerne forteller om muligheter og mestring. Videre vil disse fortellingene være med på å skape virkeligheten de forteller om og derigjennom ha betydning for resiliens.

(Jansen, 2013).

Alliansene i omsorgssystemet, som det fortelles om, oppstår ved krisepregede uenigheter mellom fortrinnsvis fosterforeldre og barneverntjenesten. Når krisen er overstått regulerer omsorgssystemet seg tilbake, slik at samhandling i omsorgssystemet gjenopprettes. For informantene i vår studie har det vært avgjørende for å få gjennomslag at de har klart å alliere seg med en annen aktør.

5.6 Utdanningens kraft

Informantene selv forteller at utdanningen har vært av størst betydning når det gjelder å bli hørt i omsorgssystemet, også fordi de vet hvilke rettigheter de og barnet har. De forteller at deres fagkompetanse og begrepsforståelse, gir en felles forståelsesramme med andre aktører, slik at de lykkes i å nå fram med sitt budskap. De anser seg selv som kompetent og det samme fremstår å gjelde for endring av andre i systemets syn på fosterforeldrene.

Fosterforeldrenes utdanning og erfaring har gitt dem et felles språk med de profesjonelle aktørene i omsorgssystemet, de inngår i en felles språklig kultur. I samhandling i omsorgssystemet kan det som er tiltenkt være begrunnet i en rekke stilltiende antakelser, og de vil i større grad ha en evne til å gjøre kontekstrelevante slutninger i forhold til betydningen av det som fremkommer, enn hvis de ikke delte et medlemskap i en felles språklig kultur (Mishler, 2004). Dette felleskapet er hos flere med på å bidra til at de i større grad opplever seg lyttet til i omsorgssystemet, og til en opplevelse av forbedring i samarbeidet.

Til tross for dette språklige felleskap, forteller flere informanter at de allikevel ikke blir hørt av barneverntjenesten før de allierer seg med noen av de andre aktørene. Informantene legger flere årsaker til grunn for dette. Det er særlig disse tre områdene som peker seg ut og som fremstår å være risikofaktorer når det kommer til omsorgssystemets grad av bærekraft:

- Ressursmangler hos barneverntjenesten

- Manglende kompetanse hos saksbehandlerne i barneverntjenesten
- Foreldrevern, som er informantenes begrep

Det er ikke entydige funn i forhold til hvor kompetansen ser ut til å være i omsorgssystemene som vi har beskrevet. Det er også vanskelig å si hvor tilgjengelig den kompetansen som er der er for fosterforeldrene. Det vi ser er at det er fosterforeldrene som i stor grad tar initiativ til tiltak. Videre er det som regel andre aktører i omsorgssystemet enn barneverntjenesten de opplever å få gode råd, veiledning og støtte i fra. Flere opplever en barneverntjeneste med manglende kompetanse. Kompetanseheving i barnevernet har nå i lang tid vært på agendaen. Et av tiltakene for å sørge for bedre kvalitet på tjenestene er kravet om at ansatte i barnverntjenesten i fra 1. januar 2031 har barnevernfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå, jmf § 2-1 a i Lov om endringer i barnevernloven (2021). Unntakene fra kravet står også beskrevet i loven. Høsten 2021 startet også Universitet i Agder opp et nytt 5-årig masterprogram i barnevern. Samtidig mener vi det er viktig å ha med seg forskning som peker på at tid er et viktig element for at kompetansen til saksbehandlerne skal komme til sin rett (Backe-Hansen et al., 2013). Dermed så vil det også være viktig å sette inn tiltak som gir dem mulighet til å ta seg den tiden som de trenger for å få tilgang på den kompetansen de allerede innehar, istedenfor å kun tilføre nye kompetanse.

Fagutdanning hos fosterforeldrene fremstår som et viktig element i evnen til å "holde" ut i fosterforeldreskapet. Dette kom tydeligst frem hos dem som tok utdanning etter at de ble fosterforeldre hvor posisjonen var tydelig ujevn i forhold til de profesjonelle aktørene i omsorgssystemet. Etter endt utdanning jevnet denne seg mer ut og maktforskjellene ble herunder mindre fremtredende.

Funnene knyttet til blant annet viktigheten av relevant utdanning og arbeidserfaring hos fosterforeldrene, og viktigheten av gode opplæring- og veiledningsprosesser kan gi videre implikasjoner for selve fosterhjemsinstitusjonen. Gitt våre funn så vil det være ønskelig å rekruttere flere fosterforeldre med relevant utdanning og erfaring for å øke kvaliteten i fosterhjemsomsorgen og for å hindre brudd i fosterhjem. Det er allerede utfordrende å rekruttere nye hjem og dette vil gjøre det ytterligere vanskelig. En annen side kan da være

nødvendigheten av å øke den økonomiske godtgjøringen man får for å ta på seg et fosterhjemsoppdrag. I tillegg til og i større grad sikre fosterforeldres rettigheter gjennom bedre vern, f.eks. ved å gi dem status som arbeidstakere med rettigheter etter arbeidsmiljølovens bestemmelser, og rettigheter knyttet til å kunne ta avgjørelser for barna slik som å skaffe dem bankkort, vipps, få tilgang til nødvendige helseopplysninger osv.

Økt kompetanse hos fosterforeldre vil videre stille krav til økt kompetanse hos de profesjonelle aktørene i omsorgssystemet. Noen tiltak rundt dette har vi allerede beskrevet tidligere i dette kapittelet.

5.7 Kunnskap er makt

Kunnskap er makt er et velkjent begrep i fra den franske filosofen og idèhistorikeren Michel Foucault. Han har blitt kjent for å påpeke at makt og kunnskap er to sider av samme sak (Bondevik & Engebretsen, 2020).

Foucault fremstår som spesielt kritisk til vitenskapens betydning for konstituering av nye kunnskaps- og maktformer. Det blir viktig å problematisere det som vitenskapen selv ikke problematiserer. Det handler om de grunnleggende kategoriene som benyttes for å beskrive menneskets vesen og virksomhet. Et eksempel her vil være fosterforeldreskap. Det er ikke en objektiv tilstand, men et fenomen som er blitt konstituert (Solvang, 2020). Vår meningsskaping er fundert i historiske prosesser rundt fosterforeldreskap. Herunder er endringer i synet på barn og barndom, forventinger til foreldreskap, forventinger til det offentlige ansvar i omsorgsrollen, biologiske foreldres posisjon, fosterforeldres posisjon, forventinger til kompetanse i omsorgssystemet osv.

5.8 Samvær

Når det gjelder biologiske foreldres posisjon i omsorgssystemet så viser våre funn at flertallet av våre informanter omtaler dem i termer som tilnærmet definerer dem ut av omsorgssystemet. Hos de fleste nevnes de kun i forbindelse med samvær.

Foreldrevern er som nevnt et begrep som flere av informantene bruker for å beskrive samvær som de opplever som belastende for barnet, og som en risiko i samarbeidet mellom dem som fosterforeldre og barneverntjenesten. I et større perspektiv tenker vi at dette belyser kompleksiteten i et omsorgssystem rundt et fosterbarn. Barnevernet skal ivareta alles interesser og behov, og skal utøve skjønn på grunnlag av både juridiske føringer, fag og etikk. I dette ligger det at barnevernet også skal vurdere hva som er bra for barn og familie på kort og lengre sikt. Slik vi ser det, kan dette av og til stå i konflikt til hverandre. I vårt materiale ser vi at flere av informantene trekker fram at de syns det er for mye samvær, og at de opplever at både de og barneverntjenesten står uten innflytelse, da samværspraksis nå i større grad vurderes i tråd med flere dommer i EMD; at norsk barnevern har vært for lite oppmerksomme på barns rett til familieliv med sine egne foreldre (Alvik, 2021). Det å begrunne en avgjørelse «til barnets beste» utfra dommer i EMD fremstår og til en viss grad føre til handlingslammelse i omsorgssystemet. Begrunnelsen for samværsomfang burde være faglig forankret, og heller bidra til spørsmål om hvordan dette kan gjøres, slik at det blir minst mulig belastende for de som er involvert, og samtidig styrke relasjon mellom barn og foreldre.

5.9 Oppsummering

Vi har igjennom denne studien forsøkt å gjennom en systemisk tilnærming belyse hva som kan gjøre et omsorgssystem rundt et fosterbarn bærekraftig, og hva som kan utsette det for risiko. Det har vi gjort ved å gjennom fosterforeldre sine fortellinger studere deres opplevelse av samarbeidet i omsorgssystemet rundt barnet.

Fosterhjemsarrangementet er i stadig endring og kanskje er det tid for endringene som har vært foreslått som et resultat av denne studien. Dette er en del av en større diskusjon, men vi mener uansett at det er behov for å forske videre på temaer knyttet til samarbeid i omsorgssystem rundt fosterbarn. Vår forskning impliserer at kvaliteten på samarbeidet er avgjørende når det gjelder å gjøre systemet mer bærekraftig. Videre viser våre funn viktigheten av å se på fosterhjemssorgen i et systemisk perspektiv, og fokusere på helheten av systemet istedenfor å se på dyader og personlige egenskaper.

Litteraturliste

- ALLEA. (2019). *Europeiske retningslinjer for forskningsintegritet*. Hentet 16.04.23 fra https://www.allea.org/wp-content/uploads/2019/01/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2019_Norwegian.pdf
- Alvik, I. F. (2021). *Samvær etter omsorgsovertakelse* (Skriftserie 2021 nr.4). Oslo Metropolitan University. <https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/753/630>
- Backe-Hansen, E. (2009a). *Hvordan motvirke og forebygge utilsiktet flytting fra fosterhjem?* Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Hvordan_motvirke_og_forebygge_utilsiktet_flytting_fra_fosterhjem.pdf
- Backe-Hansen, E. (2009b). *Hvordan motvirke og forebygge utilsiktet flytting fra fosterhjem?* Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern.
- Backe-Hansen, E., Egelund, T., Havik, T. & Fosterhjem for barns, b. (2010). *Barn og unge i fosterhjem : en kunnskapsstatus* (Barn og unge i fosterhjem : en kunnskapsstatus, Issue. s.n.
- Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grønningsæter, A. B. (2013). *Fosterhjem for barns behov*. Oslo Metropolitan University - OsloMet: NOVA.
- Barne, L. O. I. (2010). *Fosterhjemsavtalen*. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/2011/fosterhjemsavtale_n2011.pdf
- Bengtsson, T. T. & Andersen, D. (2017). Narrativ analyse - tematisk, strukturel og performativ. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitativ analyse : syv traditioner* (s. 273-294). Hans Reitzel.
- Bondevik, H. & Engebretsen, E. (2020). Kunnskapsbasert praksis og translasjon: Om kunnskapstyper og standardisering. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim & P. A. Tufte (Red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (s. 55-74). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Bufdir. (2013). *Fosterhjem i slekt og nettverk*. https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Bufetat_Brosjyre_Fosterhjem_i_slekt_og_nettk_2015.pdf
- Bufdir. (2021a). *PRIDE*. Barne-ungdoms- og familiedirektoratet. Hentet 15.04.2023 fra https://www2.bufdir.no/Familie/foreldrestotte/tiltaksliste/pride_parent_resources_or_information_development_and_education/
- Bufdir. (2021b, 20.06.2021). *PRIDE*. https://www2.bufdir.no/Familie/foreldrestotte/tiltaksliste/pride_parent_resources_or_information_development_and_education/
- Bufdir. (2021c). *Prosessen for å bli fosterforeldre*. <https://www.bufdir.no/fosterhjem/prosess/>
- Bufdir. (2023a). *Opplæring for deg som vil bli fosterhjem*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Hentet 06.05.2023 fra <https://www.bufdir.no/fosterhjem/opplaring/>
- Bufdir. (2023b). *Ulike typer fosterhjem*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Hentet 21.04.23 fra <https://www.bufdir.no/fosterhjem/ulike-typer-fosterhjem>
- Bunkholdt, V. (2010). *Fosterhjemsarbeid : fra rekruttering til tilbakeføring* (3. utg. utg.). Gyldendal akademisk.
- Falch-Eriksen, A. (2018a). *Stabilitet i fosterhjem* (4/2018). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://oda.oslomet.no/oda->

xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5126/Nettutgave-NOVA-Rapport-4-2018-Desember-2018.pdf

- Falch-Eriksen, A. (2018b). *Stabilitet i fosterhjem. Internasjonal forskning om barnets behov for trygghet og forutsigbarhet*. Oslo Metropolitan University - OsloMet: NOVA. familiedepartementet, B. o. Prop. 169 L Barnets rett til medvirkning. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/?ch=6>
- Gergen, K. J. & Gergen, M. (2005). *Social konstruktion : ind i samtalen*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Havik, T., Jakobsen, R. & Moldestad, B. (2007). *Stolt av PRIDE : en evaluering av PRIDE-grunnopplæring*. Barnevernets utviklingscenter på Vestlandet, Unifob helse.
- Jansen, A. (2013). *Narrative kraftfelt : utvikling hos barn og unge i et narrativt psykologisk perspektiv*. Universitetsforl.
- Jensen, P. (2009). *Ansikt til ansikt : kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid* (2. utg. utg.). Gyldendal akademisk.
- Jensen, P. & Aspelien, H. (2009). *Ansikt til ansikt : kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid* (2. utg. utg.). Gyldendal akademisk.
- Jenssen, D., Kjørstad, M., Seim, S. & Tufte, P. A. (2020). *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag*. Gyldendal.
- Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W. & Rasmuss, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforl.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Lugg, E. M. (2020). *Hva betyr det for parforholdet å være fosterforeldre?* [Master thesis, OsloMet, OsloMet]. <https://hdl.handle.net/10642/9379>
- Magnusson, E. & Marecek, J. (2015). *Doing interview-based qualitative research : a learner's guide*. Cambridge University Press. https://bibsys-xp.userservices.exlibrisgroup.com/view/action/uresolver.do?operation=resolveService&package_service_id=4864788480002212&institutionId=2212&customerId=2200
- Masten, A. S. (2018). Resilience Theory and Research on Children and Families: Past, Present, and Promise. *Journal of Family Theory & Review*, 10(1), 12-31. <https://doi.org/10.1111/jftr.12255>
- Mishler, E. G. (2004). *Storylines, Craftartist` Narratives of Identity*. First Harvard University Press. <https://www.perlego.com/book/3044786/storylines-craftartists-narratives-of-identity-pdf>
- Myra, S. M., Faugli, A. & Lauritzen, C. (2022). *Veiledning i profesjonell praksis : -til fagfolk som jobber med barn, ungdom og familier* (1. utgave. utg.). Fagbokforlaget.
- OsloMet. (2020, 22.11.22). *Kom igang med lydopptak*. OsloMet. <https://student.oslomet.no/kom-i-gang-med-lydopptak>
- Riessman, C. K. (2017). Narrativ analyse i samfunnsvidenskapene. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitativ analyse : syv traditioner* (s. 235-272). Hans Reitzel.
- Rutter, M. (1999). Resilience concepts and findings: implications for family therapy. *Journal of Family Therapy*, 21(2), 119-144. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.00108>
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory : basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. The Guilford Press.
- Skilbrei, M.-L. (2019). *Kvalitative metoder, planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Fagbokforlaget.
- Solvang, P. K. (2020). Sosialkonstruksjonisme. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim & P. A. Tufte (Red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (s. 250-269). Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Tilden, T., Solem, M.-B., Thuen., F., Lennart, L., Stokkebekk, J. & Whittaker, K. (2022). Å ta empirien på alvor *Fokus på familien*, 50(4), 21.
<https://doi.org/https://doi.org/10.18261/fokus.50.4.5>
- Tonheim, M., Iversen, A. C. & Gr?nn-Jensen, L. (2021). Redde for ? miste, redde for ? kreve, redde for ? v?re vanskelige: Relasjonen mellom barneverntjenesten og slektsfosterhjem. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 98(1), 20-39.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2021-01-03>
- Torp, I. S. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. De nasjonale forskningsetiske komiteene.
<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Ulleberg, I. & Jensen, P. (2017). *Systemisk veiledning i profesjonell praksis*. Fagbokforlaget.
- Ulvik, O. S. (2007). *Seinmoderne fosterfamilier*. Unipub.
- Ølgaard, B. (2004). *Kommunikation og økomentale systemer : en introduktion til Gregory Batesons forfatterskab* (3. rev. udg. utg.). Akademisk Forlag.

Vedlegg 1 Godkjenningsbrev fra NSD

[Meldeskjema](#) /

[Omsorgssystemet rundt fosterhjem](#) /

Vurdering

Referansenummer

544168

Vurderingstype

Standard

Dato

01.09.2022

Prosjekttittel

Omsorgssystemet rundt fosterhjem

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for helsevitenskap / Institutt for atferdsvitenskap

Prosjektansvarlig

Oddbjørg Skjær Ulvik

Student

Jannike Loland og Jeanette Laaengh

Prosjektperiode

01.07.2022

-

01.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjeldertil 01.06.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket. Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg. VIKTIG INFORMASJON TIL DEG Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger frem til 01.06.2023. LOVLIG

GRUNNLAGProsjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kandedokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art.6 nr. 1 a. UTVALGET HAR TAUSHETSPLIKT Fosterforeldre som skal intervjues har taushetsplikt, og datainnsamlingen skal gjennomføres slik at det ikke samles inn identifiserende opplysninger om fosterbarn. Forsker og informant har sammen ansvar for dette. Vi anbefaler at du minner deltagerne om dette før/under intervjuene:

Vurdering av behandling av personopplysninger

5/15/23, 4:17 AM Meldeskjema for behandling av personopplysninger
[https://meldeskjema.sikt.no/62bc9e55-11fb-4f4f-8d50-8e77b66a301e/vurdering 2/2](https://meldeskjema.sikt.no/62bc9e55-11fb-4f4f-8d50-8e77b66a301e/vurdering%202)

- det ikke bør fremgå om de uttaler seg basert på erfaringer fra nåværende eller tidligere fosterbarn- de bør være forsiktige med å bruke eksempler, og heller snakke generelt om sine erfaringer,- ved eventuell omtale av enkeltbarn må de ikke bare utelate navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger som alder, kjønn, tidspunkt, diagnoser, spesielle hendelser eller andre forhold som gjør det mulig å identifisere enkeltpersoner. Vi anbefaler også at det rekrutteres fosterfamilier som har noen års erfaring, evt. fra flere fosterbarn, slik at det ikke kan utledes hvilke barn de uttaler seg om når de snakker om sine erfaringer. PERSONVERNPRINSIPPER Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:• om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen• formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål• dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet• lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet. DE REGISTRERTES RETTIGHETER Vi vurderer at informasjonen om

behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art.13.Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17),begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJERPersonverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet ogkonfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk avdatabehandler, jf. art 28 og 29.For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarliginstitusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGERDersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette tilPersonverntjenester ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken typeendringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>. Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTETVi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.Kontaktperson hos oss: Silje Fjelberg OpsvikLykke til med prosjektet!

Vedlegg 2 Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet ***”Omsorgssystemet rundt fosterbarn”?***

Det er et stort behov for fosterhjem i Norge, og det legges ned mye ressurser i å finne familier som kan være gode omsorgsbaser for barn. Familier som klarer å være det over tid, helst til barnet er klar for en selvstendig tilværelse. I tillegg til å finne nye hjem er det også viktig at de som velger å åpne hjemmene sine for andres barn, opplever at det de gjør har verdi, og at de blir verdsatt og ivaretatt

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få kunnskap om hvordan det oppleves å være fosterforeldre i et omsorgssystem rundt barnet. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Vi heter Jannike Loland og Jeanette Laaengh og vi gjennomfører en Mastergrad i familiebehandling ved OsloMet, ved siden av våre jobber i henholdsvis Bup og Fosterhjemsenheten til Frelsesarmeen.

Formål

For å begrense utilsiktede flyttinger fra fosterhjem, legges det ressurser i arbeidet med fosterfamilien. De må ofte igjennom omfattende godkjenningsprosesser, barn og familie skal matches før plassering, og ved plassering vektlegges veiledning, kursing osv. Dette fører til at mange fosterforeldre har omfattende forståelse og kunnskap om barnets utfordringer og behov. Likevel skjer det at fosterfamilier ikke orker å stå i oppdraget, og vi ønsker å få mer

kunnskap om hvilke forhold utenfor fosterhjemmet som har betydning for såkalte vellykkede plasseringer. Vi ønsker blant annet kunnskap om hvordan dere som fosterforeldre erfarer det å være en del av et større offentlig nettverk rundt barnet. Videre om det er sammenheng med hvordan barnets omsorgssystem fungerer og deres kapasitet til å stå i oppdraget over tid. Noen fosterhjem opplever også at de gradvis isoleres, og mister kontakt med sitt private nettverk, av hensyn til fosterbarnet. Andre fosterhjem erfarer at private nettverk kan være en ressurs og støtte i oppdraget. Gjennom studiet og vårt arbeid i institusjoner, med fosterhjem og i Bup ser vi at det kan være verdifullt å undersøke hvordan fosterforeldre opplever det å være en del av en større helhet rundt et fosterbarn.

Gjennom dette ønsker vi å få en forståelse av hvordan dette kan påvirke fosterforeldres opplevelse av omsorgsrollen, og om dette kan ha betydning for hvor krevende eller belastende man opplever oppgaven.

Dette er et Mastergrad prosjekt i familiebehandling ved OsloMet

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

OsloMet – Storbyuniversitetet fakultet for samfunnsvitenskap er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du/dere spørsmål om å delta?

Vi ønsker å intervju ca. 8 fosterfamilier, hvor den som har oppdraget har utdannelse på minimum 3 årig relevant høyskole eller universitetsutdanning. Gjennom kommunal barneverntjeneste har vi fått beskjed om at du/dere er i målgruppen for prosjektet, og derfor henvender vi oss til deg/dere og håper at du/dere vil dele litt av deres tid og deres erfaringer med oss, ved å delta i undersøkelsen.

Hva innebærer det for deg/dere å delta?

I familier med to foreldre er det ønskelig at begge deltar. Hvis du/dere velger å delta i prosjektet, innebærer det at du/dere blir intervjuet en gang av oss. Intervjuet vil vare i ca. 1,5 time og vil bli gjennomført enten hjemme hos dere eller i lånt lokale, alt etter hva dere ønsker selv. I tillegg kan det hende dere vil bli kontaktet på telefon i etterkant hvis vi er i behov av ytterligere opplysninger for å få besvart vårt forskningsspørsmål. Det vil i så tilfelle kun være snakk om korte oppfølgingsspørsmål. Vi vil gjøre notater underveis og ta lydopptak.

Før vi starter intervjuet vil vi be dere om å fortelle anonymt og si litt om vår og deres taushetsplikt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Ved OsloMet er det kun vi og vår veileder som har tilgang til materialet. Navnet og kontaktopplysningene dine vil vi erstatte med en kode som lagres på en egen navneliste adskilt i fra øvrige data. Det vil bli gjort opptak av intervjuet i form av nettskjema diktafon som er en diktafonapp hvor lydfilene av sikkerhetsgrunner ikke kan avlyttes på den mobile enheten, men blir overført til Nettskjema/TSD. Alt materiale i masteroppgaven vil være anonymisert.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes når prosjektet godkjennes. Frist for innlevering av oppgaven er mai -23. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Student Ellen Jeanette Laaengh s976612@oslomet.no, 93 06 20 32
- Student Jannike Loland s114781@oslomet.no, 97 63 68 78
- OsloMet v /veileder Oddbjørg Skjær Ulvik oddbjorg@oslomet.no
- OsloMet v/ personvernombud: Ingrid Jacobsen personvernombud@oslomet.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Oddbjørg Skjær Ulvik
Veileder

Jannike Loland
student

Jeanette Laaengh
student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Omsorgssystemet rundt fosterbarn*», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3 Intervjuguide

Intervjuguide

Dette er en temaliste, og vi ønsker å utforske temaene utfra fosterforeldrenes historie/utsagn. Vi vil informere og minne informantene om deres taushetsplikt i forhold til andre i systemene rundt barna, slik at de ikke oppgir navn og andre personopplysninger.

Aktuelle temaer:

1. Hvordan fosterforeldreskapet ble til:

- Hvordan kom de på dette? Hvordan opplevde de møtet med systemet? osv
- Hvordan opplevde de forberedelsesprosessen/godkjenningprosessen?

Dette vil vi ha en narrativ tilnærming til.

2. Organisering av (det offentlige) omsorgssystemet:

- Hvilke instanser og samarbeidspartnere anser de som særlig viktige rundt barnet. Utforske hvordan ble det slik? Hvem fikk det til å skje? Utfordringer? Utforsker samarbeidet mellom disse.
- Hvilke roller har de forskjellige? (Bup, habilitering, ppt, skole, bvtj, bufetat, lege, helsetjenester osv.
- Hvordan opplever dere oppfølgingen fra de ulike instansene?
- Hvem har evt. tatt initiativ til hjelpetiltak fra ulike instanser.
- Hvor ofte snakkes/møtes dere?
 - hvilke har direkte kontakt med barnet?
 - når hadde dere sist kontakt, og hvordan opplevde du/dere kontakten?
- Er det andre instanser/samarbeidspartnere rundt barnet, som dere ikke har nevnt nå?
 - hvordan foregår kommunikasjon mellom involverte instanser?
 - ansvarsgruppe?
 - møter? hvor ofte? hvem innkaller? skrives det referat? får dere det?
 - hvor lett er det å komme i kontakt med de ulike om dere har behov for det?
 - hvor mye tid krever dette samarbeidet?
 - på hvilken måte opplever dere at det er nyttig bruk av tid?
 - er det noen som bistår dere i prosessene med ulike instanser? F eks å sikre at de ulike gjør det de skal
- Hvem kontakter dere når dere opplever at ting er vanskelig?
- Hvem forteller dere det til når noe er bra?

Vi vil be om konkrete erfaringer

4. Å bli hørt

I dette systemet av instanser, hvordan kommer man fram til hvordan barnet kan forstås, hva det trenger osv?

- Hvem tar avgjørelser? kan avgjørelser gjøres om? Har det hendt at dere ikke har vært enig i beslutningen, hvilke muligheter har dere da?
- Hvordan opplever dere at deres meninger blir ivaretatt og har betydning?
- Hvis det er noe viktig dere ønsker støtte på, hvor kan dere få dette?
- Hvilke avgjørelser kan dere ta selv? Er det noen dere kan søke råd hos hvis dere er usikre?
- Språk og kommunikasjon
- Makt/status

5. Nettverk

Kan dere fortelle oss litt om nettverket deres? Hvem består familien deres av? Hvilke støttepersoner har dere?

Har deres relasjoner til nettverket endret seg etter at dere fikk fosterbarn?

- På hvilken måte?
- Hvordan forstår dere dette?

Har dere noen form for støtte/avlastning i det private omsorgssystemet? Hvem? Hvordan?

AVSLUTTENDE SPØRSMÅL:

Har dere noe dere ønsker å legge til?

Er det noe nå til slutt som dere lurer på når det kommer til denne studien?